

ročník XXIV. číslo 3-4/2004

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ

listy

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Slovo na úvod	1
(Jan Podhola)	

články a studie

35. výročí založení ČGHSP /3. část/	2
(Jan Podhola)	
Šlechtici sídlící v českých zemích jako nižší diplomatictí úředníci zahraničních misí	10
(Karel Chobot)	
Kněžny a knížata slezská a jejich královští a panští partneři z českých zemí 1175-1679	32
(Jaroslav Honc)	

recenze, anotace, zajímavosti

Příručka praktické genealogie	85
Velikonoce v české lidové kultuře	86
Vánoce v české kultuře	86
Narození a smrt v české lidové kultuře	86
Mezi středočeskými a zahraničními archivy	87
K poctě selských genealogů amatérů	90
Kolik osob má v České republice stejné příjmení jako já?	95

zprávy ze společnosti

Informace k úhradě členských příspěvků	98
Den otevřených dveří v roce 2005	99
Jubilea členů v roce 2005	99
Pozvánka na valnou hromadu	100

Vážení přátelé,

ani toto číslo GHL, které se k Vám dostává, nevybočuje svým zpožděním z nepekne „tradice“ posledních období. Bohužel u minulého čísla selhala komunikační technika (zaslání podkladů pomocí elektronické pošty i oznámení o vytištění) k níž se v září připojila rezignace dosud odpovědného člena SV za přípravu GHL. Proto jsem musel činnost prozatímně převzít osobně a čísla 2. a 3-4. připravit k vydání. Do tohoto čísla kromě dokončení článků k 35. výročí založení ČGHSP a o České šlechtě v diplomatických službách rakousko-uherské monarchie byl zařazen obsáhlý článek z pozůstalosti PhDr. Jar. Honce o slezských Piastovcích, v němž autor kromě vlastní historie rodu ukazuje i využití tzv. kvantitativní genealogie. V části anotací a zajímavostí jsou dva články, z nichž jeden informuje o možnostech využívání zahraničních archivů pro rodopisnou práci a druhý seznamuje s pracemi dvou amatérských genealogů. Bohužel se dozvíme, jako v mnoha takových případech, jak jsou výsledky dlouholeté rodopisné práce „využity“.

V průběhu podzimu byla zajišťována činnost společnosti v souladu se stanovami i závěry Valné hromady. Jako každý rok, uskutečnil se kurz pro začínající rodopisce, do něhož se přihlásilo více než 50 zájemců. V listopadu byla uspořádána výstava s genealogickou a heraldickou tematikou v Prácheňském muzeu v Písku, spojená s přednáškou, které se zúčastnilo kolem 40 posluchačů. Uskutečnily se dva dny tzv. otevřených dveří, o nichž se však vinou pozdního vydání GHL dozvěděl jen několik jedinců pomocí Internetu, a tak byla návštěvnost malá. Zde se ukazuje, že přes stoupající trend ve využívání nových komunikačních a informačních technologií zastává časopis a forma tištěného slova stále dominantní postavení.

Jako každoročně je součástí těchto GHL složenka na úhradu členského příspěvku s krátkým upozorněním v textu. Přesto, že se platební kázeň v posledních letech výrazně zlepšila, stále se vyskytují případy, kdy jsou poukazovány příspěvky ve výši platné před 10 a více lety nebo bez uvedení VS, což způsobuje nejen problémy při identifikaci, ale i po zaslání upomínek v podobě mnohdy neadekvátních reakcí. Proto považujeme dosud za nutné informaci o úhradách každoročně opakovat.

Závěrem bych rád našim členům sdělil jednu významnou a potěšující informaci. Od začátku roku 2005 se nebude platit v archivech poplatek za matriky. Po mnoha letech tak došlo ke ztotožnění se s našim, před šesti lety v rozkladu podaném a na Ministerstvo financí a Archivní správu zasláném stanovisku, že k matrikám uloženým v archivech je nutné přistupovat jako k archiváliím a nevztahovat na ně ustanovení zákona o správních poplatcích, neboť ty se týkají pouze tzv. živých matrik.

Úplně na závěr bych se rád omluvil za přetrvávající opožďování ve vydávání GHL a rád bych věřil, že na valné hromadě kromě kritiky na toto téma, se objeví i snaha po zlepšení a to ve formě faktické pomoci.

Přeji Vám v novém roce pevné zdraví, dny plné pohody, badatelských úspěchů a splněných přání.

Jan Podhola

35. výročí založení ČGHSP

Jan Podhola

Události v listopadu 1989 připravily prostředí pro vznik nových společenských podmínek, ale i pro samostatný rozvoj zájmových organizací. Proto již koncem roku kontaktoval p. Melichar bývalého posledního voleného předsedu společnosti JUDr. P. Lišku a předložili na Ministerstvo vnitra stanovy samostatné ČGHSP, které byly schváleny 4. ledna 1990 čj. AVS/1-908/89 ještě podle starého, ale platného zákona č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromažďeních. Současně byla zahájena jednání o rozdělení dosud existujícího Klubu pro českou heraldiku a genealogii při ZK Tesla Strašnice na dvě původní společnosti před sloučením v roce 1980. Na březen r. 1990 byla svolána i Valná hromada obnovené ČHGSP.

I. valná hromada obnovené samostatné GHSP se uskutečnila 7. dubna 1990. Přítomným bylo oznámeno opětovné obnovení činnosti samostatné společnosti od začátku roku, stručně zrekapitulováno uplynulé desetileté období a nastíněn další program. Byl odsouhlasen členský příspěvek ve výši 40 Kč ročně a zvolen správní výbor a revizní komise v následujícím složení:

Předseda:

JUDr. Pavel Liška

I. místopředseda:

Rudolf Melichar

II. místopředseda:

Jan Oulík

Jednatel:

František Šírl

Matrikářka:

Jiřina Rubešová

Pokladník:

Dagmar Nováková

Členové výboru:

JUDr. Vladislav Brož

PhDr. Jaroslav Honc

Jaroslav Kec

Jan Kosař

MUDr. Boleslav Lutonský

Jan Mareš

Ing. Jiří Pech

Josef Srp

Revizní komise:

Dr. Josef Blažek

Ing. Libuše Holečková

Ladislav Procházka

Společnost měla nadále k dispozici kancelářské prostory na Smíchově ve Vltavské ul. 24, které využíval správní výbor pro svá jednání a schůzky, později tzv. střeďečníčky, pro které byla následně získána klubovna na Petřském náměstí. Na prvních jednáních správního výboru byla ustanovena redakční rada pro vydávání Listů GH pod vedením Dr. Jar. Honce, pro lepší informovanost členů začal být vydáván bulletin Organizační zprávy, iniciativou R. Melichara začal být připravován kurz pro začínající rodopisce. Také byla vyhlášena náborová akce „1000 členů GHSP“. Současně probíhala jednání o rozdělení majetku a financí zaniklého Klubu pro heraldiku a genealogii při ZK Tesly Strašnice mezi následnické společnosti.

II. valná hromada se uskutečnila 23. března 1991. V hlavním referátu seznámil přítomné I. místopředseda R. Melichar s činností společnosti za uplynulý rok. Konstatoval, že se úspěšně podařilo obnovit práci společnosti a splnit úkoly stanovené minulou valnou hromadou. V dalších referátech informovali členové správního výboru o plnění úkolů na svých úsecích. Vzhledem k rezignaci některých členů SV byl při volbě doplněn o nové členy a došlo ke změnám ve vedení. Předsedou byl zvolen R. Melichar, I. a II. místopředsedy byli zvoleni MUDr. Bol. Lutonský a Jan Oulík. Také bylo uděleno čestné členství JUDr. P. Liškovi a PhDr. Jar. Honcovi. Závěrem byla odsouhlasena výše členských příspěvků na 50 Kč ročně a stanoveny úkoly na následující období. Nadále byly vydávány Listy GH (3x dvojčíslo), kde se předsed-

kyní redakční rady za odstoupivšího PhDr. Jar. Honce stala PhDr. Ale-
na Pazderová i Organizační zprávy (6x). Konaly se střeďečníčky v nově
získané klubovně v Truhlářské ul. 22, tématické zájezdy za vedení
Jos. Bady a byl připraven kurz pro pokročilé rodopisce. Také byl pro-
veden dotisk publikace V. Elznice a V. Palivce Latinsko-český slovník.
Stále probíhala jednání o vypořádání majetku. Členské řady opustil
i dlouholetý a mezi první členy společnosti patřící K. Sklenář
(† 20.1.1991).

III. valná hromada se uskutečnila 22. února 1992. Přítomné se-
známil v hlavním vystoupení předseda R. Melichar s plněním úkolů za
uplynulé období. Úkoly se podařilo splnit, i když s určitými problémy
s ohledem na neobsazení některých funkcí (pokladník, hospodář, kro-
nikář, knihovník). Proto při volbě správního výboru byl tento doplněn
o nové členy a došlo i ke změně ve vedení. Předsedou byl zvolen
MUDr. Bol. Lutonský, I. a II. místopředsedy se stali R. Melichar
a MUDr. Jar. Černý a pokladníkem Jana Johanidesová. Vystoupili
i další členové správního výboru a informovali o plnění úkolů na svých
úsecích. Bylo uděleno čestné členství R. Melicharovi, Fr. Šírlovi, V. Čer-
mákovi, K. Sklenářovi (in memoriam) a uznání za práci pro společnost
Lumíru Svobodovi. Závěrem byly stanoveny úkoly na následující
období.

Správní výbor využíval pro svou práci nadále kanceláře ve Vltavské
ul. 24. V průběhu roku došlo k některým změnám. Především byl změn-
ěn název Listů GH na Genealogickou a heraldickou ročenku, u níž
z finančních důvodů bylo omezeno vydání na dvě dvojčísla. Ze stejné-
ho důvodu bylo omezeno vydávání Organizačních zpráv (4x) se změnou
názvu na Informační listy. Nadále byly konány střeďečníčky a to v nově
získaných prostorách v Benediktské ul. 9, kurzy pro začínající a po-
kročilé rodopisce, tématické zájezdy. Uskutečnila se dotazníková akce
mapující zájmové zaměření členů společnosti, i když skončila určitým
zklamáním. Z rozeslaných 586 dotazníků se vrátilo 151 (25,7%)
u nichž 115 členů mělo zájem o genealogii, 9 o heraldiku a 27 o ge-
nealogii a heraldiku. Výsledky následně znehodnotilo neuvážené roz-
hodnutí předsedy společnosti o změně členských čísel. Na základě kon-
statování o absenci metodických pokynů byly ustaveny skupiny pro vy-
dání publikací: Slovník nemocí, Německo-český slovník, Latinsko-český
slovník a Glosář. Pro jejich vydání je však zapotřebí s ohledem na špat-
nou finanční situaci nalézt sponzory. Po dvaceti letech s několikaletou
přestávkou byl dokončen jmenný rejstřík k vydaným berním rulám. Na
původní práci zemřelého p. Semeckého navázal V. Čermák a s kolekti-

vem spolupracovníků práci dokončil. Rejstřík byl vydán v šesti svazcích (A-E, F-I, J-L, M-Q, R-Š, T-Ž) a je k dispozici v knihovně společnosti. Na podzim se uskutečnil v rozhlase cyklus přednášek o genealogii pod názvem Stříbrná mozaika. Byly založeny dvě pobočky – v Táboře a ve Velkém Meziříčí.

IV. valná hromada se uskutečnila 20. února 1993. Ve svém vystoupení se předseda společnosti věnoval především přípravě publikací, jejichž vydávání má vylepšit špatnou finanční situaci společnosti, kde pasiva převyšují aktiva. Z toho důvodu bylo odsouhlaseno i zvýšení členských příspěvků z 50 Kč na 60 Kč u nevýdělečně činných členů a na 100 Kč u výdělečně činných členů. Bylo uděleno čestné členství V. Elznicovi, Jos. Badovi a uznání za práci pro společnost Bl. Čádové, M. Fraňkové, Věře Hořejší, J. Marešovi, M. Müllerové, Jiř. Rubešové, Jos. Srpovi a Jiřímu Štemberkovi. Při volbě správního výboru zůstalo vedení (5 členů) beze změny, ale výbor byl rozšířen na 13 členů; revizní komise byla zvolena v předchozím složení. Závěrečné usnesení se omezilo jen na schválení výše členských příspěvků a výzvu k zajištění, evidenci a uložení materiálů po zemřelých členech.

V následujícím období byly zajišťovány již tradiční činnosti. Ke změně došlo u časopis, jehož název byl změněn na Genealogické a heraldické listy a formát na B 5. V Informačním listě po obsazení funkce knihovníka Ing. Mil. Trnkou došlo k uveřejňování přírůstků v knihovně a informací o vydávaných knihách. V rámci knihovny bylo také zavedeno půjčování mg kazet s nahrávkami přednášek z kurzů a středničků. Bohužel kvalita již samotného zařízení byla nedostatečná a zhoršila se následným přehráváním, takže dnes jsou zcela nepoužitelné. Z důvodu vypořádání restitučních nároků bylo nutné opustit prostory ve Vltavské ul. a náhradní prostory byly získány na Žižkově v Sudoměřské ul. 39. Při té příležitosti došlo také k definitivnímu vyrovnání v rámci nástupnických společností po zaniklém Klubu pro heraldiku a genealogii. Z plánovaných akcí se neuskutečnil kurz pro rodopisce plánovaný do Luhačovic pro malý zájem (4). Řady společnosti opustil dlouholetý člen a jeden ze zakladatelů společnosti Karel Liška († 30. 7. 1993).

V. valná hromada se uskutečnila 19. února 1994. Informaci o činnosti společnosti přednesl předseda včetně návrhu na úpravu stanov o změně funkčního období z 1 roku na 3. Po něm vystoupili pp. Melichar a Šírl se vzpomínkami na minulost společnosti. O činnosti redakční rady informoval MUDr. Černý s poukazem na nedostatek přís-

pěvků a následně informoval Ing. Klusáček o hospodaření společnosti s tím, že finanční situace se poněkud zlepšila, přestože řada členů své členské příspěvky neuhradila. V diskusi pak byl podán mj. návrh na uspořádání výstavy k 25. letům trvání společnosti. Dále bylo uděleno uznání za práci pro společnost JUDr. Vlad. Brožovi, Janě Johanidesové, Ing. arch. V. Kasalickému, Mil. Kostkovi, PhDr. Aleně Pazderové, dipl. tech. Krist. Říčařovi, JUDr. Alžbětě Štětkové a Ing. Mil. Trnkovi. S ohledem na schválenou změnu volebního období nebyla prováděna volba správního výboru, ale jen doplnění členů o Ing. Jiřího Pecha, Pavla Nesrstu a Jana Podholu a revizní komise o J. Kučinovou.

V následujícím období byly zajišťovány činnosti vyplývající ze stanov společnosti i závěrů valné hromady. K 25. výročí založení společnosti byla zhotovena pouze vývěska v Karmelitské ulici.

Na VI. valné hromadě (25. 2. 1995) bylo uděleno čestné členství Ing. arch. V. Kasalickému, MUDr. Jar. Černému a MUDr. Bol. Lutonskému; uznání za práci pro společnost Ing. Jiřímu Klusáčkovi, Lad. Formanovi a Janu Podholovi. Byla rovněž provedena úprava členských příspěvků, u nevýdělečně činných členů zůstal ve výši 60 Kč, u výdělečně činných byl zvýšen na 150 Kč. Do konce roku byla vydána publikace Latinsko-německo-český slovník nemocí a mimo společnost publikace Kr.Říčaře Úvod do studia genealogie. Došlo k omezení zájezdové činnosti z důvodu neustálého zdražování a byly založeny pobočky v Příbrami a Pardubicích. Došlo k přestěhování kanceláře na Žižkově do Biskupcovi ul. 43 a pořádání střeďečníčků v nových prostorách v Soukenické ul. Finančně se dostala společnost do problémů se ztrátou 54 tis. Kč.

Na další (VII.) valné hromadě uskutečněné 24. února 1996 byl zvolen nový správní výbor ve složení: předseda MUDr. Bol. Lutonský, I. a II. místopředseda Ing. Jiří Musil a Stanisl. Limburský, tajemník Fr. Šírl, pokladník J. Johanidesová a 13 členů výboru. Předsedou revizní komise byl zvolen Ing. Jiří Zahálka. Byla schválena úprava členských příspěvků – zvýšení u nevýdělečně činných členů na 80 Kč a výdělečně činných členů na 200 Kč. Od ledna bylo nové sídlo společnosti přemístěno do Karlína, Křížkova ul. 16. Činnost správního výboru byla stejně jako v minulosti ochromována neschopností usnášení nadpoloviční většinou pro nedostatečný počet členů na jednáních, ale i předsednictva pro brzkou absenci obou místopředsedů a posléze i tajemníka. Proto v průběhu roku byli do vedení společnosti kooptováni jako I. a II. místopředseda PhDr. Jan Podhola a Ing. V. Hásek a tajem-

ník Ing. J. Šrůta. Během roku byl vydán Latinsko-český slovník, zpřístupněn genealogický program BK 5.2. a založena pobočka v Plzni.

Na následující (VIII.) valné hromadě konané 12. dubna 1997 byli do funkcí místopředsedů zvoleni pp.Podhola a Hásek a do funkce tajemníka p. Šrůta. Byly také schváleny nové stanovy společnosti, v nichž byla zavedena i forma zakládajícího členství, jako důsledek nepříznivé finanční situace společnosti (ztráta za rok 1996 činila 51 tis. Kč). V průběhu roku byl vydán Německo-český slovník. Na IX. valné hromadě konané 28. února 1998 bylo odsouhlaseno opětovné zvýšení členských příspěvků – u nevýdělečně činných členů na 120 Kč a u výdělečně činných na 270 Kč. Po rezignaci Ing.Šrůty byla na jeho místo zvolena p. Šafaříková, místo p. Šafaříkové na funkci pokladní zvolena p. Čejpová a do revizní komise p. Pilátová. Uznání za práci pro společnost bylo uděleno PhDr. Fr. Kavkovi, Vl. Kiliánovi, P. Nesrstovi, M. Starému, R. Šafaříkové, B. Vašíčkovi, J. Vrbenskému a J. Zahálkovi. Jedním z úkolů uložených v závěru valné hromady kromě již tradičních úkolů bylo uspořádat výstavu k 30. výročí založení společnosti. Od ledna 1998 bylo sídlo společnosti přestěhováno do Stodůlek, Fantova ul. 28. Z důvodů stále se zvyšujícího poštovního bylo zrušeno vydávání Informačních listů a pro vydání GH listů se podařilo zajistit finanční podporu od Nadace literárního fondu.

V následujícím roce se **X. valná hromada** uskutečnila 27. února 1999. Po zprávách o činnosti za uplynulé období, které za členy správního výboru přednesl předseda, zprávě o hospodaření a zprávě revizní komise se rozproudila diskuze, která byla značně kritická. V následné volbě nového správního výboru byli zvoleni: předseda PhDr. Jan Podhola, I. místopředseda Marek Starý, II. místopředseda dipl. tech. Mir. Pačes a dalších 5 členů výboru. Do revizní komise byl jako předseda zvolen Ing. K. Čipera a dva členové. Volební období bylo zahájeno výstavou uspořádanou k 30. výročí založení společnosti v Poštovním muzeu. Správní výbor pak kromě zajišťování běžných prací věnoval pozornost uspořádání administrativních, evidenčních, organizačních, hospodářských a finančních záležitostí, které byly z minulých let značně zanedbané v důsledku velkého se soustředění na publikační činnost. Během volebního období se postupně uvedené záležitosti podařilo uspořádat tak, aby byla zefektivněna a zkvalitněna činnost společnosti.

Především byla členská evidence převedena na PC a při této příležitosti aktualizována tak, aby obsahovala skutečně činné členy. S tím současně postupovala kontrola úhrad členských příspěvků i vynaklá-

daných prostředků, takže již po prvním roce činnosti nového správního výboru skončilo hospodaření aktivní částkou, což se pravidelně opakovalo i v dalších letech. Dokumenty týkající se činnosti společnosti byly soustředěny v kanceláři pro potřeby členů SV, byl uspořádán archiv společnosti, zavedena evidence pošty ad. Byla vytvořena nová redakční rada pro vydávání GH listů a zajištěna její užší provázanost se SV. Nadále byly konány kurzy pro začínající a pokročilé rodopisce, jichž se ujal ing. Hásek, a pod jeho vedením došlo k přepracování jejich obsahu s cílem výrazně zvýšit kvalitu. Přípravy střeďečníků se ujala pí. Jičínská a vnesla do jejich konání nejen řád, ale i kvalitní obsahovou náplň. Pro popularizaci genealogie, heraldiky i společnosti se uskutečnila řada výstav v okresních či městských muzeích a pořadů ve sdělovacích prostředcích (televize, rozhlas, tisk) a byla zřízena internetová stránka. Dále byla např. zavedena registrace znaků, vznik skupiny pro využití počítačů v genealogii šířil mezi členy znalosti o genealogických programech, v r. 2001 bylo uspořádáno setkání genealogů a heraldiků, uskutečněna dotazníková akce se zaměřením na badatelský zájem členů, založena pobočka v Č. Budějovicích apod. I když po roce své činnosti se musel SV vypořádat s některými personálními problémy (odchody pp. Pačesa, Čipery, Šafaříkové) i dlouhodobým negativním postupem bývalého předsedy, podařilo se mu nejen činnost společnosti zachovat, ale i rozšířit. Na každoročně konaných valných hromadách pak byly členové seznamováni s činností společnosti i jejím hospodařením a plány na další období. Kromě toho byla řadě členů za jejich dlouholetou obětavou činnost pro společnost uděleno čestné členství – v r. 2000 PhDr. Ing. Jaroslavě Honcové, JUDr. Vladimíru Brožovi a Ladislavu Procházkovi, v r. 2002 pí. Mil. Čejpové a dále uznání za práci pro společnost – v r. 2000 ing. V. Háskovi, Mil. Čejpové, Vl. Šubrtové, ing. Boh. Kurzovi, Boh. Sloupovi, T. Biskupovi a Jiř. Filipovi, v r. 2001 pp. Janu Marešovi a Janu Oulíkovi, v r. 2002 Jiř. Palečkovi.

K příjemným událostem patřily však i některé nepříjemnosti, jako již zmiňovaný postup bývalého předsedy, malá návštěvnost knihovny společnosti, spolupráce s pobočkami či nevydání publikace k základům genealogie.

Na XIII. valné hromadě konané 23. března 2002 byli přítomní členové seznámeni s činností společnosti nejen za uplynulý rok, ale za celé volební období a na základě doporučení revizní komise bylo uděleno SV absolutorium. Na následující období pak byl zvolen osmičlenný SV v čele s předsedou PhDr. Janem Podholou, 1. a 2. místopředsedy Mgr. Markem Starým a Ing. Aloisem Starou a revizní komise s předsedou

Ing. Milanem Špirakusem. Kromě návrhu plánu činnosti na následující období bylo odsouhlaseno i zvýšení členských příspěvků, a to u nevýdělečně činných členů na 200 Kč a u výdělečně činných na 300 Kč.

V následujících letech byly zajišťovány činnosti vyplývající ze stanov společnosti i úkoly stanovené na valných hromadách, tj. vydávání GH listů, pořádání středečnicků, kurzů pro začínající a pokročilé rodopisce, registrace znaků, konzultační pomoc v individuálních případech, ad. Velká pozornost byla věnována i doplňování fondu spolkové knihovny, která je využívána zejména o návštěvních sobotách. Do kurzů pro začínající rodopisce se v posledních letech přihlašoval takový počet zájemců, že musely být otevřeny dvě třídy. Postupem času docházelo také k obměně členské základny; řada členů ukončila své členství ze zdravotních důvodů, vysoký věk nebo byli vyloučeni pro neplacení členských příspěvků. Náhrada však byla získávána v nových mladších zájemcích, k čemuž přispěly jak tzv. dny otevřených dveří pořádané čtyřikrát ročně, tak již zmiňované kurzy, propagace na internetu, výstavách a ve sdělovacích prostředcích. Byla uskutečněna celá řada výstav v městských a okresních muzeích, spojená většinou i s přednáškou o genealogii a heraldice, např. ve Velvarech i pro žáky základní školy. Rovněž články v časopisech nebo pořady ve sdělovacích prostředcích pomáhaly propagovat společnost a pomocné vědy historické. Byla vydána publikace Učebnice čtení starých textů, která nahradila rozebranou Učebnicí čtení. Bohužel se začaly projevovat i problémy vážného charakteru. Především to bylo soustavné zpoždování ve vydávání GH listů, které tak ve své informativní části ztrácely zcela aktuální podobu. To mělo ve svém důsledku vliv na malou účast na dnech otevřených dveří a především středečnicků, a vedlo k rezignaci člena SV zajišťujícího středečnický. Přes soustavnou snahu se nepodařilo zajistit náhradu. Nakonec rezignoval i člen SV odpovědný za přípravu GH listů. Mimo SV rezignoval z pracovních důvodů na svou činnost knihovník a dosud se nepodařilo najít odpovídající náhradu. Rovněž zanikly pobočky v Liberci a Č. Budějovicích.

Tak rok 35. výročí založení společnosti, která se těší soustavné pozornosti veřejnosti a udržuje si mezi zájmovými organizacemi, nejen obdobného zaměření, stále svůj vysoký počet individuálních a kolektivních členů skončil určitým útlumem, který ani nezměrné nadšení a úsilí několika členů nemůže odstranit. Proto v následujícím období jsou vítáni všichni členové, kteří jsou ochotni pomoci při zajišťování úkolů společnosti a přispět nejen k jejímu zachování, ale i rozvoji na dalších 35 let. K tomu může posloužit i volba nového SV na valné hromadě roku 2005.

Šlechtici sídlící v českých zemích

jako nižší diplomatictí úředníci zahraničních misí

Karel Chobot

Tento oddíl soupisu biografii rakouských (rakousko-uherských) diplomatů zahrnuje ty šlechtice, kteří ve své diplomatické kariéře nedosáhli postů vedoucích zahraničních misí. Těmito nižšími posty jsou míněni hodnosti legačních radů (druhé a první kategorie), případně legačních sekretářů. Tyto posty označené zjednodušeně jako nižší však v rámci úřednické hierarchie císařského Rakouska představují posty z nejvyšších. Namnoze pak úředníci těchto hierarchických stupňů byli de facto vedoucími zahraničních misí, nejčastěji jako obchodní přidělenci. Na rozdíl od předcházejících dvou oddílů si tento oddíl neklade nárok na kompletnost, neboť jména těchto nižších úředníků jsou nejobtížněji zacytitelná. Mezi diplomaty tohoto souhrnu lze nalézt příslušníky šlechty staré i nové, průběh jejich diplomatických kariér shrnují.

BUKŮWKA MICHAEL

Bukůwkové z Bukůwky byl starý český vladycký rod, žijící v Čechách i na Moravě, který v roce 1800 dosáhl povýšení do hraběcího stavu v rakouských dědičných zemích. Rod vymřel v roce 1953.

Hrabě Michael Sigmund Bukůwka z Bukůwky se narodil v roce 1875 v Grazu. V roce 1901, po ukončení práv, složil diplomatické zkoušky a nastoupil do Bukurešti jako atašé. Záhy byl přeložen do brazilského Ria de Janeiro, kde v roce 1905 získal titul legačního sekretáře. V Riu ve funkci obchodního přidělence ambasádu i po delší čas v nepřítomnosti šéfů mise řídil. V roce 1907 byl přeložen do Tangeru, kde v průběhu dvou let dosáhl hodnosti legačního sekretáře I. kategorie. V roce 1911 byl přeložen do Istanbulu, poté v roce 1913 do Athén, kde o rok později dosáhl titulu legačního rady II. kategorie. V roce 1917 byl opět přidělen na vyslanectví v Bukurešti, již v hodnosti legačního rady I. kategorie. Zemřel v Kroměříži v roce 1953 jako poslední svého rodu.

COLLOREDO-MANNSFELD FERDINAND

Ferdinand hrabě Colloredo-Mannsfeld se narodil v roce 1878. V roce 1902 složil diplomatické zkoušky, po nich nastoupil jako atašé do Istanbulu. V roce 1905 byl přeložen do Mnichova, kde dosáhl titulu legačního sekretáře. Po roce 1907 působil v Římě, později jako legační sekretář II. kategorie, od roku 1911 pak v Paříži. Po přerušení diplomatických styků pracoval ve Vídni, jako jeden ze zástupců ministerstva zahraničí při generálním štábu. V roce 1917 byl povýšen na legačního radu II. kategorie. Zemřel v roce 1967 ve Vídni.

COLLOREDO-MANNSFELD JOSEF

Josef 6. kníže Colloredo-Mannsfeld se narodil v roce 1866 v Praze. Pocházel z hlavní větve Colloredo-Mannsfeldů, byl bratrancem předcházejícího. Jeho diplomatická kariéra byla velmi krátká. V roce 1890 složil diplomatické zkoušky a nastoupil jako atašé do Paříže, odtud byl však již po třech letech převeden do disponibility. V roce 1895 zdědil statky Opočno, Dobříš a Zbiroh a knížecí titul a stal se dědičným členem panské sněmovny. Zemřel v roce 1957 v Paříži.

COUDENHOVE FRANZ

Rod Coudenhove pocházel původně z Brabantska, ale později se velmi rozvětvil a jedna z jeho větví, kterou lze označit za nejnvýznamnější, sídlila ▶

v Čechách. Franz Karl hrabě Coudenhove se narodil v roce 1825 ve Vídni. Vlastnil statky v Uhrách a roku 1864 zakoupil západočeské Poběžovice. V mládí se věnoval vojenské kariéře, později působil jako rakouský diplomat v Bruselu, Římě, Holandsku a Londýně. V roce 1851 se oženil s Marií von Kalergi, jejíž jméno spojil jeho syn Heinrich v roce 1903 se jménem Coudenhove. Od roku 1881 byl doživotním členem panské sněmovny. Zemřel v roce 1893 v Ottensheimu.

COUDENHOVE HEINRICH

Heinrich (Jindřich) Coudenhove, od roku 1903 Coudenhove-Kalergi, byl nejstarším synem Franze Karla Coudenhove. Narodil se v roce 1859 ve Vídni a podobně jako jeho otec a mladší bratr působil (po studiích práv) v diplomatických službách Rakouska-Uherska. Působil v Athénách, Riu de Janeiro, Istanbulu a Buenos Aires. V letech 1888-1893 byl v hodnosti legačního sekretáře obchodním přidělcem pro Čínu, Japonsko a Siam. Zde se i v roce 1892 oženil s Mitsuo Aoyama. Po smrti svého otce, v roce 1893, rezignoval na diplomatickou kariéru a vrátil se do Čech.

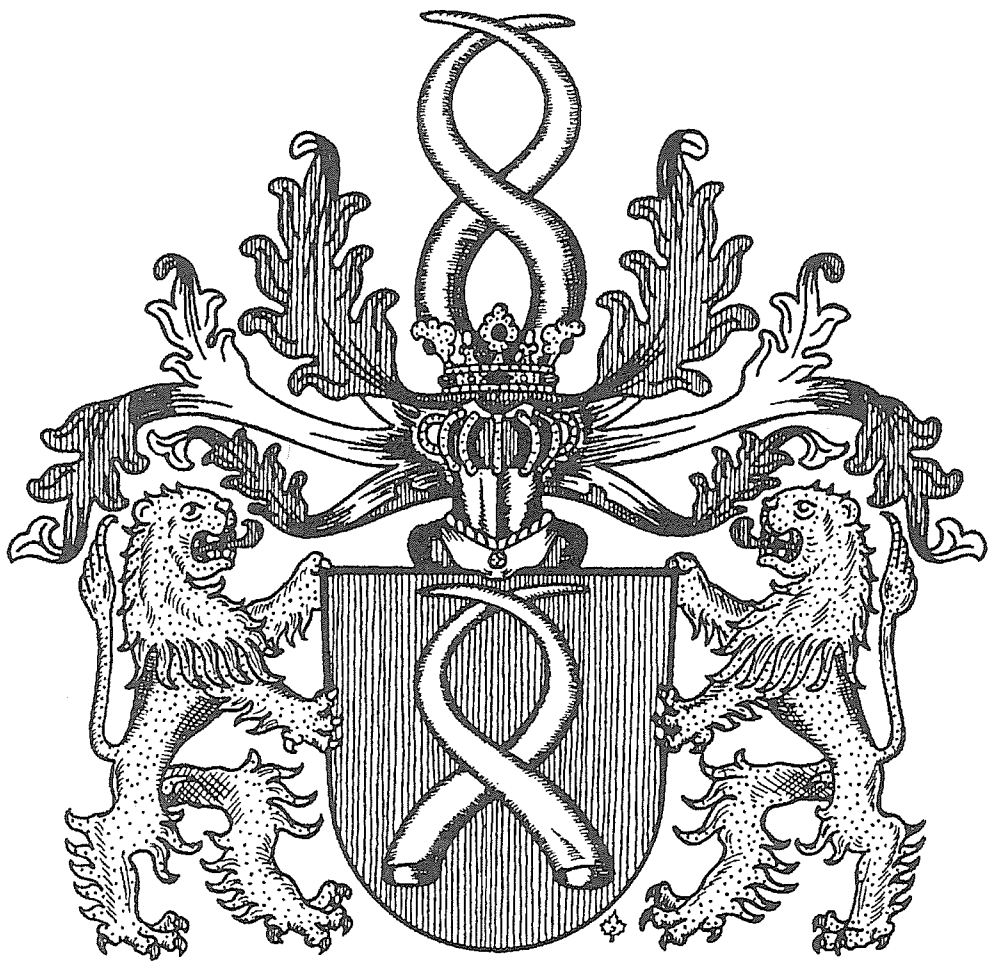
Zemřel v roce 1906 na svém statku v Poběžovicích, kde napsal několik filosofických statí. Jeho synem byl známý autor teorií Panevropy a zakladatel Panevropské unie Richard Mikuláš Coudenhove-Kalergi (1894-1972).

COUDENHOVE JOHANN

Johann hrabě Coudenhove, bratr předešlého, se narodil v roce 1863 ve Vídni. Jeho diplomatická kariéra byla relativně krátká. Ještě před složením diplomatických zkoušek v roce 1888 byl provizorně přidělen jako atašé na misích v Berlíně a Mnichově. Po složení zkoušek byl přidělen do Říma. Odtud byl v roce 1891 na krátké období přeložen do Athén. Téhož roku nastoupil službu u Landwehru a proto byl v roce 1893 převeden do disponibility. Zemřel roku 1925 v Německé východní Africe.

DESFOURS-WALDERODE KUNO

Kuno hrabě Desfours-Walderode zu Mont und Athienville se narodil v roce 1879. Pocházel z rodu původem brabantско-lotrinského, který v Čechách sídlil od 17. století. Po studiích, mimo jiné v Cambridge, v roce 1906 složil diplomatické zkoušky a nastoupil jako atašé v Tokiu. O tři roky později byl přeložen do Istanbulu, kde v roce 1910 dosáhl hodnosti legačního sekretáře. V roce 1911 byl krátce pověřen vedením obchodních záležitostí spadajících pod vyslanectví v Athénách a poté byl přeložen do Pekingu, odkud byl

BUKOWKA Z BUKOWKY

V ČERVENÉM ŠTÍTĚ DVA STOČENÉ A DVAKRÁT PŘEKŘÍŽENÉ STŘÍBRNÉ ROHY. ZA KLENOT ROVNĚŽ
DVA STOČENÉ A DVAKRÁT PŘEKŘÍŽENÉ STŘÍBRNÉ ROHY; PŘIKRYVADLA ČERVENO-STŘÍBRNÁ.

ŠTÍTONOŠI: DVA ZLATÍ LVI.

po dvou letech přeložen do Stockholmu, kde získal hodnost legačního sekretáře I. kategorie. Zde působil s krátkým přerušením, kdy byl ve stavu disponibility až do konce první světové války. Poté žil na svém sídle v moravské Potštátě. Zemřel po roce 1954.

DEYM KONSTANTIN

Konstantin hrabě Deym von Strítež se narodil jako druhý nejstarší syn hraběte Franze Deyma (viz oddíl II.) v roce 1873 u Meranu. Podobně jako otec se věnoval diplomatické kariéře. V mládí se stal konzulárním aspirantem a v roce 1899 byl provizorně přidělen na ambasádu do Londýna. Poté složil diplomatické zkoušky a stal se tamtéž atašé. Po třech letech byl přeložen do Istanbulu, kde dosáhl hodnosti legačního sekretáře. Poté v roce 1905 krátce působil jako obchodní přidělenec v Itálii a Portugalsku, odkud se opět v roce 1908 vrátil zpět do Istanbulu, kde dosáhl hodnosti legačního rady II. kategorie. V roce 1912 byl přeložen do Drážďan a povýšen na legačního radu I. kategorie. Záhy byl však po dovolené přeložen do disponibility (v tomto období však po dobu jednoho roku přechodně působil v Haagu). Zemřel v roce 1955 v Ischlu.

DUBSKÝ ADOLF

Adolf Oswald hrabě Dubský z Třebomyslic se narodil jako nejstarší syn hraběte Viktora (1834-1915; viz oddíl II.) v roce 1878 v Athénách. Podobně jako otec, po němž zdědil statek Žádlovice, který vlastnil až do roku 1945, působil v císařských rakouských diplomatických službách.

Diplomatické zkoušky složil v roce 1904, po nich nastoupil jako atašé na ambasádu v Istanbulu. Po dvou letech byl přeložen do Říma, kde v roce 1909 dosáhl hodnosti legačního sekretáře II. kategorie. V roce 1910 byl přeložen do Drážďan. O dva roky později byl pak v hodnosti legačního sekretáře I. kategorie přeložen do Stuttgartu. V roce 1913 byl opět přeložen do Londýna, odkud byl po začátku první světové války, následované přerušením diplomatických styků dán do disponibility. Působil pak ve Vídni jako zástupce ministerstva zahraničí při vrchním velení armády. Zemřel v roce 1953 ve Wasserburgu u Bodensee.

DUBSKÝ FRANZ

Franz Moritz hrabě Dubský z Třebomyslic, synovec Viktora Dubského (1834-1915) vyslanec v Madridu, se narodil v roce 1883 ve Zdislavicích. V roce 1911 zdědil statek Zdislavice a Hoštice a vstoupil do diplomatických služeb

jako provizorní atašé v Bukurešti, kde zůstal i po složení diplomatických zkoušek. Po roce byl přeložen do Mnichova, kde v roce 1914 dosáhl hodnosti legačního sekretáře II. kategorie. Ihned poté byl však přeložen do disponibility a působil, stejně jako Adolf Dubský z Třebomyslic, na pozici zástupce ministerstva zahraničí při vrchním velení armády. Zemřel v roce 1965 ve Vídni.

DUBSKÝ VIKTOR

Viktor hrabě Dubský z Třebomyslic se narodil v roce 1868 v Lešné. V roce 1894 složil diplomatické zkoušky a byl přidělen jako atašé nejprve do Bukurešti, poté do Mnichova, o tři roky později do Paříže, kde v roce 1898 získal titul legačního sekretáře. O rok později se v Londýně stal legačním sekretářem. V této hodnosti v rychlém sledu vystřídal několik působišť, mezi nimi Berlín a Kodaň. Zemřel v roce 1932 na svém statku ve Zdislavicích¹.

EICHHOFF JOHANN

Z porýnského rodu Eichhoffů dosáhl povýšení do rytířského stavu a nakonec českého inkolátu Petr Josef Eichhoff. Jeho pravnukec Johann Andreas Eichhoff (1871-1963) byl rakouským diplomatem v Paříži.

FÜRSTENBERG EMIL

Z další linie rodu Fürstenbergů pocházel další diplomat Rakouska-Uherska. Emil Egon Karl princ Fürstenberg se narodil v roce 1876 v Lánech. V roce 1902, těsně před složením diplomatických zkoušek, byl jmenován provizorně atašé v Sankt Peterburgu. Po zkouškách byl z Ruska přeložen do Istanbulu a odtud po dvou letech do Londýna, kde dosáhl titulu legačního sekretáře. Skutečným legačním sekretářem se stal v roce 1909, zároveň s přeložením do Paříže. V roce 1911 byl přeložen do Athén, poté do St. Peterburgu, odtud provizorně do Švédska odkud byl nakrátko uveden do stavu disponibility. V roce 1916 provizorně působil v Amsterodamu. V roce 1917 mu byl udělen titul legačního rady II. kategorie a byl přeložen do Švédska. Po skončení první světové války žil na svých statecích (byl majitel Králova Dvora a pivovaru Krušovice) v Čechách až do roku 1945, kdy mu byly zkonfiskovány. Zemřel v roce 1964 ve Vídni.

HAYMERLE FRANZ

Franz Haymerle, další člen rodu Haymerle, se narodil v roce 1874. Po krátké konceptní praxi u zemské vlády v Salzburgu nastoupil konceptní pra- ▶

xi na ministerstvu zahraničních věcí a v roce 1898 složil diplomatickou zkoušku. Po ní nastoupil jako atašé na velvyslanectví při papežském stolci a po dalších dvou letech do Lisabonu. V roce 1900 získal titul legačního sekretáře a byl přidělen do Bělehradu. Poté byl od roku 1902 obchodním atašé v Haagu pro Nizozemí a Lucembursko, kde získal hodnost legačního sekretáře. Odtud pak byl vyslán ve stejné funkci a hodnosti na ambasádu ve Washingtonu a zde na dobu jednoho roku (1906-7) do Mexika. V roce 1908 se stal titulárním legačním radou a vrátil se zpět do Vatikánu a poté do Bělehradu, kde se stal skutečným legačním radou II. kategorie. V roce 1912 krátce působil na centrále ve Vídni, odtud byl vyslán jako obchodním atašé do Rumunska. V roce 1913 byl jmenován legačním radou a působil v Berlíně.

CHOTEK KAREL

Z českého hraběcího rodu Chotků se rakouské diplomatické službě věnoval i synovec Bohuslava Chotka (viz oddíl II.) Karel hrabě Chotek z Chotkova a Wognina. Narodil se v roce 1853 ve Velkém Březně. V roce 1877 byl jmenován provizorním atašé v Athénách, po dvou letech byl přeložen do Itálie a teprve v následujícím roce složil diplomatické zkoušky. V roce 1882 byl atašé v Berlíně a po třech letech byl převeden do disponibility. Tehdy se ujal správy svého panství Velké Březno, kde i v roce 1926 zemřel.

KAUNITZ KAREL

Z české větve Kaunitzů, která zdělila majorát Slavkov po vymřelé moravské knížecí linii pocházel i další z diplomatů monarchie a poručík husarů v záloze, Karel Vilém hrabě Kaunitz. Narodil se v roce 1861 v Slavkově u Brna. Jako diplomat působil v Anglii. Zemřel nečekaně v roce 1888.

KINSKÝ FRANTIŠEK

Z odlišné linie rodu Kinských než Karel kníže Kinský (viz níže), ze starší hraběcí linie, pocházel další příslušník rodu Kinských, který se věnoval diplomatické kariéře – hrabě František Xaver Kinský z Wchynic a Tetowa. Narodil se v roce 1878 ve Vídni a v roce 1903 byl jmenován provizorním atašé v Bruselu. Po roce složil diplomatické zkoušky a byl přeložen do Berlína. V roce 1907 pak působil v Mnichově, odkud byl přeložen do Vídně, kde dosáhl hodnosti legačního sekretáře, a v letech 1914-1915 byl zástupcem ministerstva zahraničních věcí u vrchního velení armády. V roce 1915 byl provizorně přidělen do Berlína, kde od roku 1917 zůstal ve stálém stavu. Zemřel v roce 1935, na svém statku, v Chlumci nad Cidlinou.

KINSKÝ KAREL

Hrabě (později kníže) Karel Kinsky z Wchynic a Tetowa se narodil v roce 1858 ve Vídni. V roce 1880 se stal provizorním atašé v Londýně, po šesti letech byl už jako atašé přeložen na jeden rok do Vídně, odkud byl poslán do Berlína. V roce 1888 byl jako honorární legační sekretář vyslán do Londýna, kde byl velmi populární jako vítěz v překážkovém běhu. Zde působil po dobu šesti let, s přestávkou jednoho roku, kdy působil v Paříži. V roce 1894 byl přeložen jako legační sekretář do Bruselu, odtud pak po roce do Drážďan, záhy s titulem legačního rady, v roce 1897 pak do Vatikánu.

Od roku 1898 až do roku 1903 byl pak legačním radou (od roku 1902 I. kategorie) na velvyslanectví v Petrohradě, kde se spřátelil s Aehrenthalem². Na konci roku 1903 byl jako titulární mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr na dobu jednoho roku přeložen na velvyslanectví do Paříže³. Po nástupu Aehrenthala do ministerského úřadu byl vedle Berchtolda a Hohenloha jedním z možných kandidátů na post velvyslance v Petrohradě⁴. V roce 1904 se stal osmým knížetem a zdědil knížecí majorát Choceň s dalšími statky, proto byl přeložen do disponibility s titulem tajného rady, po dvou letech pak do klidového stavu. V roce 1907 mu byl udělen řád Zlatého rouna. V roce 1914 byly jeho zkušenosti ještě využity ve Vídni, kdy byl jmenován jedním ze zástupců ministerstva zahraničí při vrchním velení armády. Ve Vídni též zemřel v roce 1919.

KINSKÝ RUDOLF

Rudolf 6. kníže Kinský (1802-1836), děd předcházejícího, se angažoval především v oblasti vnitřní politiky, kdy od roku 1825 působil ve státních službách. Projevoval se však velmi vlastenecky, ve smyslu českého vlastenectví, podporoval F. Palackého, F. L. Čelakovského a P. J. Šafaříka a mj. založil Matici českou, jejímž prvním kurátorem se stal. Pravděpodobně tato jeho činnost vedla k jeho vyslání na ambasádu do Turína (vyslanectví pro Sardinii a Parmu)⁵. Odtud se však vrátil zpět, naposled jako prezident hornorakouské vlády v Linci.

KOLOWRAT-KRAKOWSKY-LIEBŠTEJNSKY JOHANN

Johann (jinak též Hanuš) hrabě Kolowrat-Krakowsky-Liebštejnsky pocházel z větve široce rozvětveného českého panského rodu Kolowratů, která v osobě Hanušova otce Zdeňka zdědila jméno Kolowratů-Liebštejnských po posledním jejich členu, někdejším rakouském ministru vnitra Františku Antonínu Kolowratu-Liebštejnském.

Hrabě Johann se narodil jako Zdeňkův druhý syn v roce 1879 v Černíko- ▶

vicích. Původně byl konzulárním aspirantem, ale v roce 1906 složil diplomatické zkoušky a byl jmenován obchodním atašé na vyslanectví v Santiagu de Chile pro oblast Chile, Bolívie a Peru. V roce 1907 pak začalo jeho jednoleté působení na postu obchodního přidělence v argentinském Buenos Aires. Poté byl přeložen na vyslanectví do Drážďan, a po dvou letech, již jako legační sekretář II. kategorie do Říma. V dalších letech pak vždy po jednom roce měnil své působení v pořadí: Stockholm, Stuttgart, provisorně v Cetinje, až po tříleté období v Lisabonu. Zde byl v roce 1916 odvolán a převeden do disponibility. Žil poté v Čechách, kde v Rychnově nad Kněžnou v roce 1955 zemřel.

LIECHTENSTEIN ALOIS

Z druhé (později též panující) linie Liechtensteinů pocházel Alois Liechtenstein (1846 v Praze-1920 ve Vídni) se zprvu věnoval důstojnické kariéře v armádě (do roku 1870), poté působil jako diplomat (v letech 1878-89) a konzervativní politik. Jeho diplomatická kariéra byl poměrně krátká, pracoval na ambasádě v Berlíně a Londýně. Od roku 1879 byl poslancem říšské rady, později za německou křesťansko-sociální stranu, kde se stal nástupcem K. Luegera.

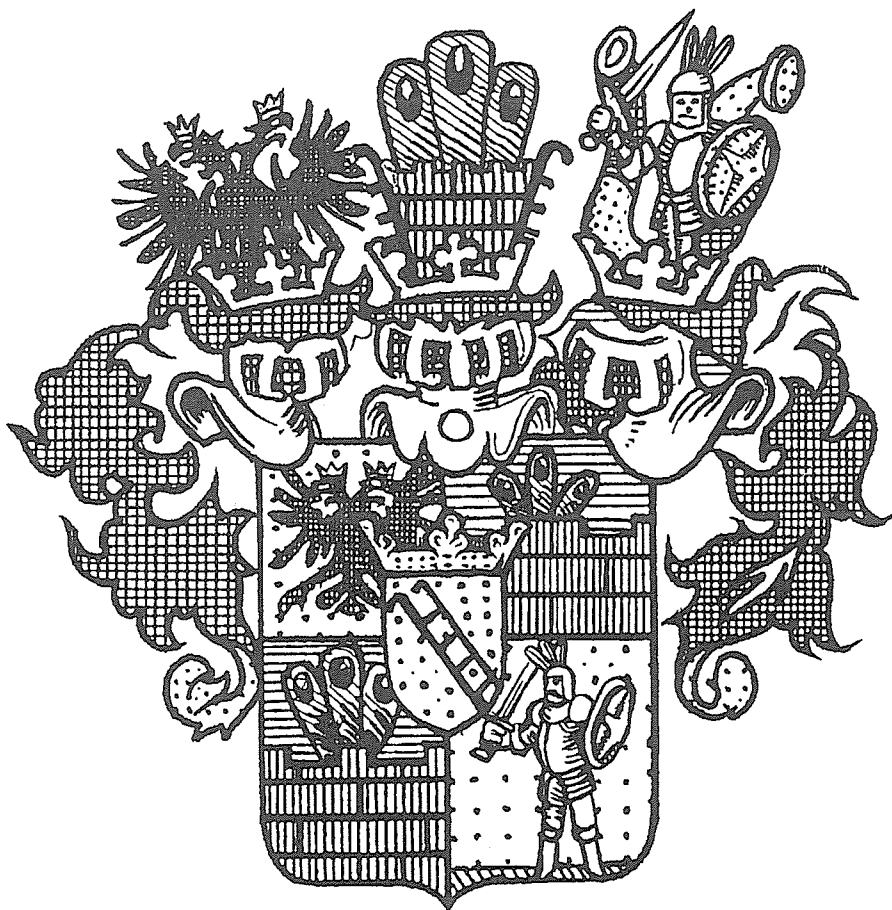
LOBKOWICZ FRANTIŠEK

František Jiří z Lobkowicz pocházel z mělnické sekundogenitury starého českého knížecího rodu Lobkowiczů. Jeho otcem byl Antonín Isidor Lobkowicz, jednatel Jednoty přátel umění, syn Augusta Antonína Lobkowicze, někdejšího vyslance ve Španělsku. František Jiří se narodil v roce 1800 jako jeho druhý syn. Po službě v armádě (byl nadporučíkem) a vstupu do Řádu Německých rytířů působil také v diplomatických službách Rakouska.

Byl tajemníkem na velvyslanectví v Petrohradě a mimo to působil na ambasádách v Berlíně a Istanbulu. Sídli na Rožďalovicích. Na svou kariéru rezignoval v roce 1842, kdy zemřel jeho starší bratr August Longin. Byl považován za jednoho z největších filantropů své doby. Zemřel v roce 1858.

LOBKOWICZ JOHANN

Na sklonku existence habsburské monarchie je možno najít v rakousko-uherských diplomatických službách ještě jednoho příslušníka mělnické sekundogenitury Lobkowiczů, prasynovce předcházejícího Františka Jiřího. Johann Adolf princ Lobkowicz se narodil v Praze v roce 1885. Po studiích práv se stal konzulárním aspirantem, ale již v roce 1911 složil diplomatické zkoušky a nastoupil jako atašé na ambasádu v Paříži, po dvou letech byl pře-

LÜTZOW

ČTVRCENÝ ŠTÍT SE ZLATÝM KORUNOVANÝM STŘEDNÍM ŠTÍTKEM, V NĚM KOSMO POSTAVENÝ ČERNÝ ZEBŘÍK. V 1. ZLATĚM POLI ČERNÝ KORUNOVANÝ OREL. VE 2. A 3. MODRÉM POLI ČERVENÁ KVÁDROVANÁ HRADBA O TŘECH STÍNKÁCH, ZA NÍ TŘI PAVÍ PERA. VE 4. ZLATĚM POLI STŘÍBRNÝ OBRNĚNÝ RYTÍŘ S TASENÝM MEČEM V PRAVICI A V LEVICI DRŽÍCÍ ČERVENÝ, ZLATĚ ORÁMOVANÝ ŠTÍT, NA PŘILBĚ SE ZLATÝM,

ČERNÝM A STŘÍBRNÝM PŠTOSÍM PEREM.

KLENOTY ZPRAVA: 1. ČERNÝ, ZLATĚ KORUNOVANÝ OREL; PŘIKRYVADLA ČERNO-ZLATÁ. 2. ČERVENÁ KVÁDROVANÁ HRADBA O PĚTI STÍNKÁCH, ZA NÍ TŘI PAVÍ PERA MEZI ČERNÝMI POLOVINAMI ZEBŘÍKU; PŘIKRYVADLA ČERNO-ZLATÁ. 3. ČERNO-ZLATĚ A ZLATO-ČERNĚ DĚLENÉ BUVOLÍ ROHY, MEZI NIMI OBRNĚNÝ RYTÍŘ ZE ŠTÍTU; PŘIKRYVADLA ČERNO-ZLATÁ.

ložen do Itálie, ale po ukončení diplomatických styků v roce 1915 byl převeden do disponibility. V následujícím roce byl přidělen do Vatikánu v hodnosti legačního sekretáře II. kategorie. Po skončení války žil na svých statcích a v roce 1921 se oženil s dcerou Ottokara Czernina, Marií Annou. V roce 1923 se stal dědicem mělnického velkostatku, který mu byl v roce 1948 zkonfiskován. Zemřel v roce 1952 ve Wolffegg.

LÜTZOW FRANZ HEINRICH

Lützowové se, jako původem německý rod, vzhledem k Čechám, kde sídlila jedna z jejich větví, nikterak výrazně neprojevovali. V jejich řadách se však vyskytla osobnost, která se v tomto ohledu stala zcela výjimečnou. V roce 1849 se v rodině rakouského vyslance Franze hraběte Lützowa (viz oddíl II.) narodil syn Franz Heinrich (jeho bratrem byl Heinrich Lützow). Po studiích ve Vídni a Innsbrucku se rozhodl v duchu rodinné tradice pro diplomatickou kariéru. Nastoupil v roce 1873 jako atašé v Bruselu. Odtud byl odvolán nejprve do Říma a poté do Nizozemí a Londýna.

Franz Heinrich hrabě Lützow se během svého působení v Londýně rozhodl pro výrazné angažmá v české věci. Již záhy projevoval rozhořčení nad neznalostí Čech v zahraničí. Toto názorové vyhranění bylo pravděpodobně i jedním z důvodů jeho rezignace na diplomatickou kariéru, ke které došlo záhy po jeho sňatku s baronesou Bornemannovou a udělení titulu legačního sekretáře v roce 1881. Tento titul si ponechal až do roku 1890.

V roce 1884 získal statek Žampach (žil pak střídavě v Londýně a v Žampachu) a stal se i poslancem za kurii velkostatku na dobu 4 let, kde často kritizoval rakouskou politiku. Po opuštění rady se již plně věnoval propagaci především historie Čech, díky svým kontaktům mezi šlechtou, v zahraničí i mezi významnými zástupci českého národního hnutí, velmi úspěšně. Byl autorem několika populárních knih, přednášel ve Spojených státech a v Oxfordu, kde mu byl udělen (stejně jako Univerzitou Karlovou) čestný doktorát⁶, mimo to byl i čestným předsedou českého olympijského výboru.

Franz Lützow je jednou z výjimek mezi českou šlechtou. Ze zemského patriota se stal českým nacionalistou, a tím i kritikem rakouské politiky, natolik výjimečně radikálním, že již před první světovou válkou navrhoval rozdělení monarchie⁷. Zemřel v roce 1916 v exilu ve Švýcarsku.

METTERNICH VIKTOR

Z Metternichových potomků našli v diplomacii uplatnění dva synové. Z prvního manželství s Eleonorou Kounicovou to byl Viktor (1803-1829). Viktor Franz Karl Metternich doprovázel svého otce na kongres ve Veroně (1822), kde

viděl „tatínka jako vůdce boutique“. V roce 1829 nastoupil jako atašé na velvyslanectví do Paříže, záhy však (ještě téhož roku) zemřel na plicní chorobu⁸.

PÁLFFY MORITZ

Moritz Joseph hrabě Pálffy von Erdöd (1869-1948) náležel k české větvi původem uherského rodu Pálffyů. Po vojenské službě, kde dosáhl hodnosti poručíka nastoupil v roce 1893 jako konceptní aspirant na ministerstvo zahraničních věcí a byl provizorně přidělen na ambasádu v Konstantinopoli, kde byl v dalším roce jmenován atašé. O dva roky později byl přeložen do Drážďan a Paříže a v roce 1897 do Mnichova. Zde dosáhl titulu a poté, v roce 1899 i hodnosti legačního sekretáře. Odtud byl pak přeložen do Bukurešti a Bernu a v roce 1902 zpět na ministerstvo do Vídně. Zde byl povýšen na legačního radu II. a v roce 1905 I. kategorie. Jeho nejvyšším postem se tak stal legační rada I. kategorie (a obchodní přidělenec) při velvyslanectví při Svatém Stolci, kam nastoupil roku 1909. V roce 1911 byl jmenován titulárním vyslancem. Během první světové války se snažil o papežovu podporu, kdy argumentoval rakouskou ochranou katolictví před ruským a srbským pravoslavím. Ve své funkci setrval do roku 1917.

PROSKOWETZ GILBERT

V habsburské monarchii existovala poměrně zajímavá společenská skupina průmyslníků, kteří byli povyšováni do nižších stupňů šlechtické hierarchie. Tato skupina, početnější v souvislosti s postupujícími změnami spjatými s průmyslovým rozvojem, tvořila tak část nové šlechty původem nikoli z řad úředníků, ale z podnikatelského prostředí.

Příkladem příslušníka této skupiny nové šlechty, která se v následujících generacích emancipovala natolik, že se její člen na sklonku existence monarchie uplatnil i v diplomatické službě, je Gilbert rytíř Proskowitz von Proskow und Marstorff. Rytířský stav získal teprve v roce 1873 Emanuel Proskowitz, poslanec a majitel továren na cukr a slad na Moravě.

Gilbert se narodil v roce 1883, po studiích práv složil v roce 1909 diplomatické zkoušky a nastoupil jako atašé do Konstantinopole. V roce 1912 dosáhl hodnosti legačního sekretáře II. kategorie a byl přeložen do Buenos Aires.

SALM ERICH

Ze starého německého starohraběcího rodu Salmů pocházel syn Roberta Salma, majitele panství Rájec, Erich Adolf hrabě Salm-Reifferscheidt (1836 v Rájci-1884 v Rájci). Působil jako diplomat ve Španělsku, kde se i oženil. ►

SCHLECHTA OTTOKAR

Ottokar Maria Schlechta svobodný pán ze Wschehrd byl jedním z významných rakouských orientalistů a překladatelů z arabštiny a turečtiny. Mimo to však patřil i mezi císařské diplomaty, ovšem s nestandardním průběhem kariéry. Nepatřil rovněž (ačkoli jméno by tomu nasvědčovalo) mezi starou šlechtu. Do stavu svobodných pánů byl teprve v roce 1819 za vojenské zásluhy povýšen jeho děd generál František Šlechta, který tak obnovil jméno a znak starého českého rodu Šlechtů ze Všehrd, s nimiž však pravděpodobně nebyl příbuzný.

Ottakar Maria Schlechta se narodil v roce 1825 ve Vídni a po ukončení studií na orientální akademii nastoupil v roce 1848 jako tlumočnick do Istanbulu. V letech 1861 se stal legačním radou a ředitelem Orientální akademie, kterou zreformoval. Do práce na ambasádě se vrátil na počátku sedmdesátých let, v roce 1871 kdy byl jmenován diplomatickým agentem a generálním konzulem v Bukurešti, zároveň byl delegátem Rakouska-Uherska při Dunajské komisi. Zde zůstal až do roku 1873, kdy se stal zástupcem železničních společností v evropském Turecku. Poté se vrátil do Vídně, kde se stal dvorním radou na ministerstvu zahraničních věcí, podílel se mj. na přípravě správy Bosny. V roce 1882 odešel na odpočinek s titulem mimořádného velvyslance a zplnomocněného ministra. Zemřel v roce 1894 ve Vídni.

Jeho synem byl Ottokar Schlechta von Wschehrd (1866-?), který rovněž působil na ministerstvu zahraničních věcí, nikoli ovšem v diplomatické službě. Byl císařským a dvorním radou a mj. též od roku 1909 jedním členů komise diplomatických zkoušek.

SCHWARZENBERG KARL

Karl princ Schwarzenberg, prasynovec kancléře Felixe Schwarzenberga, se narodil v roce 1871. V roce 1895 složil diplomatické zkoušky a byl jako atašé přidělen do Berlína. Jako mladý nadějný diplomat byl v roce 1898 přidělen na velvyslanectví do Petrohradu, kde působil pod velvyslancem Aehrenthalem. Zde mu byl v roce 1899 udělen titul legačního sekretáře. Roku 1901 byl přeložen na velvyslanectví do Tokia. Krátce nato při informační cestě do Šanghaje zemřel na spálu. Aehrenthal, který jej znal od mládí a vážil si ho, se po zprávě o jeho úmrtí vyjádřil: „...měl výhodu zemřít mladý a sloužit své vlasti na nejdůležitějším místě – v Petrohradě. Je mu co závidět...“⁹

THUN-HOHENSTEIN PAUL

Zajímavou osobnost z rodu Thunů, původem staré tyrolské šlechty, představuje prasynovec Quida Thuna (viz oddíl II.), Paul hrabě Thun-Ho-

henstein, který se proslavil jako spisovatel, básník, překladatel a esejista, obhájce ducha starého Rakouska. Mimo to i krátce působil jako diplomat ve službách rakouského císaře. Narodil se v roce 1884 v Praze. V roce 1912 složil diplomatické zkoušky a nastoupil jako atašé do Berlína. Po dvou letech byl převeden do disponibility, ale po roce se opět vrátil do Berlína, odkud byl přeložen po roce do Mnichova a pak do Bernu. Od roku 1934 žil ve Vídni, kde i v roce 1963 zemřel¹⁰.

TRAUTTMANSDORF KARL

Tradice rodu ovlivnila i kariéru prapranuka Ferdinanda Trauttmansdorffa (viz oddíl II.) Karla. Karl hrabě Trauttmansdorff-Weinsberg se narodil v roce 1872. Po složení diplomatických zkoušek v roce 1896 nastoupil jako atašé do Istanbulu, po dvou letech byl přeložen do Londýna, kde dosáhl titulu legačního sekretáře. V roce 1902 byl přeložen na ambasádu v Santiagu de Chile, odkud se po ročním působení vrátil zpět do Evropy, jako legační sekretář na ambasádu v Sankt Peterburgu. V roce 1905 působil v Berlíně, kde se stal legačním radou II. kategorie, v roce 1911 nastoupil opět do Londýna, kde dosáhl hodnosti legačního rady I. kategorie. Jeho činnost zde v souvislosti s ukončením diplomatických styků skončila v roce 1914, kdy vystřídal několik provizorních postů, nejdříve Mnichov, krátce pak v centrále ve Vídni a poté v Istanbulu. V roce 1917 byl jmenován titulárním mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem. Držel rakouský statek Weissenegg, ke konci života zdědil Žleby. Zemřel v roce 1951.

VETTER FRANZ

Vetterové von der Lilie byl hraběcí rod, který sídlil v Nové Horce na Moravě. Několik z nich působilo ve státních službách, mezi diplomatickými úředníky závěru existence habsburské monarchie to byl Franz hrabě Vetter von der Lilie. Narodil se v roce 1885. Diplomatické zkoušky složil v roce 1912 a působil jako atašé ve Vatikáně a v Římě.

WINDISCH-GRAETZ VINCENC

Vincenc Alfred kníže Windisch-Graetz, pravnuke maršálka Alfreda Windisch-Graetze, se narodil v roce 1882 v Tachově. Působil krátce jako císařský diplomat v Římě, kde v roce 1913 zemřel.

POZNÁMKA

Pro úplnost je vhodné uvést i další osobnosti, které doplňují celkový obraz uplatnění šlechty z českých zemí v diplomacii během sledovaného období. Takovými jsou například šlechtici, kteří by splňovali podmínky stanovené k zařazení do tohoto přehledu (tj. inkolát a hlavní sídlo v českých zemích), ale byli diplomaty jiných států. Tím byl např. německý předválečný velvyslanec v Londýně Karl Max kníže Lichnowski (1860-1928), který sídlil na svém zámku v Hradci nad Moravicí, přestože většina jeho majetků byla v pruském Slezsku.

Další skupinou osob, které působily v diplomatické službě a byly rakouskými občany, je specifická skupina diplomatů Suverénního řádu Maltežských rytířů v Rakousku. Jako diplomaté de iure jiného suverénního státu je rovněž neuvádím v přehledu. Výjimkou je Quidobald Thun-Hohenstein, který před svou funkcí vyslance Řádu ve Vídni působil dlouhodobě v rakouských diplomatických službách. Dalšími mimořádnými vyslanci a zplnomocněnými ministry Maltéžského řádu ve Vídni, které je možno řadit mezi šlechtice z českých zemí ve smyslu této práce, jsou Frá František Xaver hrabě Kolowrat-Krakowsky (1805-1874)¹¹ a Frá Leopold hrabě Podstatzky-Liechtenstein (1840-1902), na nižším diplomatickém postu – sekretáře – pak Karel hrabě Chotek (1835-1885)¹².

Podobně lze nalézt několik osob z řad sledované šlechty mezi pracovníky dalších složek Ballhausplatzu, konzuly a úředníky centrály. Obecně, v konzulární službě, stejně jako v případě pracovníků vídeňské centrály, šlechtici rozhodně nepředstavovali většinu. Z členů šlechtických rodů z českých zemí bylo konzuly několik osob, jako například Karl hrabě Khevenhüller-Metsch (byl rakouským konzulem v Bejrútu, Alexandrii a Janově), Ludwig svobodný pán Villani de Castolo Pilonico nebo Egon Abele von Lilienberg. V řadách pracovníků centrály na Ballhausplatzu z řad českých šlechticů lze mimo diplomaty dočasně působící ve Vídni nalézt například Ottokara svobodného pána Schlechtu von Wschehrd¹³ nebo Franze svobodného pána Nadherneho¹⁴, oba z řad šlechty novoštitné.

Podobně lze nalézt v rakouských diplomatických službách jména příslušníků rodů, jejichž některé větve sídlily v Čechách, jejich členové pak byli tedy českými šlechtici (ve smyslu této práce), samotní diplomaté však byli členy větví, které v Čechách nesídlily. Mezi takové patří například Ferdinand hrabě Brandis (nar. 1876; nejpozději titulární legační rada v Bernu) a Otto hrabě Brandis (nar. 1848; vyslanec v Lisabonu, Stockholmu a Haagu), oba z tyrolské větve rodu Brandis, nebo Olivier hrabě Woracziczky z Pabienitz (1855-1965, ataše v Bukurešti a v Římě). Z rodu Thurn-Valsassina to pak byli hrabata Douglas a Alexander. Podobně z knížecího rodu Hohenlohe, jehož několik větví sídlilo v Čechách, působili v diplomatických službách Rakouska a Rakouska-Uherska například Gottfried kníže Hohenlohe-Schillingsfürst (1867-1932; nejpozdě-

ji rakouský velvyslanec v Berlíně), na nižších diplomatických postech pak například Friedrich Hohenlohe-Waldenburg (nar. 1850) a Nikolaus Hohenlohe-Waldenburg (nar. 1877). Z dalších rodů lze vzpomenout Antona hraběte Wolkenstein-Trostburg (1832-1913; velvyslanec v Rusku a ve Francii), či několik příslušníků rodu Hoyos (hrabata Alexander, Friedrich, Heinrich a Ladislaus)¹⁵.

SHRNUTÍ A POKUS O ROZBOR

Korpus předkládaných biografii představuje soubor dat, která lze využít k dalším analýzám v několika směrech. Jako první lze uvažovat o analýzách sociologických v rámci specifického fenoménu diplomacie, jako zvláštní složky rakouského úřednictva. V tomto směru je možno je mít za soubor vhodný ke studiu možných interakcí v rámci společenských vazeb, například příbuzenských či klientelismu. Přirozeně lze vysledovat přímé rodinné vazby (to je příklad rodu Deymů, Chotků, Schwarzenbergů, Stadionů, složitěji pak v případě Dubských, Lützowů a Trauttmannsdorffů. Přestože je teoreticky možné, při uvažované společenské uzavřenosti vrstvy šlechty, a z toho vyplývající vzájemné příbuznosti, sestavit genealogická schémata spojující všechny její členy, je velmi nápadný výskyt jakýchsi „dynastií“ diplomatů. Jako takové lze uvést tři rodiny a jejich genealogická schémata.

Jako první se jedná o společné schéma Kaunitzů a Metternichů, na jejichž počátku stojí někdejší kancléř kníže Václav Kaunitz. Druhé schéma zobrazuje stručné vztahy mezi rody Dietrichstein a Mensdorff-Pouilly, které v osobě ministra Alexandra Mensdorffa-Pouillyho spojily svá jména. Z přelomu 19. a 20. století pak uvádím schéma Kinských a Czerninů. (Osoby působící v diplomatických službách mají v schématech příjmení majuskulou, časové údaje nejsou uváděny).

SCHÉMA 1. KAUNITZ A METTERNICH

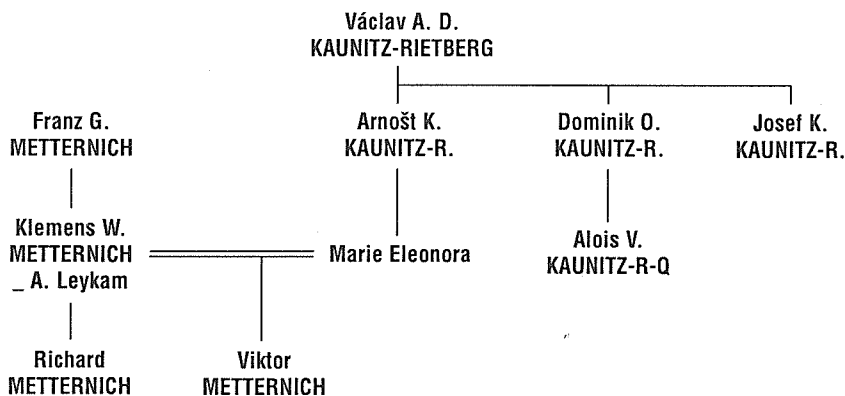

SCHÉMA 2. DIETRICHSTEIN A MENSdorFF

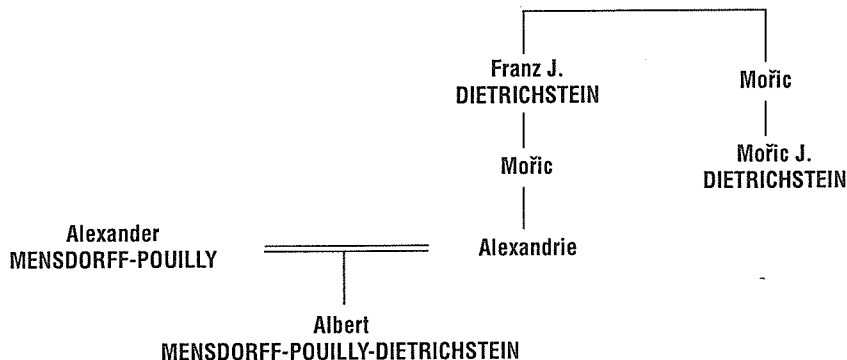
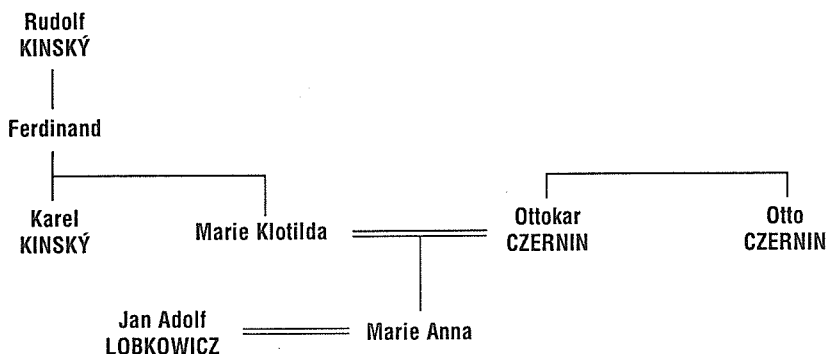

SCHÉMA 3. KINSKÝ A CZERNIN

Jak je z uvedeného patrné, lze v několika případech (a nejspíše i v dalším, relativně vysokém počtu případů) předpokládat, že příbuzenské vztahy hrály rozhodující roli v diplomatické kariéře (od samotného angažování dané osoby až i po její další průběh).

Další rovinou může být zkoumání politických, především národnostních, postojů jednotlivých osob. Celkově je možno šlechtice z českých zemí jako diplomaty rakouského císařství zařadit, v rámci popisovaných tendencí do určitého kontinua mezi „rakušanstvím“ a zemským patriotismem „bohemismu“. V případě úspěšných kariérních diplomatů se jedná, díky loajalitě a identifika-

ci s habsburskou monarchií o jedny z mála (v rámci obyvatelstva monarchie) příkladů čistého „rakušanství“. Zemský patriotismus se více projevoval u diplomatů, kteří nedosáhli významnějších postů. Zcela výjimečnou postavou je pak František hrabě Lützow, který je jedním z mála příkladů šlechticů, kteří se identifikovali s českým národním hnutím, jehož se stal propagátorem. Jeho diplomatická kariéra, částečně zřejmě i díky této jeho aktivitě, byla velmi krátká.

Poslední, nejvyšší úrovní, na které lze dále rozvíjet určitá zkoumání, je úroveň mezinárodních vztahů. Jak bylo uvedeno výše, obyvatelstvo jednotlivých částí monarchie projevovalo určité zahraničně politické tendence. Je možno předpokládat, že tyto tendence byly zřejmě i na samotném Ballhausplatzu. Otázka obsazování jednotlivých diplomatických postů v těchto intencích hrála poměrně významnou roli¹⁶. Ve svých vzpomínkách upozorňuje Musulin (1924), na úvahy o umístění Rakušana nebo Maďara na post vyslance v Bukurešti, vzhledem k rumunským averzím k Maďarům. Rakušan by měl větší sympatie u Rumunů, Maďar by naproti tomu lépe řešil v Budapešti národnostní otázky¹⁷. Vedle osobních kvalit tak rovněž pravděpodobně hrála roli i otázka národnostní identifikace daného diplomata. V případě šlechty z českých zemí, je tato úvaha částečně zkomplikována její pozicí mimo národní hnutí, přesto však je možné předpokládat její hodnocení i v souvislosti se zemskou příslušností.

Pokud by byla stanovena hypotéza, že tato charakteristika (zemská příslušnost) daných šlechticů ovlivnila jejich umístění na zahraniční mise, projevila by se během shrnutí jejich diplomatických kariér určitými společnými tendencemi v jejich působících.

Jako obyvatelé českých zemí by největší kontroverze představovalo výrazné angažování v Berlíně (pro výraznou protiněmeckou náladu Čechů a naopak možné averze českých Němců), podobně lze uvažovat konfliktnost pozice vyslance v Petrohradě.

Po shrnutí lze seřadit posty, dle početnosti působících šéfů misí (souhrn ministrů a vedoucích misí) v předkládaném souboru takto:

Rusko	10
Papežský Stolec, Bavorsko, Bádensko	8
Dánsko, Hessensko, Sasko	6
Itálie, Rumunsko	5
Francie, Velká Británie, Španělsko, Württembersko, Belgie	4
Německo, Řecko, Srbsko	3
Brunšvicko, Bulharsko, Hansa, Meklenbursko, Švédsko, Švýcarsko	2
Čína, Mexiko, Nizozemí, Oldenbursko, Írán, Argentina	1
Albánie, USA, Bolívie, Brazílie, Chile, Japonsko, Lucembursko, Černá Hora, Norsko, Peru, Portugalsko, Siam	0

V případě nižších diplomatických úředníků (ve shrnutí bylo upuštěno od kariér úředníků pod hodností legačního sekretáře¹⁸⁾ pak situace dle početního zastoupení diplomatů z českých zemí vypadá následovně:

Velká Británie	18
Rusko	16
Německo	11
Itálie, Papežský Stolec	10
Francie, Sasko, Belgie	9
Turecko	8
Bavorsko, Rumunsko	7
Nizozemí	6
Württembersko	5
Řecko, Švédsko,	4
Dánsko, Čína (vč. Japonska a Siamu), Portugalsko	3
Bulharsko, USA	2
Španělsko, Mexiko, Argentina, Chile, Brazílie, Srbsko, Bádensko	1

Přestože uvedený přehled si neklade nároky na úplnost a na absolutní vystižení charakteru složení diplomatických misí, a rovněž generalizuje skutečnosti jako významnost misí a délku diplomatických styků, obdobně jako absenci národnostního uvědomění u většiny diplomatů, je možno vyvodit určitý závěr na základě pořadí jednotlivých zemí – sídla misí. Přestože původ diplomata nehrál primární roli (mnohem závažnější roli, bezesporu v případě šéfů misí, hrály znalosti jazyka a prostředí, případně diplomatické schopnosti) je nápadná situace dvou klíčových misí – v Rusku a Německu. Zajímavý je relativně nízký počet diplomatů původem z českých zemí na ambasádě v Berlíně (i v porovnání například s misemi v menších německých státech). Naproti tomu v Rusku je počet takových diplomatů relativně vysoký. Lze uvažovat o rozmanitých příčinách tohoto stavu (počínaje jazykovou vybaveností, konče vzdáleností). Jednou z nich však může být i projekce nálad v českých zemích vůči Německu. Tu je možno uvažovat především v případě umisťování nižších úředníků, ale vyšší počet uvažovaných diplomatů v Rusku zůstal zachován i v případě vedoucích misí. Zde je však srovnatelná doba, kterou byli vedoucími těchto misí (v případě Sankt Peterburgu 30 let ve sledovaném období, v případě Berlína 28 let). Do této skutečnosti se promítá zřejmě již v případě velvyslanců předpokládaná dostatečná loajalita bez výraznějšího vlivu domácích vazeb.

Další poměrně důležitou oblastí, kde své zájmy projevovalo i obyvatelstvo českých zemí a kde bylo možno uvažovat další projekce je oblast Balkánu. Je opět pozoruhodné, že pořadí početnosti českých diplomatů v balkán-

ských zemí je opět podobné v případě nižších úředníků i šéfů misí – Rumunsko v obou případech před Bulharskem a Srbskem. Nelze vyloučit z úvah možnou interakci mezi konfliktností příslušníků jiných národností monarchie v Rumunsku a obavami před vzájemnými sympatiemi Slovanů.

ZÁVĚR

Podobně jako v případě jiných národů habsburské monarchie se nepodařilo obyvatelstvu českých zemí, šlechtu nevyjímaje, prakticky nijak výrazně ovlivnit politiku Ballhausplatzu. Ta zůstala především doménou císaře a jeho loajálních úředníků. I přestože dle Masaryka (1911) byla „...celá diplomacie, nejen rakouská, ...zastaralá, přežila svým aristokratismem a jeho tajnůstkářstvím, diplomatickým augurstvím a formalismem...“ nemělo by se však zapomenout na skutečnost, že mezi diplomaty monarchie byly i osoby, jejichž vztah k českým zemím nebyl nulový.

P o z n á m k y :

- ¹ Mžýková (2001). *Zde zaměněn s Viktorem st. Dubským z Třebomyslic; Pouzar (1999), str. 139.*
- ² Wank (1999) průběžně osobní korespondence mezi Aehrenthalem a Kinským. Podílel se mj. i na přípravě smluv s Ruskem o Makedonii. Mimo to se přátelil i s Clemenceauem a Churchillem (ÖBL III, str. 335).
- ³ Wank (1999), str. 809.
- ⁴ Carlgren (1955), str. 133 cituje Hohenlohovy memoáry.
- ⁵ Županič (2001), str. 124; Mašek (1999), str. 131 oba shodně udávají post vyslance. *Jahrbuch 1917, seznamy; jej však neuvádí jako vedoucího mise. Působil pravděpodobně na nižší úřednické pozici.*
- ⁶ Polišínský (1949-50)
- ⁷ Mašek (1999), str. 197, uvádí jeho dobové označení v Československu jako „duchovního legionáře“. Lützowovy názory byly bezesporu neslučitelné s postem rakouského diplomata.
- ⁸ Herre (1996), str. 255, 268.
- ⁹ Musulin (1924), str. 89-90.
- ¹⁰ <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.t/t459641.htm>
- ¹¹ *Tajný rada, komoří a doživotní člen parské sněmovny, Velkopřevor od 1867 do 1873, předtím vyslanec Maltéžského řádu ve Vídni. (Skřivánek (1998)*
- ¹² Mžýková (2001).
- ¹³ *Jahrbuch 1917, str. 410. Dvorní a ministerský rada, ačkoli měl složenou diplomatickou zkoušku v zahraniční diplomatické službě nepůsobil. Byl synem Ottokara Maria Schlechty, někdejšího konzula v Bukurešti.*
- ¹⁴ *Jahrbuch 1917, str. 372. Působil jako vedoucí archivu a sekční rada.*
- ¹⁵ *Jahrbuch 1902; 1914; 1917, passim. Jen na doplnění je možno zmínit i působení šlechty v diplomacii Československa, které několik osob z řad šlechty zaměstnalo ve svých diplomatických službách. Tento počet je relativně malý, klesající poměr šlechty v diplomacii odpovídal klesajícímu významu šlechty ve společnosti, přesto však svědčí o tom, že společenské kontakty šlechty byly výhodné i v období všeobecné*

- demokratizace první republiky i později. Příkladem jsou Maxmilian Erwin Lobkowitz (1888-1967), velvyslanec v Londýně v období první republiky, Richard Mořic Belcredi (1926) velvyslanec Československa v Bernu od roku 1989, František Bořek Dohalský z Dohalic (1887-1951) vyslanec ve Vídni v letech 1945-49 a ve stejné době velvyslanec ve Vatikánu František Schwarzenberg (1913-1992).
- 16 Urban (1991), str. 134; například připomíná výměnu velvyslanců v Berlíně, Paříži a Londýně s nástupem Andrásyho v roce 1871.
- 17 Musulin (1924), str. 73. Rovněž uvádí, že výběr působiště byl zcela v pravomoci referentů ministerstva.
- 18 Ty se nepodařilo zachytit v úplnosti a jejich zahrnutí by zřejmě, kvůli jejich relativní chaotičnosti, nebylo relevantní.
- Prameny a literatura:**
- AEIOU Encyclopedy
[<http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop./t459641.htm>]
- Báčkovský R. (1948) Bývalá šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v Čechách i na Moravě a ve svých znacích. Díl I. vl. nákl., Praha
- Carlgrén W. M. (1955) Iswolsky und Aehrenthal vor der bosnischen Annexionskrise. Russische und österreichisch-ungarische Balkanpolitik 1906-1908. Almqvist & Wiksells. Uppsala.
- Dioszégi I. (1983) Hungarians in the Ballhausplatz. Studies on the Austro-Hungarian Common Foreign Policy. Corvina Kiadó. Budapest.
- Galandauer J. (1998) Karel I., poslední král český. Paseka. Praha - Litomyšl
- Halada (1985) Metternich kontra Napoleon. Svoboda, Praha
- Herre F. (1996) Metternich. Themis Praha
- Hlavačka M. (1994) I „Ballhausplatz“ patří do českých dějin. In: Pocta Aleši Skřivanovi. Sborník příspěvků jeho žáků k 50. narozeninám, 21-27.
- Hlavačka M. & Pečenka M. (1999) Trojspolek. Německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou. Libri, Praha
- Jahrbuch der k. u. k. auswärtigen Dienstes. 1902. Ministerium des Äussern. Wien.
- Jahrbuch der k. u. k. auswärtigen Dienstes. 1909. Ministerium des Äussern. Wien.
- Jahrbuch der k. u. k. auswärtigen Dienstes. 1914. Ministerium des Äussern. Wien.
- Jahrbuch der k. u. k. auswärtigen Dienstes. 1917. Ministerium des Äussern. Wien.
- Kadich H. & Blažek C. (1899) Der mährische Adel. Nürnberg
- Kissinger H. (1996) Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi. Prostor, Praha.
- Kiszling R. (1952) Fürst Felix Schwarzenberg: der politische Lehrmeister Kaiser Franz Josephs. Graz-Köln
- Kletečka T. (1989) Aussenpolitische Vorstellungen von Parteien und Gruppen in Cisleithenien. In: Wandruszka A. & Urbanitsch P. Die Habsburger Monarchie 1848-1918. Bd. VI/1. Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien. str. 399-458.
- Kořalka J. (1996) Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914. Argo, Praha.
- Kořalka J. (1996a) Die Tschechen und der Zweibund. In: Der Zweibund 1879. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien, pp. 365-81
- Lützow H. (1971). Im diplomatischen Dienste.

- München.
- Masaryk T. G. (1911) *Rakouská zahraniční politika a diplomacie*. Pokrok, Praha.
- Mašek P. (1999) *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. Mladá fronta, Praha
- Meraviglia-Crivelli R. J. (1885) *Der böhmische Adel*. Nürnberg
- Molden B. (1906). *Graf Gustav Kálnoky*, str. 1-25. In: *Allgemeine Deutsche Biographie LI*. Leipzig.
- Molden B. (1917) *Alois Graf Aehrenthal. Sechs Jahre äussere Politik Österreich-Ungarns*. Stuttgart
- Musulin A. (1924) *Das Haus am Ballplatz. Erinnerungen eines österreich-ungarischen Diplomaten*. Verlag fuer Kulturpolitik, München.
- Mžýková M. (2000-2001) *Šlechta ve službách diplomacie (díl I. - III.) Katalogy k výstavě*. MZV ČR, Praha
- Neck R. (1992) *Der Ballhausplatz von 1848 bis 1918*. In: *Wien, Ballhausplatz 2. Ein Haus und seine Geschichte*. Wien., str. 23-34
- Nicolson H. (1939) *Diplomacy*. Oxford University Press. London
- Österreichisches Biographisches Lexikon. 1815-1950*. Verlag ÖAW, Wien.
- Ottův slovník naučný I.-XXVIII. 1888-1908, J. Otto, Praha.
- Polišenský J. V. (1949-50) *Francis Lützow*. *Slavonic & East European Review* 28: 168-171.
- Pouzar V. (ed.) (1996) *Almanach českých šlechtických rodů*. Martin, Praha
- Pouzar V. (ed.) (1999) *Almanach českých šlechtických rodů*. Martin, Praha
- Pouzar V. (ed.) (2001) *Almanach českých šlechtických rodů*. Martin, Praha
- Rumpler H. (1989) *Die rechtlich organisatorischen und sozialen Rahmenbildungen für die Aussenpolitik der Habsburger Monarchie 1848-1918*. In: *Wandruszka A. & Urbanitsch P. Die Habsburger Monarchie 1848-1918.. Bd. VI/1*. Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien. str. 1-121
- Sealsfield C. (1993) *Rakousko, jaké je*. Odeon, Praha.
- Sked A. (1995) *Úpadek a pád habsburské říše*. Paneuropa, Praha
- Skřivan A. (1996) *Císařská politika. Rakousko-Uhersko a Německo v evropské politice v letech 1906-1914*. Karolinum, Praha
- Skřivánek F. (1998) *Rytíři sv. Jana Jeruzalémského u nás*. Praha.
- Steed H. W. (1919) *The Hapsburg Monarchy*. Constable and Company. London.
- Špiritová A. (1993) *Slovník představitelů státní správy 1850-1918*. Praha.
- Taylor A. J. P. (1998) *Poslední století habsburské monarchie. Rakousko a Rakousko-Uhersko v letech 1809-1918*. Bari ister & Principal, Brno. (*The Habsburg Monarchy 1809-1918*. 1948)
- Urban O. (1991) *František Josef I*. Mladá Fronta, Praha
- Wank S. (1969) *A Note on the Genealogy of a Fact: Aehrenthal's Jewish Ancestry*. *Journal of Modern History* 31:319-326.
- Wank S. (ed.) (1994) *Aus dem Nachlass Aehrenthal. Briefe und Dokumente zur oesterreichisch-ungarischen Innen- und Aussenpolitik 1885-1912*. 2 Bde. W. Neugebauer, Graz.
- Wurzbach C. von: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben*. Wien.
- Županič & kol. (2001) *Encyklopedie knížecích rodů zemí koruny české*. Skřivan, Praha

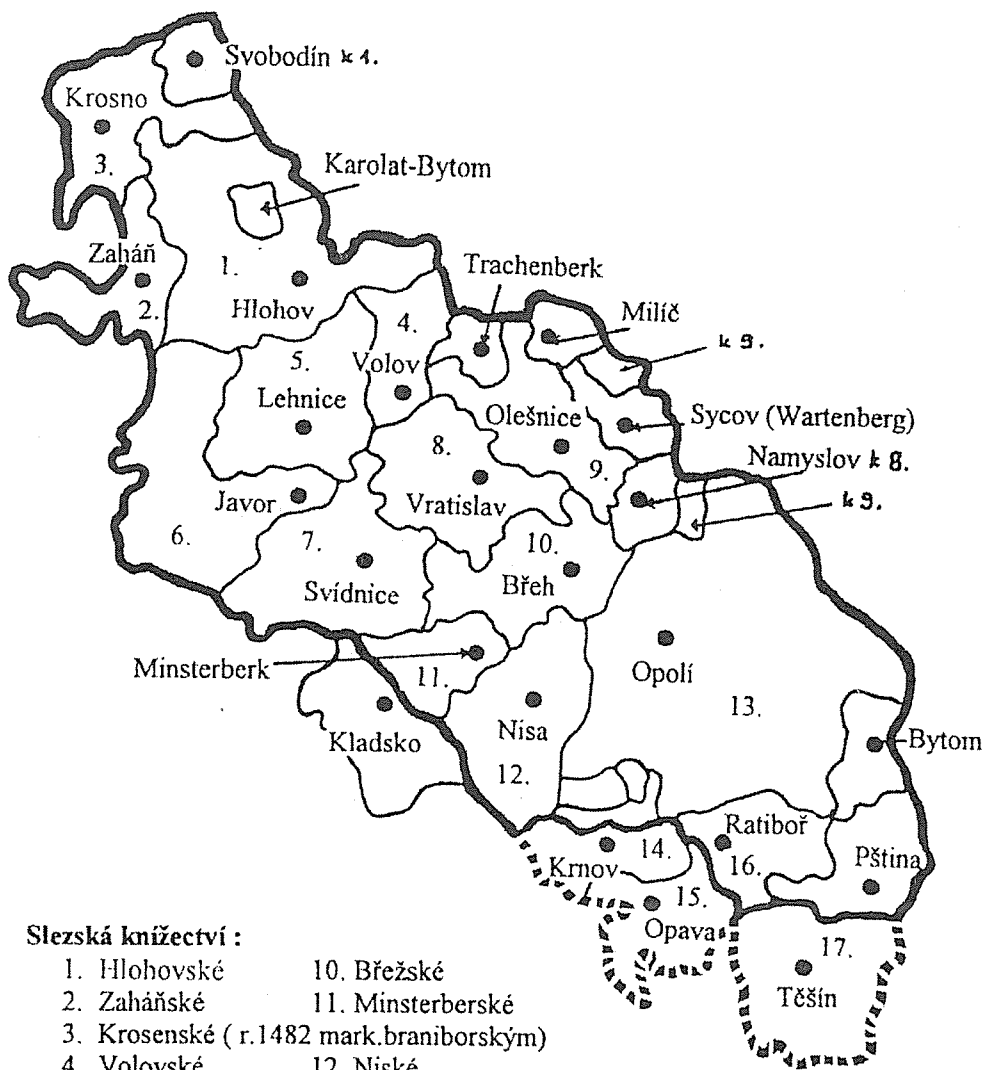
Kněžny a knížata slezská

a jejich královští a panští partneři z českých zemí 1175-1679

Jaroslav Honc

1. Knižata a páni v království českém

Pojem „kníže, kněžna“ (princeps, Fürst, ale i dux, proto Herzog s vévodou bez významového odstínění) je užíván běžně i v genealogii pro označení šlechtického vrcholového původu i velkého bohatství před jménem svého majitele i s příslušnou titulaturou. Na feudálním společenském žebříčku náleží jim proto pořadí za králi a suverénními panovníky a před hrabaty a praxe gothajských almanachů jejich dětem dává označení „princ, princezna“. Ještě do vrcholného feudalismu byl pojem kníže-bezzemek či chudý kníže protismyslným *contradictio in adjecto*, knížecí velkostatky byly volně dělitelné a přesto knížecí úděly stačily zajistit svým držitelům život v dostatku ▶

Slezská knížectví :

1. Hlohovské	10. Břežské
2. Zaháňské	11. Minsterberské
3. Krosenské (r.1482 mark.braniborským)	
4. Volovské	12. Niské
5. Lehnické	13. Opolské
6. Javorské	14. Krnovské
7. Svidnické	15. Opavské
8. Vratislavské	16. Ratibořské
9. Olešnické	17. Těšínské

Svobodná stavovská panství :

Karolat-Bytom, Trachenberg, Milíč, Sycov, Bytom, Pština

a přepychu. Lesk knížecího stavu začal slábnout až v minulém století, kdy do něho přešla povýšením řada hraběcích rodin a kdy proto je gothajské almanachy dělí do tří skupin.

Neformální přístup k pojmu „kníže“ a jeho upřesnění z pozic historického materialismu pro celé tisícileté feudální období je nelehký úkol české historické statistiky a české genealogie a heraldiky. Pro tyto obory bude otázka o knížecí šlechtě a o knížecích velkostatkách znít zcela odlišně. Půjde o to, 1. jaký byl rozsah knížecích velkostatků v srovnatelných plošných údajích, 2. jaký byl početní stav knížecí populace v rámci celé šlechtické populace, 3. jak intenzivní byla imigrace cizích knížecích rodů do českých zemí, 4. jak intenzivní byla kreace knížecích rodů povyšováním starých panských a hraběcích rodů před r. 1848 i po r. 1848, 5. jak postupovala paupertizace knížecích rodů rozpadem jejich majetku a volbou partnerů z neknížecích rodů a 6. jak byla výlučnost knížecího stavu vyjadřována heraldicky. Až po vyřešení těchto dílčích otázek bude možná zodpovědná a přesná komparace našich a cizích knížecích rodů a jejich moci a majetku a komparace knížecích a neknížecích velkostatků. Navíc je však ještě jeden možný přístup k problému knížecí šlechty: genealogie může řešit lidskou stránku výlučnosti knížecí populace vysledováním morgantických sňatků kněžen a knížat. Případy sňatků knížecích a neknížecích partnerů jsou přes svou formálnost a nepostižitelné lidské vztahy přesto přesnými indiciemi buď pro degradaci příslušného člena knížecího stavu nebo pro společenský vzestup člena stavu nižšího; jsou naopak případy opačné, kdy člen knížecího stavu si vybírá partnera v rodinách královských. Genealogická technika kvantitativního moderního pojetí studia šlechtické populace pak umožňuje sledovat a měřit všechny zjištěné případy neknížecích partnerských sňatků jako vedlejší, ale stejně cenný podklad pro poznání společenského a ekonomického postavení nejvyšší šlechtické skupiny knížat.

Genealogii je metoda zasvěcených a spolehlivých monografií po staletí metodou nejvládnější a dlouho jedinou používanou. Postižení historického vývoje knížecího stavu a jeho postavení v tehdejší české státě proto bude nejlépe sledovatelné právě řadou monografií zaměřených na vznik a vývoj knížecího stavu.

Již první střetnutí doktriny o nadřazenosti knížecí osoby všem členům české šlechty bylo tvrdou zkouškou moudrosti a diplomacie českého krále Ferdinand I. a jeho syna i celého panského stavu českého království. Když totiž mladý Vilém z Rožmberka poprvé jako dospělý chtěl na své první místo mezi českou šlechtou na sněmu a na zemském soudu, našel je obsazené mladým knížetem Plavenským z rodu, který v několika generacích sice držel řadu českých velkostatků, ale do českých věcí nezasahoval. Dramatické několikaleté smírčí řízení o přednosti Rožmberků před knížaty věc nevyřešilo

a s konečnou platností zde zasáhl biologický moment; krátce po příměří v plavensko-rožmberském sporu vymřel rod plavenských knížat a po půl století i rod pánů z Rožmberka. Po právní stránce nebylo pochyby o tom, že výsadnost knížecího stavu nebyla žádným zemským zřízením stanovena a běžně byla knížata v celozemských katastrech a soupisech řazena do panského stavu a ani první čeští povýšenci do knížecího stavu, Lobkovicové a Lichtenštejnové v českém prostředí, snad poučena případem Rožmberk-Plavenský, o realizování svého knížecího titulu a případně zřízení stavu knížecího v království českém neusilovali. S přibýváním počtu knížecích rodů v 17. a 18. století rostla i jejich diferenciací majetková a monografické zachycení příčin těchto změn spolu se změnami společenského postavení knížat v Čechách a na Moravě bude nesnadné, ale nutné.

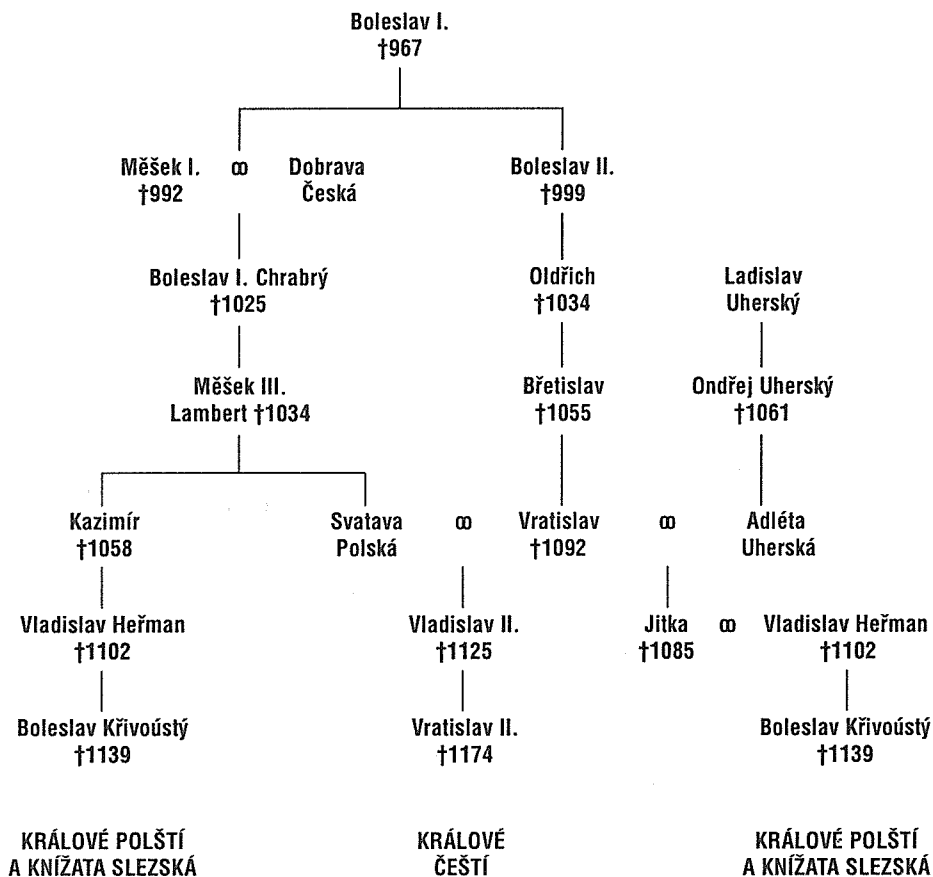
Největší hustota knížecí populace a největší potřeba genealogické monografie o morgantických knížecích sňatcích v hranicích tehdejšího českého království přichází v úvahu pro Slezsko. Více než desítky slezských knížat z rodu Piastova a dvě knížecí rodiny opavských knížat z rodu Přemyslova jsou přímo klasickou ukázkou populačního vývoje a ekonomických a společenských proměn a změn pojmu „kníže“ v konkrétních podmínkách slezské, moravské a české genealogii. Sbližování špiček panských rodů a rodů králů českých s knížecími rody slezskými mělo rozmanité motivy a důsledky a probíhalo v pěti stoletích existence slezských piastovských a přemyslovských knížecích rodů od sňatku Adély-Zbyslavy Slezske (*kol. 1175) a Děpolta III. Přemyslovce (†1223) až do vymření rodu knížat lehnicko-břežských 1679. Polská a slezská genealogie daleko předstihla historickou statistiku a snesla spolehlivé údaje o všech členech rodů slezských a opavských velkostatků dosud zcela scházejí a ojedinělá šetření jsou nekomparativní. Lze se jen domnívat, že plochy slezských knížetství a plochy českých a moravských velkostatků byly blízké a že tedy po ekonomické stránce nic nebránilo partnerství mezi stavovsky tak odlišnými šlechtickými skupinami. Zjistit, zda morgantický sňatek kníže – pán byl jen formálně rovný a že ve skutečnosti šlo o shodu dvou šlechtických rodin téhož mocenského a majetkového postavení, znamená především zmapovat všechny takové případy, kdy knížecí dcera či syn ze slezských a opavských rodů měl manželského partnera z panského stavu či královského rodu Čech a Moravy. Slezská genealogie si nesmí nechat ujít příležitost a nevyřešit statisticky i monograficky na příkladu slezských knížecích rodů obsah pojmu „kníže“ a změny v jejich mocenském, ekonomickém a společenském postavení měřením intenzity jejich sňatkového partnerství s královskými a panskými rody českých zemí od 12. do 17. století. Územní roztržitost a nesnáze při výpočtu ploch knížecích i neknížecích velkostatků v oblasti slezských a opavských knížat a na druhé straně kompletní mo-

derní studie o piastovských i přemyslovských knížecích rodech vysvětluje tento předstih slezských genealogů soustředěných v Klubu genealogů a heraldiků Ostrava při Domě kultury pracujících vítkovických železáren a strojíren Klementa Gottwalda před hospodářskými historiky a historiky feudálních velkostatků a bude jistě dodatečně napraven při závěru studia slezského a opavského regionu v době feudální. Současně se ukáže význam genealogického řešení vývoje a vymírání knížecích rodů pro pochopení územního růstu českého království; ve shodě s biologickým koncem jednotlivých linií slezských i opavských knížecích rodů totiž probíhalo začlenění jejich majetků a velkostatků lenního charakteru jako bezprostřední územní zisk koruny české a vymírání slezských knížat je předpokladem růstu českého státu doby feudální. Vysledování dějin jednotlivých slezských a opavských knížecích rodů ve dvou částech studie o jejich partnerských vztazích naměřovaných do českého a moravského prostředí je totiž nezbytnou součástí pro změření a zhodnocení těchto vztahů.

2. Spříznění českých Přemyslovců a polských Piastů

Totožnost genealogie a historie u nás ještě před nemnoha staletími není lépe doložena než Kronikou českou děkana pražské kapituly Kosmy. V jeho prostém pojetí historie jsou dějiny rodu Přemyslova i dějinami jejich českého státu a obojí vylíčil do roku 1125 s jedinečnou přesností a se smyslem pro psychologii a životopisnou zkratku svých současníků z rodu Přemyslova i Piastova. Moderní historické díla o starší minulosti Čech F. Palackého, V. Novotného a Z. Fialy a ostatních pochopitelně tuto prostoduchou genealogicko-biograficko-historickou metodu Kosmovu opravili, ale uznali závažnost a nepominutelnost genealogie pro pochopení českých dějin tím, že do svých syntéz vložili obsáhlé rodokmeny přemyslovských knížat a V. Novotný i současných polských knížat Piastovců.

Ještě řadu generací před vznikem rodu slezských Piastů byly položeny základy k těsnému spříznění českých a polských panovnických rodů sňatky Dobravy Přemyslovny s Měškem Piastem (ok. 965), Svatavy Polské s králem Vratislavem (r. 1063) a Jitky České s Vladislavem Heřmanem Polským (ok. 1085). Nic však současně nedokumentuje pohrdání genealogickými hodnotami a vztahy, než právě dějiny válečných střetnutí mezi českým a polským státem po r. 999 a 1034, kdy úmrtí českého Boleslava a polského Měška II. Lamberta byla příležitostí k velkým loupeživým vpádům do osiřelých zemí jakoby právě fakt, že jde o země bratranců, opravňoval k nesmyslnému výkladu genealogického spříznění a dědického práva a k násilné okupaci země sirotků-bratranců. Rodové spříznění, které nakonec přivedlo oba rody a státy k rozumu, lze přesvědčivě zachytit graficky.

V neklidném, ničivém a surovém 12. století neměly váhu ani bližší příbuzenské vztahy v rámci těžce rodiny, jakmile trval pocit ohrožení a ztráty moci a vlády mezi bratry a synovci či bratranci rodu Přemyslova i Piastova. Přesto bylo povědomí o rodovém zpříznění obou sousedících rodů silné a obecné. Svědčí o tom čtvrtý známý sňatek mezi rodem Piastů a Přemyslovců r. 1173. Tehdy vyšel po 12 letech z vězení Soběslav II. (†1180), vnuk Svatavy a krále Vratislava, ujal se českého trůnu v Praze a založil rodinu sňatkem s Eliškou, vnučnou Boleslava Křivoústého, svou prapraneteří. Po své porážce r. 1178 však oba manželé odešli ze země a dožili v sousedním Míšensku; děti neměli.

V rodovém vývoji Piastovců a Přemyslovců nastávalo v 11. a 12. století „přemnožení“ a vytvářely se pobočné knížecí většinou krátce trvající linie, dotované částí polského či českého státního území. Jejich přirozená či násilná ►

likvidace byla pro panovnické primogeniturní linie otázkou bytí či nebytí a dějiny jejich států a genealogie obou rodů mají dramatický a tragický spád. Nejdéle trávající česká knížecí linie Děpolticů byla vypuzena ze země r. 1223 a krátce nato ve Slezsku vymřela, takže genealogie Přemyslovců se zjednodušila a r. 1305 při vyměnění pražských Přemyslovců byla země bez rodové rezervy. Zato v rodě polských Piastovců se v generaci synů velkoknížete Boleslava III. Krivoústého (†1138) uskutečnilo trvalé vyčlenění Slezska z polského státu a vytvoření nového rodu knížat slezských, který si sice heraldickou jednotu s hnězdenskou a krakovskou panovnickou linií udržel a užíval ve znaku černou orlici, ale ambicí na polský trůn se navždy vzdal. Vznik nového knížecího rodu slezských knížat byl doprovázen nesvorností a boji mezi pěti syny Boleslava III. Krivoústého a zakladatel rodu slezských knížat nejstarší Vladislav II. Polský právem dostal příjmení Vyhnanec (†1159), protože teprve jeho děti mohli r. 1177 převzít otcovský díl, Horní a Dolní Slezsko.

Genealogie si v dějinách Slezska udržela trvale pevnou pozici, protože bez znalostí o rodových vztazích rodu slezských knížat, později členěných do řady linií, nebyly dějiny Slezska srozumitelné. Spolehlivé a bezmála úplné rodokmeny slezských knížat publikoval r. 1887 H. Grotefend a r. 1911 je doplnil K. Wuttke. Přesto měl Kazimír Jasinski nesnadnou úlohu, když si předsevzal zpracovat třídílnou monografii polských knížat z rodu Piastova, dokončenou r. 1977 jako dosud nejlepší a největší dílo možno říci evropské genealogie.¹⁾ Nevynechal přitom jedinou otevřenou genealogickou otázku, zpracoval původní archivní materiál, edice a dílčí monografie, orientoval se v případě partnerství dcer a synů knížat slezských i v literatuře české a německé a jeho dílo je proto výchozí základnou ke každé studii k dějinám Slezska; ekonomickými problémy se v zájmu genealogické sevřenosti a i tak dosti velikého rozsáhu nezabývá. Nezávisle na sobě sestavili poslední dějiny rodu opavských knížat r. 1965 W. Wegener a r. 1978 F. Chocholatý²⁾ s využitím četných prací polských, německých a moravských genealogů a historiků. Je málo známé, jak intenzivně se genealogií slezských a opavských knížat zabýval český historik a genealog B. Balbín již před třemi stoletími, kdy publikoval mezi rodokmeny české a moravské šlechty i rodokmeny všech linií slezských a opavských.³⁾ Právě on svědomitě mezi knížecí rody Slezska zařadil i Hohenzolernskou linii vlastníci slezské knížetství krnovské a pány z Poděbrad vlastníci ve Slezsku Kladsko, Olešnicko a Minstrbersko (Ziebnicko); tyto rody pochopitelně do šetření o partnerských vztazích knížat slezských nepatří, i když knížecí titul podle svých slezských knížetství jim patřících užívali. Šetření o sňatcích mezi rody českých králů Přemyslovců a Lucemburků a rody českých a moravských pánů a mezi rody slezských knížat proto tyto pokněžněné rody nebere v úvahu a člení se proto na větší část věnovanou rodu slezských knížat jako celku i jednotlivým liniím a na menší část věnovanou oběma liniím rodu opavských knížat.

3. Rod piastovských slezských knížat

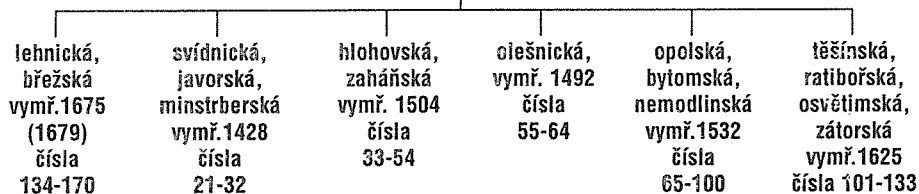
Rod piastovských slezských knížat ve svých 19 generacích za 550 let svého trvání bezohledně přerostl technické možnosti svého zobrazení v jednom tištěném rodokmenu, kde by byli zachyceni všichni potomci zakladatele rodu i se svými jmény a životními daty. Ještě snad větší nesnázi při vyjádření genealogických vazeb členů a rodových linií je proto graficky jednoduché a přesné, tedy číselné, propojení jednotlivých linií a generací; od doby B. Balbína proto zpracovatelé slezských knížecích rodokmenů byli nuceni pracovat s dílčími rodokmeny a složité odkazy udržovat návaznost jednotlivých linií a členů rodu. Také poslední autor slezských rodokmenů-rodovodů a životopisů-biogramů K. Jasinski nenalezl jiná řešení než sestavení šesti dílčích rodokmenů slezských knížat, v jejichž rámci pak čísloval jednotlivé členy rodu mechanicky v jedné číselné řadě pro každou linii sestupně podle generací a v rámci každé generace zleva doprava bez ohledu na rodinné celky a rodové linie. Jeho zjednodušený číselný sled tak odtrhuje děti od svých rodičů, ale vyhýbá se logičtějšimu, ale složitějšímu pročíslování v rámci linií. Jasinského číselné označení všech členů rodových linií slezských knížat se proto skládá z číselného označení linie (I až VI) a z generačního čísla každého člena rodové linie (např. VI/3 pro Violu Alžbětu Těšínskou, manželku krále Václava III. a pak Petra z Rožmberka) a postihuje tedy nejen syny, ale i dcery a v dětském věku zemřelé členy rodu, tedy celkem 409 osob. Z tohoto souboru je však třeba vypustit čtyři nemanželské děti slezských knížat do rodokmenu nepatřících (biogramy I/42, VI/48, VI/68 a VI/69) a vlastního zakladatele rodu (biogram I/1). Naopak k číslu 409 je třeba připočítat dva případy dodatečně vsunutých členů rodu opatřených písemným sufixem (biogram II/11 a a VI/31 a) a tři případy, kdy pod jedním číslem jsou vždy zaznamenány dvě děti (biogram I/33, I/46 a II/17); shodou okolností se konečný počet potomků Vladislava II. Vyhnance, zakladatele rodu slezských knížat, nemění a zůstává na čísle 409, případně 410 (se započtením zakladatele rodu).

POČTY ČLENŮ V JEDNOTLIVÝCH LINIÍCH SLEZSKÝCH KNÍŽAT V RODOKMENECH K. JASINSKÉHO

Rodokmen	označení knížecí linie	počet členů rodové linie	počet členů po opravě
I	slezská		57
	lehnická a březská	156	99
II	svídnická, javorská	34	36
III	hlohovská, zaháňská	52	52
IV	olešnická	16	16
V	opolská	82	82
VI	těšínská	69	67
		409	409

Vytěžení souboru 409 členů rodových linií slezských knížat vytvořeného K. Jasinským umožňuje statisticky přesné propočítání intenzity partnerských vztahů slezských knížecích rodů vůči českému a moravskému prostředí. Předtím je však nutno provést přeřazení a přečíslování Jasinského souboru tak, aby byl plně srovnatelný s obdobnými moderními genealogickými soubory českých a moravských rodů. V posledním desetiletí totiž došlo v české genealogii poznání, že zdánlivě nepodstatnou a druhořadou techniku a formu občanských a šlechtických rodů je třeba v zájmu jednotnosti a kvantitativního hodnocení matematicko-statistickou technikou zmodernizovat. V řadě monografií Bořanovských, Leskovců, Kapříků a knížat Opavských i dalších rodů byla proto hledána a nalezena technika pročíslování dospělých mužských členů rodu a nová forma rodového číselného schematu jako klíč k monografii rodu izolovaně publikovanou či míněnou jako součást příštího Genealogického a heraldického atlasu českých zemí. Novost obou těchto technických zásad pro české rodokmeny spočívá v obnově původní funkce rodokmenu, registrujícího jen dospělé muže a vylučující děti zemřelé před dosažením dospělosti a ženy, v přenesení životních údajů a údajů o manželkách a počtech dětí včetně jejich životních údajů do rodinných listů dospělých členů rodu, v přehlednosti rodokmenu a všech rodových linií a v neposlední řadě i ve vyřešení maxima tiskové stránky formátu A 4 pro přepsání a tisk ofsetovou či fotografickou technikou. Při pročíslování dospělých mužských členů rodu a jejich rodin byl však opuštěn mechanický princip číslování v generacích a nahrazen principem číslování v rodových liniích od zakladatele rodu až po posledního mužského člena rodu a to i za cenu toho, že u uzavřených rodů vymřelých je třeba stanovit pořadí linií. Číslování rodových příslušníků pak odpovídá sledu biogramů (životopisů) členů rodu v dějinách rodu a odpadá nelogické a bezdůvodné přerušování číselné řady při změně generace otce a synů. Logické pročíslování mužů ve slezských rodokmenech K. Jasinského podle jednotlivých rodů a linií od jejich zakladatelů do vymření po meči označuje vždy nižšími čísly linie dříve vymírajících a chápe rod slezských knížat jako genealogickou jednotku s jednou číselnou řadou pro všech 170 dospělých mužských členů zakreslených v rodokmenu podle genealogických vztahů, ale číslovaných logicky podle délky své existence a vymření (slezská linie vymřelá 1335 jako první a lehnicko-březská linie vymřelá 1675 či 1679 jako poslední). Nejstručněji jí lze vyjádřit rozrod slezských knížat a vznik a trvání jednotlivých linií právě pomocí jednotné číselné řady mužů a rodin v jednom rodokmenu.

Slezská, vratislavská knížata vymř. 1335
číslo 1-20

Schematický rodokmen slezských knížat z rodu Piastova pořízený pro účely šetření partnerských vztahů slezsko-moravsko-českých zachycuje přehledně a stručně všech 170 mužských členů rodu sedmi hlavními i podružnými liniemi slezských knížat. Klade vysoké nároky na sazečské a tiskárenské umění a možnosti, protože i při maximální úspoře místa zaplňuje tři formáty A 4. Aby byla usnadněna orientace v tak rozsáhlém genealogickém souboru, bylo do schematického rodokmenu zařazeno jmenné označení zakladatelů a posledních členů jednotlivých linií, takže nemá řada čísel označující jednotlivé dospělé mužské členy všech linií slezských knížat byla poněkud oživena. Rodokmen současně dovojuje sestavit graf biologického vývoje rodu ve všech 19 generacích podle počtů dospělých členů rodu v každé generaci. Takový graf nahrazuje daleko přesněji ale nesnadnější zachycení počtu mužů ve všech liniích rodu na začátku každého čtvrtstoletí žijících.

Pořadí generace	počet dospělých mužských členů rodu
I	1
II	4
III	5
IV	5
V	9
VI	18
VII	25
VIII	14
IX	22
X	23
XI	18
XII	3
XIII	3
XIV	4
XV	2
XVI	4
XVII	2
XVIII	6
XIX	2

170

4. Intenzita partnerských vztahů slezských knížecích rodů a královských a panských rodů českých zemí

Protože vše lze vyjádřit čísly a změřit, lze i vyčíslit jak početné byly sňatky slezských kněžen a knížat s partnery královskými či panskými z českých zemí. Intenzita takového partnerství bude číselná hodnota, vyjadřující kolik ze 100 uzavřených manželství slezských kněžen či knížat připadalo na partnery z rodu králů českých nebo z rodů panské české či moravské šlechty za celou dobu existence rodu slezských knížat pisatovských či jednotlivých linií. Právě pro úplnost, přesnost a kontrolovatelnost takového výpočtu bylo třeba podle nejuplněnějších souborů rodokmenů sestavených K. Jasinským i podle dalších pramenů především získat výchozí výpočtovou základnu a vyčíslit, kolik celkem za 550 let uzavřeli knížata a kněžny manželství a odkud pocházeli jejich partneři. Tyto informace o uzavřených manželstvích jsou součástí rodinného listu každého dospělého člena rodu. Rodinné listy v české kvantitativní genealogii jsou zatím v ověřovacích souborech ad usum české historické demografie a jsou jen formální redukcí údajů kompletních rodokmenů; obsahují životní údaje a jméno obou manželů a všechny získané životní údaje jejich dětí. Pro šetření o slezských knížecích rodech však stačí shrnutí takových rodinných listů s údaji o jméně dospělého mužského člena jednotlivých linií piastovských rodů a početní údaje o počtu uzavřených manželství, o počtu dětí, o počtu synů, o počtu dospělých synů, synů v knížecím stavu, synů neženatých a synů zemřelých před dosažením dospělosti, o počtu dcer, o počtu provdaných dcer a o počtu jejich uzavřených manželství, o počtu dcer žijících v klášteře jako jeptišky, o počtech neprovdaných dcer a o počtu dcer zemřelých před dosažením dospělosti. Sestavit takových 170 sumářů pro každého ze 170 dospělých mužů – knížat z jejich případných rodinných listů bude obsahovat právě celkem 409 potomků zakladatele rodu knížete Vladislava II. Vyhnance (†1159) jen v jiné formě, než v klasické technicky téměř neuskutečnitelné formě. Seznam všech 170 slezských knížat ať již založili či nezaložili rodinu a jejich dospělých provdaných dcer a jejich manželů pak snadno umožní vyčíslit podíl českých partnerů na všech uzavřených manželství knížat i kněžen slezských.

Schematický rodokmen slezských knížat má v seznamu 170 dospělých knížat svůj nezbytný doplněk a čísla ve schematickém rodokmenu jsou totožné s čísly v seznamu. Pro orientaci a kontrolu je u každého dospělého člena rodu slezských knížat uváděn jako citační znak číslovaný biogram v šesti rodokmenech K. Jasinského, odkud byly údaje o rodině a manželstvích každého dospělého člena rodu a každé provdané kněžny i ostatní statisticky výtěžitelné údaje čerpány.

KNÍŽATA HLOHOVSKÁ A ZAHÁŇSKÁ

33. Konrád I. Hloh. †1273	1 6	3 1 1 1	3 2(2) 1	1/29
34. Konrád Hrbatý Zaháň. †1304				3/4
35. Přemek Stínavský †1289				3/5
36. Jindřich II. Hloh. †1309	1 9	5 4 11	4 2(4) 2	3/3
37. Bolek Olešnický †1320				3/10
38. Jan Stínavský †1361-4	1			3/11
39. Přemek Hloh. †1331	1			3/14
40. Jindřich IV. Věrný †1342	1 4	1 1	3 2(3) 1	3/7
41. Jindřich V. Želez. †13691	5	3 2 1	2 2(3)	3/16
42. Jindřich VII. Rumpold †1395				3/23
43. Jindřich VI. Starý †1393	1 1		1 1	3/20
44. Jindř. VIII. Wrobel †1397	1 5	4 2 2	1 1(1)	3/24
45. Jindřich X. Rumpold †1423				3/28
46. Václav Hlohovský †1430/1				3/29
47. Jindřich IX. Hloh. †1467	1 6	1 1 1 1	3 1(1) 2	3/27
48. Zikmund Hlohovský †1458				3/41
49. Jindřich XI. Hloh. †1476	1			3/42
50. Jan I. Zaháňský †1439	1 10	4 2 2	6 3(5) 3	3/26
51. Baltazar Zaháňský †1472	2 1		1 1	3/31
52. Rudolf Zaháňský †1454				3/32
53. Václav Zaháňský †1488				3/36
54. Jan II. Zaháňský †1504	1 5		5 4(7) 1	3/40

KNÍŽATA OLEŠNICKÁ

55. Konrád I. †1366	2 2	1 1	1 1(1)	3/8
56. Konrád II. †1405	1 1	1 1		4/2
57. Konrád III. †1413	1 7	5 2 3	2 2(3)	4/3
58. Konrád IV. †1447				4/4
59. Konrád VI. Děkan †1427				4/6
60. Konrád VII. Bílý †1452	2			4/7
61. Konrád VIII. †1447				4/8
62. Konr. V. Kantner †1439	1 5	2 2	3 2(2) 1	4/5
63. Konr. IX. Černý †1471	1 1		1 1(1)	4/12
64. Konr. X. Bílý ml. †1492	1			4/13

KNÍŽATA OPOLSKÁ, NEMODLÍNSKÁ, KOZELSKÁ, BYTOMSKÁ A RATIBOŘSKÁ

65. Měšek Platnonogi †1211	1 5	1 1	4 3 1	1/3
66. Kazimír Opol. †1229/30	1 4	2 2	2 1(1) 1	5/1
67. Měšek II. Otylý †1246	1			5/6
68. Vladislav Opol. †1281/2	1 5	4 4	1 1(1)	5/7
69. Přemyslav Ratiboř. †1306	1 4	1 1	3 1(1) 1 1	5/13
70. Lešek Ratibořský †1336	1			5/24
71. Kazimír Bytoms. †1323	1 6	5 1 2 2	1 1(1)	5/11
72. Boleslav Tošecký †1328				5/15
73. Siemovát Bytomský †1342				5/17

118. Kazimír Zátorský †1490	1	1		1	1							6/36
119. Vladislav Zátor. †1494	11	1						1	1(1)			6/39
120. Jan V. Zátorský †1513	1											6/38
121. Boleslav I. Těšín. †1431	2	5		4	4			1	1(1)			6/18
122. Václav Těšín. †1474	1											6/24
123. Vladislav Těšín. †1460	1	1		1			1					6/25
124. Přemyslav Těšín., kanov. †1477												6/23a
125. Přemyslav Těšín. †1477	1	1										6/26
126. Boleslav V. Těšín. †1452	1	3		1	1			2	2(3)			6/27
127. Kazimír Těšín. †1528	1	2		2	1	1						6/33
128. Frydrych Těš., probošt †1507												6/45
129. Václav II. Těšín. †1524	1	3		2	1		1	1		1		6/46
130. Václ. Adam Těšín. †1579	2	9		4	2		2	5	1(1)	1	3	6/52
131. Frydr. Kazimír Těš. †1571	1	1						1			1	6/53
132. Adam Václ. Těšín. †1617	1	5		3	1		2	2	2(2)			6/60
133. Frydrych Václav Těš. †1625												6/67

KNÍŽATA LEHNICKÁ A BŘEŽSKÁ

134. Bolesl. III. Rozrz. †1352	2	4		3	2		1	1	1(1)			1/52	
135. Václav I. Lehn. †1364	1	5		4	1	2	1	1	1(1)			1/55	
136. Václav Lehn., biskup †1419												1/63	
137. Boleslav Lehnický †1394												1/64	
138. Jindřich Lehn., biskup †1398												1/66	
139. Rupert Lehnický †1409	1	2						2	1(1)	1		1/62	
140. Ludvík Lehnický †1398	1	6		3	1		1	1	3	2(2)	1	1/56	
141. Václav Lehnický †1358												1/71	
142. Jindřich VI. †1399	2	3		2	2			1	1(1)			1/68	
143. Ludvík II. Lehn. †1436	2	4		1			1	3	2(2)		1	1/76	
144. Ludvík ml. Lehn. †1435												1/84	
145. Jindř. IX. Olav. †1419/20	1	6		3	1		1	1	3	1(1)	1	1	1/75
146. Rupert II. Lubinský †1431													1/78
147. Václav Olavský †1423													1/79
148. Ludvík III. Olav. †1441	1	2		2	1		1						1/80
149. Jindřich X. Chojnovský †1452													1/89
150. Jan Lubinský †1453	1	1		1	1								1/88
151. Frydrych Lehn. †1488	1	3		3	2		1						1/90
152. Jan Břežský †1495													1/91
153. Jiří Břežský †1521	1												1/93
154. Frydr. II. Lehn. †1547	2	4		2	2			2	1(1)		1		1/92
155. Frydr. III. Lehn. †1570	1	6		3	2		1	3	2(2)		1		1/95
156. Jindřich II. Lehn. †1588	1	6		2			2	4	1(1)		2	1	1/98
157. Frydr. IV. Lehn. †1596	3	3		2			2	1			1		1/103
158. Jiří II. Břežský †1586	1	7		2	2			5	1(1)		2	2	1/96
159. Jan Jiří Olavský †1592	1	2		1			1	1			1		1/106
160. Jáchym Frydrych Břež. a Lehn. †1602	1	6		3	2		1	3	1(1)		1	1	1/105

161. Jiří Rudolf Lehn. †1653	2									1/125	
162. Jan Krist. Břež. †1639	2	20	13	5	1	1	6	8	3(3)	5	1/121
163. Rudolf Břežský †1633											1/134
164. Jiří III. Břežský †1664	2	1						1	1(1)		1/128
165. Ludvík IV. Lehní. †1663	1	1	1					1			1/133
166. Kristián Volovský, Olavský, Lehn. a Břež. †1672	1	4	2			1	1	2	1(1)	1	1/135
167. Jiří Vilém Lehnický †1675											1/152
HRABATA V. LIEGNITZ											
168. Zikmund v. Liegn. †1664	1										1/145
169. August v. Liegn. †1679	2	3	1			1		2		2	1/141
170. Kristián August v. Liegn. †1671											1/154

Rod piastovských knížat Slezských jako genealogický a statistický soubor je množinou 409 potomků knížete Vladislava II. Slezského zvaného Vyhnanec (†1159), z nichž do rodokmenu náleží 170 dospělých mužských členů rodu včetně zakladatele rodu. Celá nesnadná přestavba rodokmenu slezských knížat musela být podniknuta jen proto, aby byl zjištěn úhrn manželství kněžen a knížat ve všech liniích knížecího rodu a tedy základna pro porovnání s počtem jejich neknížecích partnerů.

179 dospělých členů knížecích linií slezských

137 uzavřených manželství

409 dětí slezských knížat (204 synů, 205 dcer)

111 synů uzavírajících manželství

21 synů v knížecím stavu

36 synů neženatých

36 synů umírajících před dosažením dospělosti

102 dcer uzavírajících manželství (119 manželů)

36 dcer v klášteře

22 dcer neprovdaných

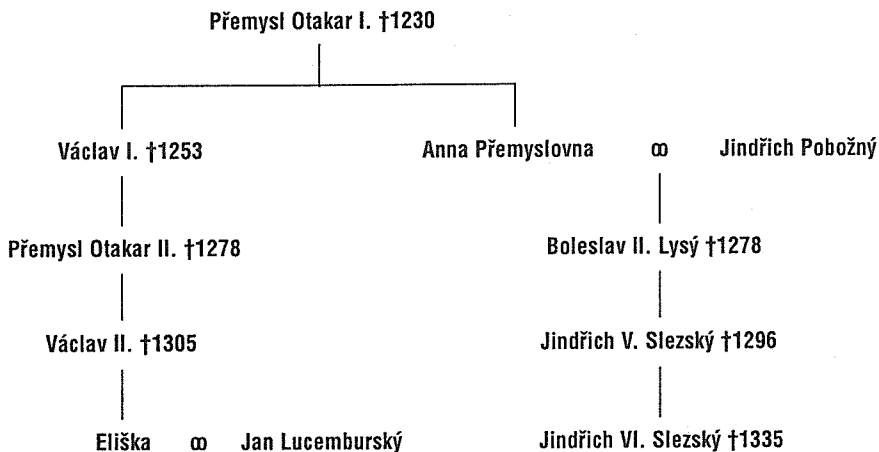
45 dcer umírajících před dosažením dospělosti

Vysledovat 137 manželek slezských knížat a 119 manželů slezských kněžen v jednotlivých liniích nelze však omezovat jen na podklady a údaje shromážděné K. Jasinským; není vyloučeno, že mu unikly případy partnerství známé jen z jiných genealogických prací.

5. Kněžny a knížata slezské primogenitury

Založení samostatného rodu slezských Piastů knížetem Vladislavem II. (*1105 †1159) a trvalé vyčlenění piastovské primogenitury ve Slezsku byl důsledek rodového dědického zřízení, které vyhlásil krátce před r. 1138 Bo-

slav Křivoústý, ale jehož realizace byla načas oddálena dědickými spory mezi čtyřmi držiteli proponovaných údělů, usilujících pozměnit otcovu vůli a jeho nástupnický a rodový řád. Během těchto krvavých sporů zemřel v cizině jako vyhnanec nejstarší Boleslavův syn a do Slezska, jeho údělu po otci, se vrátili až po jeho smrti jeho synové r. 1177. Ti již v další generaci slezský úděl mezi sebou dělili spočátku na tři a nakonec r. 1202 na dvě samostatná knížetství, protože rodová linie Měškova (†1211) se ukázala trvalá a bylo mu proto vyčleněno pro jeho rod jako nové knížetství Opolsko. Zbylá stále ještě obrovská oblast patřící slezské primogenituru snesla pak tři další dělení, když se ze slezského knížetství vyčlenilo pro mladší linie Hlohovsko s Olešnickem, Zaháňskem a Minstrberskem, Svidnicko s Javorskem a nakonec Lehnicko s Břežskem. Na zbytek Slezska obrátila pozornost expansionistická diplomacie českého krále Jana Lucemburského roku 1327. Celkem snadno tehdy využil král-diplomat svou mocenskou převahu a snahu slabších piastovských knížat v Horním Slezsku (Těšín, Ratibor, Kozel, Opolí, Osvětim, Zátor) vymanit se z vlivu polského krále Vladislava Lokýtky a uzavřel s nimi v únoru 1327 smlouvu o lenní svrchovanosti království českého nad jejich knížetstvími. Zvláště v březnu 1327 uzavřel král Jan obdobnou smlouvu s Jindřichem VI. Slezkým (*1294), který právě v té době ovdověl, měl jen tři dcery a nový sňatek neuzavřel; skutečně jeho smrtí pak vymřela slezská primogenitura a jeho knížetství bylo přivtěleno do zemí koruny české. Oba panovníci, český král Jan a poslední slezský kníže Jindřich VI., jistě při své smlouvě vážili i genealogické souvislosti a vzájemné zpříznění.

Slezská knížecí primogenitura sídlící ve Vratislavi je tedy genealogický objekt tvořený 57 potomky Vladislava II. Vyhnance (†1159) a vymírající

v šesté generaci Jindřichem VI. Slezským r. 1335. Jestliže se k 20 dospělým členům rodu připojí i Boleslav Slezský (†1217), zasnoubený syn Boleslava I. Vysokého zemřelý před svatbou, pak míra intenzity partnerských vztahů slezských knížat směřujících do Čech je 13,3 %, protože z jejich 15 známých partnerek byly českého královského původu dvě. U kněžen slezské primogenitury byla tato míra nižší, protože ze 16 partnerů provdaných 13 kněžen byl jen jeden partner z Čech (0,75 %).

1. ok. 1190	Adelaida Zbyslava Slezská	Děpolt III. Český †1223
2. 1214	Anežka dc. Přemysla Otakara I.	Boleslav Slezský †1217
3. 1218	Anna dc. Přemysla Otakara I.	Jindřich II. Pobožný †1241

Do rodokmenu slezské primogenitury, poučného současně pro poznání rozrodu ostatních knížecích piastovských linií, lze tedy dokreslit dvě dcery provdané do Čech a českou manželku knížete Jindřicha II. Pobožného, takže pokračování vzájemného zpřizňování pražských Přemyslovců a vratislavských Piastů je dokumentováno dalšími doklady.

Sňatek českého Přemyslovce z vedlejší linie Děpolticů a jediné dcery slezského knížete Boleslava I. Vysokého byl především doklad dobrých sousedských vztahů, ale v úvahu jistě byly vzaty příbuzné povahové rysy aktivních účastníků křížáckých výprav a římských jízd do Itálie, kde nechyběli právě mladší členové obou rodin. Historik V. Novotný přesně vyličil konec pražsko-vratislavské idyly a českých Děpolticů ⁴⁾ i poslední léta rodiny Děpolta III. ve Slezsku. Děpolt III. Přemyslovec, po otcově časně smrti jediný reprezentant spolehlivě věrné přemyslovske sekundogenitury, porušil zřejmě nějak rodovou tradici nárokem proklamovaným po smrti moravského markraběte Vladislava Jindřicha a Přemysl Otakar I. vojensky napadl Děpolta III. v jeho Kouřimi a ve srážce byl Děpolt III. r. 1223 zabit. Vdova pro bezpečnost své početné rodiny bezprostředně odešla ke svému bratrovi slezskému knížeti, sama dožila v třebnickém klášteře a jejich pět synů Děpolticů porůznu ve Slezsku (Ota Děpolt probošt magdeburský †1226, Boleslav †1241, Soběslav †1247, Bořivoj †1235 a Přemysl krátce po 1223); rodinu nezaložil žádný z nich a tak linie Děpolticů vymřela. Osobnost Adelaidy (původním domácím jménem Zbyslavy, *kol.1175) provdané do Čech za Děpolta III. kol. r. 1190 svým otcem slezským knížetem Boleslavem Vysokým (†1201) se jeví K. Jasinskému jako „najtrudniejszy problem w genealogii Piastów slaskich“ neprávem, byla se svou rodinou jen tragickým dokladem likvidační rodové politiky Přemysla Otakara I.

I další, ostatně neuskutečněný, sňatek slezsko-český má tragický moment i když ne takového širokého genealogického dopadu. Roku 1214 odešla do polského kláštera v Třebnici mladá dcera Anežka (*1211), aby se zde ▶

jako snoubenka nejmladšího knížecího syna (*1208) připravovala na život ve Slezsku. Po třech letech jejího polského pobytu však zasnoubení r. 1217 zaniklo, protože mladý kníže, syn Jindřicha I. Bradatého, zatím zemřel. Anežka se pochopitelně vrátila do Prahy a v letech 1219-25 zažila další zasnoubení s Jindřichem synem císaře Frydrycha II. spojené s dalším pobytem na knížecím dvoře ve Vídni a ukončené daleko drastičtěji; snoubenec byl oženěn s dcerou jejího vídeňského hostitele a urážlivou situaci řešil její otec válečným přepadem Rakouska. Anežka ve svých 14 letech za sebou měla dvě osudové rány a vyvodila ze svých zkušeností jediný moudrý důsledek, neprovdala se, dala své znalosti k dispozici svému bratru králi Václavovi I. jako jeho rádkyně a vstoupila do svého kláštera, kde našla náhradu za vše a zemřela s pověstí svěřice 6. 3. 1282. Její slezská epizoda byla v jejím životě, jinak dostatečně známém, objevena až J. K. Vyskočilem a začleněna do dějin Piastů K. Jasinským; předpokládá, že její slezský ženich se jmenoval Boleslav.

Daleko prostší byl život starší sestry svatě Anežky, Anny (*kol.1203 †26. 6. 1265), provdané také do Vratislavi za staršího Boleslavova bratra Jindřicha (*mezi 1196-1220), pozdějšího slezského knížete. Prožila s ním dlouhé manželství obohacené 12 dětmi, ale tragika jejího osudu její sestry Anežky a manželovy tety Zbyslavy se jí zcela nevyhnula; jejího manžela v bitvě u Lehnice zabili r. 1241 Tataři.

6. Kněžny a knížata svídnická, javorská a minstrberská

Svídnická, javornická a minstrberská knížata z rodu Piastova je genealogický soubor 36 potomků zakladatele rodu Bolka knížete Svídnického (*1252-6 – †9. 11. 1301), který dostal ze slezského knížetství svého otce Boleslava II. Lysého jako úděl pro svůj rod část Slezska přilehlou ke Krkonošům. Již v generaci zakladatelových synů se úděl rozdělil na tři části pro tři syny, sídlící v Svídnicí, Javoru a Minstrberku (Žiebici). Výběr partnerů mezi rodem pražských Přemyslovců a Svídnických Piastů nemohl být uskutečněn pro blízké příbuzenství; český král Václav II. a Bolek I. Svídnický byli oba pravnucci krále Přemysla Otakara I., proto až v další generaci mohlo dojít k dalšímu sňatkovému partnerství. Pro krátké trvání svídnické linie (jen pět generací), je intenzita partnerských vztahů k českému prostředí nízká 11,1 % (jedna manželka z 9 knížecích manželek) a 9,0 % (jediný manžel z jedenácti manželství svídnických kněžen); váha navázaných rodových kontaktů a jejich státně-politické důsledky však je daleko větší.

4. 1316

Anežka dc. Václava II.

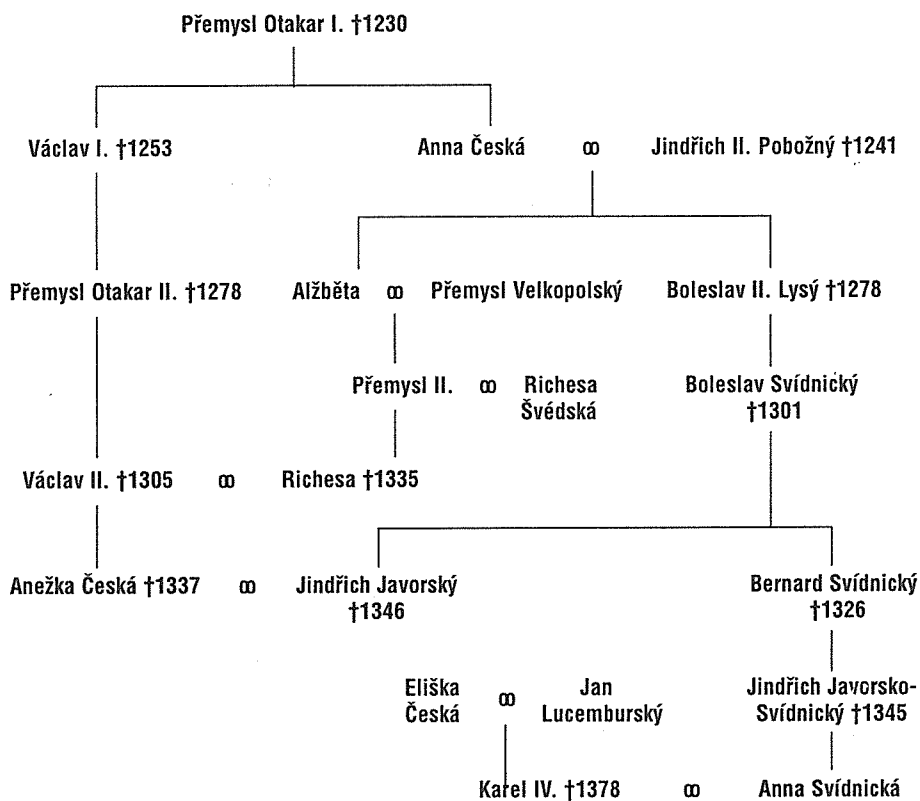
Jindřich Javorský †1346

5. 1333

Karel IV. král český Anna dc.

Jindřicha Javorského

Složitost, ale i závažnost partnerských vztahů mezi sousedícími státy českým a slezským byla dána již v předchozím století sňatkem česká princezny Anny s Jindřichem II. Slezským Pobožným a sňatkem krále Václava II. s Richesou-Rejčkou pravnučkou téže princezny Anny. K třetímu sňatku byl alespoň dodatečně r. 1325 udělen papežský souhlas a dispens; tehdy si dcera Václava II. a Rejčky brala za manžela pravnuka Anny České a Jindřicha II. Pobožného. Zato manželství Karla IV. s Annou Svidnickou o dvě generace později zastihlo rod pražských Lucemburků a rod Javorských Piastů v tak nízkém stupni zpříznění, že církevní překážkou nebyl.

Královna-vdova Eliška Rejčka, paní ve vdovském východočeském údelu hraničícím se Slezskem, prosadila r. 1316 proti vůli panující královny Elišky a jejího manžela krále Jana kupodivu spojeným a svorným sňatek své jediné dcery Anežky. Jejím manželem se měl stát (sňatek byl konsumován až ▶

r. 1319) její severní soused kníže Jindřich Javorský. Výběr partnera byl logický; Rejčka sama byla z Polska, ženich přes svůj nevelký majetek a zpřiznání (byl Anežčiným praprastrýcem) byl i nadějí i hrozbou pro případ vymření českých Lucemburků a nemalou váhu měl i Jindřich z Lipé jako velitel někdejších českých vojsk, které měli udržet Polsko a polskou královskou korunu Přemyslovcům a Lucemburkům, a tedy podporující všechny sebebezpečnější náznaky spojení česko-polského. Silná osobnost královehradecké královny Elišky Rejčky a její dcery Anežky Přemyslovny a její naprostá protikladnost ve srovnání s prostou Eliškou Přemyslovnou je pochopitelná a vysvětlitelná i genealogicky. V jejím rodovém vývodu jsou v generaci prarodičů pestré, ale energické a silné osobnosti;

Přemysl Otakar II. král český †1278

Konstancie Uherská †1285 dcera knížete Haličského

Přemyslav II. král velkopolský †1296

Richesa Švédská dcera krále Valdemara Magnuse

Tím větší a tragičtější bylo pro Rejčku poznání, že tak slibné a těžce prozazené manželství Anežky Přemyslovny a Jindřicha Javorského zůstalo bezdětné.

Smrtí kněžny Anežky Javorské, dcery českého krále Václava II., jejíž snatek odporoval plánům její starší sestry, královny české, zanikly i ty nejformálnější kontakty mezi Čechami a Svidnicko-Javorskem, horší o to, že oba knížecí bratři Bolek Svidnický a Jindřich II. Javorský nebyli naprosto příznivci lenního svazku svých knížetství s českým královstvím. Oba bratři, synovci Anny Přemyslovny a Jindřicha I. Javorského, však byli zaskočeni vývojem, který nahrál plánům pražského královského dvora; starší neměl děti vůbec a mladší jen jedinou dceru Annu (nar. 1339). Český král Jan a jeho syn Karel IV. mohli riskovat vyčkávací taktiku a po smrti obou bratrů prohlásit jejich Javorsko a Svidnicko za odumřelé léno a zlomit odpor válečnou silou či právními dohodami. Roku 1350 nalezl z této nejasné situace východisko Karel IV. a zasnoubil svého právě narozeného syna s jedenáctiletou dědičkou Svidnicka a Javorska. Když malý snoubenec ve věku dvou let zemřel, zdálo se, že české koruně obě knížetství uniknou a stanou se majetkem ženiha Anny Svidnické, jejíž čas na vdávání se rychle blížil. A tehdy král Karel IV., od února 1353 náhle ovdovělý, v plné síle svých 37 let, jedinečnou formou spojil zájem osobní a státní a s 14 letou dědičkou obou knížetství se oženil sám. Vyřešil tak jednoduše i otázku dynastickou, protože mladá manželka mu dala 26.2.1361 dědice trůnu, pozdějšího krále Václava IV., i otázku dědičnou; poslední kníže Svidnický si jen vyhradil doživotní užívání svého knížetství (†1368). Anna Svidnická byla již třetí piastovskou kněžnou na

českém trůně, ale na rozdíl od královny Svatavy a Violy byla 28. 7. 1353 nejen korunována jako královna česká, ale 5. 4. 1355 jako císařovna římská (†11. 7. 1362).

Získání Svidnicka a Javorska pro české království byl neopakovatelný důkaz o historicko-genealogické jednotě státoprávního a sňatkového důvtipu dvou našich králů-diplomatů Jana a Karla IV. Pro zbylou třetinu původně vyčleněného svídnického podílu, ostatně daleko menší a méně pro korunu českou atraktivní, byla volena taktika vyčkávací. Rod knížat minstrberských trval déle než piastovská starší linie svídnicko-javorská. Bolek II. Minstrberský (†1341) vrátil k Čechám zástavně držené Kladsko a jeho syn prodal Karlovi IV. hradskou oblast Frankenstein. Z pěti knížat minstrberských třetí a čtvrtá poslední generace byli dva členové německého řádu, třetí zemřel mladý a neženatý a poslední kníže Minstrberský padl v prohrané bitvě s Husity. Odumřelé knížetství minstrberské pak císař Zikmund jako král český v 6000 kopách grošů zastavil oblíbenému rádci panu Půtovi III. z Častolovic a nároky obou sester posledních Minstrberků byly ve shodě s lenním dědickým řádem anulovány. Panování Půtovo na Minstrbersku bylo jen krátké, jeho nástupcem se stali přece jen knížata opavská r. 1443 Arnošt (†ok. 1460) a Vilém (†1452), synovci posledních knížat Minstrberských; jejich matkou byla Kateřina Minstrberská, provdaná za Přemka knížete Opavského. Oba byli však bezdětní a proto starší z nich r. 1456 svůj dědický nárok na Minstrbersko prodal tehdejšímu správci českého království Jiřímu z Poděbrad, který Minstrbersko rodině získal i s knížecím titulem.

7. Kněžny a knížata hlohovská

Rod piastovských knížat Hlohovských i s mladšími liniemi na Olešnici (od 1331) a na Zaháni (od 1397) je genealogický soubor 52 potomků zakladatele rodu Konráda I. Hlohovského. Syn Anny Přemyslovny a Jindřicha II. Pobožného, tedy vnuk krále Přemysla Otakara I., dostal jako otcovské dědictví za úděl severozápadní Slezsko r. 1252, v jehož hranicích pak postupně vznikaly menší knížecí úděly se sídly v Zaháni, Stínavě, Olešnici a Krosně. Rod Konráda I. Hlohovského (*ok. 1230 †1273/4) přes slibný populační vývoj vymřel v sedmé generaci r. 1476 (knížata hlohovská), 1492 (knížata olešnická) a 1504 (knížata zaháňská). Výběr partnerů pro kněžny a knížata hlohovská byl orientován mimo české země, žádný z desíti hlohovských knížat si nepřivedl manželku z královských či panských rodů českých zemí a jen jeden manželský partner 10 kněžen hlohovských z jejich 14 manželů byl z českého panského rodu Rožmberků.

6. 1454 Anna Hlohovská †1483

Jan z Rožmberka †1472

Pouhé čtyři roky 1454-57 stačily, aby se vratislavské Slezsko stalo jižními Čechami s doménou Rožmberků, když se tu usadili rychle tři synové Oldřicha z Rožmberka (†1436). Nejstarší z nich, Jindřich z Rožmberka, byl totiž r. 1454 jmenován hejtmanem krále českého pro všechna tři slezská knížecí léna odměnou za úspěšně zvládnuté námluvy Alžběty Habsburské a polského krále Kazimíra, jeho mladší bratr Jošt z Rožmberka (*1430) byl hladce r. 1457 zvolen vratislavským biskupem po Petrovi Novákovi a třetí bratr, Jan z Rožmberka, si ze Slezska přivedl 1454 jako manželku kněžnu Anna Hlohovskou, dceru knížete Jindřicha X. Starého. Anna Hlohovská byla nadějí knížecího rodu, protože její dvě sestry byly jeptiškami a ze tří bratrů jeden zemřel ještě mladý, druhý neženatý ve věku 27 let a třetí Jindřich XI. neměl z manželství s Barborou Braniborskou žádné děti. I když Hlohovsko bylo české léno a tedy se Anna Hlohovská po smrti svého bratra, posledního knížete hlohovského r. 1476 ani předtím nemohla pokládat za dědičku Hlohovska, pro obratného a taktizujícího Rožmberka by získání Hlohovska formou léna či jinou formou nebylo nesnadné. V prvních letech manželství Anny Hlohovské a Jana Rožmberka byla zřejmě tato eventualita velmi připadná; rožmberským vladařem byl jeho starší bratr Jindřich hejtman slezský a umístění obou manželů-čekatelů v blízkosti jejich Hlohovska by bylo vítané. Osud však tuto příležitost vyloučil hned ze dvou důvodů; Jan se r. 1457 po bezdětné bratrově smrti stal sám vladařem a pánem rožmberských statků a Janův knížecí švagr Jan XI. Hlohovský Jana Rožmberka přežil o 4 roky (†1476). Kněžna Anna Hlohovská (*1430) proto zůstala paní na Českém Krumlově, dala manželovi deset dětí a prožila s ním těžká léta válek panské jednoty s králem Jiřím Poděbradským. Jan z Rožmberka byl již r. 1453 soudcem zemským v Praze, konal řadu poselství ve jménu krále Jiřího, ale od r. 1457 byl zcela zaměstnán likvidací dluhů na rožmberských statcích, takže měl dobrý důvod nevměšovat se do sporu katolických pánů a krále, kterému zachoval věrnost. Až v září 1467 změnil stranu na naléhání papežského legáta Rovarely, vstoupil do zelenohorské jednoty a uznal za českého krále Matyáše Korvína, který jej zato jmenoval nejvyšším kancléřem svého příštího království českého. Pro rožmberské statky tato konverse znamenala jen málo; místo aby je plenili vojska Zdeňka Šternberka a dalších členů jednoty, byla nyní přepadána vojsky spojenců krále Jiřího. Anna Hlohovská byla do těchto bojů vtažena díky trvale špatné finanční situaci svého manžela a za nepříliš jasných okolností se stala dlužnicí Zdenka ze Šternberka, nejzásadnějšímu odpůrci krále Jiřího a prodala mu své věno zajištěné ve výši 3000 kop na rožmberských statcích. Tuto částku pak Šternberk požadoval od jejich synů a r. 1464 na ní vystavil dlužní úpis 16 letý Jindřich z Rožmberka.⁵⁾ Po sanaci rožmberských statků odprodejem a zástavami a po smrti svého manžela dožila klidněji na Krumlově a do konce r. 1479 menší částku

200 kop mohla půjčit synům a vylepšila si tak úrokem své příjmy. Její místo v rodokmenu Rožmberků dobře vystihl i Břežan a Balbín, aniž by zdůraznili, že v její osobě přešla do rodu malá část přemyslovské krve, byla přímým potomkem Přemysla Otakara I. Byla prababičkou obou posledních Rožmberků a piastovská orlice se díky jí dostala i do vývodu Šternberků-Holických a dalších rodů, kam se provdaly její dcery a vnučky.

Rodné knížetství Hlohovské ještě za života Anny Rožmberské přešlo hladce do rukou tehdejšího českého krále jako odumřelé léno r. 1476, na čas bylo ztraceno výboji Matyáše Korvína, po zpětném získání propůjčeno postupně Janovi Albrechtovi a Zikmundovi Jagelonským a pak teprve natrvalo již připojeno k Čechám pod správou královského hejtmana.

8. Kněžny a knížata zaháňská

Knížetství Zaháňské vzniklo r. 1397 vyčleněním z Hlohovska mladší jen krátce trvající knížecí linii založené Janem I. Zaháňským (*kol. 1385 †1439), která se stala stejně jako linie předchozí při svém vymření příkladem spojení genealogické a státoprávní doktriny lenních majetků, protože Zaháňsko připadlo po vymření knížat Zaháňských také ke koruně české. Ze čtyř kněžen zaháňských nebyla žádná z českého prostředí, zato ze 12 partnerů knížecích dcer byli 4 z českých panských rodů.

7. 1487	<i>Salomena Zaháňská</i>	<i>Albrecht z Poděbrad-Minstrberský †1511</i>
8. 1488	<i>Hedvika Zaháňská</i>	<i>Jiří z Poděbrad-Minstrberský †1502</i>
9. 1488	<i>Anna Zaháňská</i>	<i>Karel z Poděbrad-Minstrberský †1536</i>
10. 1503	<i>Hedvika Zaháňská ovd.</i>	<i>Zikmund z Vartenberka †1518</i>
	<i>Poděbradská-Minstrberská</i>	

Rod Zaháňských knížat a osud jejich knížetství zaujal pochopitelně B. Balbína, který publikoval jejich rodokmen a u posledního Jana II. Zaháňského správně zdůraznil jeho úplné zchudnutí a provdání dcer za knížecí partnery.⁶⁾ Poslední zaháňský kníže Jan II. (†1504) spojil osudy svého rodu s rodinou Jindřicha z Poděbrad knížete Minstrberského. Nejdříve společně vzdorovali vojskům a plánům uherského krále Matyáše Korvína. Po porážce krále Vladislava r. 1478 se dostal Hanuš Zaháňský podle smlouvy s vítězným králem Matyášem pod lenní svrchovanost vítěze, kterému král Vladislav musel postoupit Moravu, Lužici i Slezsko včetně slezských lenních knížetství. Ani Hanuš Zaháňský, ani Jindřich Minstrberský ve svém boji s králem Matyášem neměli úspěch a 29. 12. 1488 již ve Vídni nadiktoval Matyáš smlouvu, podle níž za odškodné 40.000 uh. zlatých vydali Matyášovi své zbylé a dosud nedobyté hrady a panství ve Slezsku. Rodové a majetkové spojení pokněžněných ▶

českých Poděbradů a slezských knížat Zaháňských bylo po likvidaci Matyášových slezských výbojů nesporným ziskem pro Poděbradskou stranu. Jindřichovi Poděbradskému-Minstrberskému se podařilo získat pro své tři syny za manželky tři dcery posledního knížete Zaháňského již r. 1487 i s nárokem na otcovo knížetství a ponechal na dožití Janovi III. Zaháňskému jen Volavu. Trojnásobná zaháňsko-poděbradská svatba je přesně zaznamenána díky pečlivé dokumentaci v rodinném archivu Poděbradů na Olešnici a byla úspěšným završením myšlenky krále Jiřího Poděbradského o založení bohatého rodu s knížecím titulem a majetkem. Uskutečňovatel tohoto odkazu, bezohledný Jindřich Poděbradský Minstrberský ke knížecím nevěstám pro syny získal konečně natrvalo knížecí majetek, když české koruně postoupil svůj český statek Poděbrady a dostal zato uvolněné léno knížetství Olešnické. Když však Jindřich r. 1498 umíral, byl plán na vybudování velkého poděbradského knížetství ve Slezsku ohrožen nepříznivým populačním vývojem tří knížecích poděbradsko-zaháňských manželství; první syn Albrecht měl jen jednu dceru, druhý Jiří žádné děti a třetímu Karlovi dala manželka prvního syna roku 1503.

Salomena Zaháňská (*1475-6) a Albrecht z Poděbrad kníže Minstrberský (*2. 9. 1468) měli až dlouho po svatbě (11. 1. 1487) jedinou dceru Uršulu (*1497), takže knížetství olešnické přešlo do rodiny mladšího bratra. Po Albrechtově smrti se r.1511 vdova podruhé provdala za slezského šlechtice Jana Kurzbacha a dcera kněžna Uršula (†1545) se provdala za českého pána Jindřicha Švihovského z Rýzemberka.

Salomenina mladší sestra Hedvika (*1477) formálně provdaná již ve svých 10 letech 7. 1. 1488 za Jiříka Poděbradského-Minstrberského (*1. 10. 1470) měla téměř shodný životní osud jako Salomena. Olešnický archiv zaregistroval jediné dítě mladých manželů (Jindřich *10. 4. 1490 †25. 7. 1490). Ve věku 32 let pak zemřel i Hedvičin manžel a ovdovělá kněžna Olešnická rozená Zaháňská již knížecí sňatek nehledala.

Ovdovělá Hedvika Poděbradská-Minstrberská se krátce po svém ovdovění provdává podruhé za Zikmunda z Vartenberka. Vartenberk byl sám také vdovec, kromě Děčína měl ještě další severočeské statky, s nimi však také dluhy, které ho donutily r. 1511 k odprodeji rodového statku Děčína a dožil nejspíše na svém díle statku Česká Lípa 20. 12. 1518, protože tam je listinně doložena i jeho manželka Hedvika rozená kněžna Zaháňská 5. 10. 1515. Z manželství Z. Vartenberka a Hedviky Zaháňské děti nebyly a podruhé ovdovělá Hedvika Zaháňská dožila v klášteře Třebnice; nepochybně se jednalo o spojení dvou osamělých bohatých jedinců ryze katolického smýšlení (Zikmundův syn se stal litoměřickým proboštem a administrátorem pražského arcibiskupství).

Anna kněžna Zaháňská (*kol. 1480) provdaná v osmi letech za Karla Poděbradského-Minstrberského (*4. 5. 1476) žila si do svých 15 let u otce a v letech 1499-1509 se stala matkou devíti dětí, takže zajistila trvání rodu, na je-

hož slávě a moci lpěl jak dědeček, tak i otec manželův, Jiřík Poděbradský a Jindřich kníže Minstrberský. Měla na rozdíl od svých dvou starších sester neskonale spokojenější život a osud, dožila s manželem na hradě Minstrberku (Zdiebice) vysokého věku 60 a 61 let. Z jejich čtyř dcer byly tři provdány ve zcela prostých panských tradicích rodu do rodů českých a moravských pánů; 1519 Margareta za Jana Zajíce z Házmburka, 1521 Kunigunda za Kryštofa Černohorského z Boskovic a 1523 Uršula za Jeronyma z Bibrštejna. Celkem tedy čtyři vnučky posledního knížete Zaháňského (†1504) si vybraly partnery z panských rodů Svihovských, Zajíců, Boskoviců a Bibrštejnů.

9. Kněžny a knížata olešnická

Rod piastovských knížat Olešnických je genealogický soubor 16 potomků zakladatele rodu Konráda I. Olešnického (*1293-96 †1366), který od bratrů z rodného knížetství hlohovského pro sebe vyčlenil nové knížetství olešnické jako otcovské dědictví a rozšířil je o obvod hradu Kozlí. Až do svého vymření užívali členové rodu jediné křestní jméno Konrád a lišili se jen označení Bílý, Černý a podobně nebo jen pořadovými čísly. Žádný z nich si podobně jako jejich hlohovští a zaháňští příbuzní nepřivedl partnerku z českého prostředí. Zato ze sedmi partnerů šesti olešnických kněžen jsou dva z řad české šlechty, Kašpar Šlik a Albrecht z Poděbrad-Minstrberský.

11. ok. 1437	<i>Anežka Olešnická</i>	<i>Kašpar hr. Šlik †1449</i>
12. 1472	<i>Barbora Olešnická</i>	<i>Albrecht z Poděbrad †1511</i>

Kněžna Anežka Olešnická (*kol. 1415) byla první dítě Konráda V. zvaného Kantner (Kacki) z jeho manželství s Margaretou neudaného a tedy zřejmě nižšího původu. Z dětí Kantnera si vybral syn a dcera partnery z rodu knížat mazovských, ale další syn se oženil s měšťanskou dcerou a další dcera se stala jeptiškou trebnického kláštera, takže v rodu olešnických knížat začal deklasační společenský i majetkový proces velmi záhy okolo r. 1430. Anežčin otec z olešnického knížetství držel jen část s hradem Wolaw. Do okresu chudnoucí knížecí rodiny dobře zapadá sňatek nejméně 20 leté dcery Konráda V. Kantnera s daleko starším, ale bohatým a mocným císařským kancléřem, jehož měšťanský původ byl ještě v paměti a který byl do rytířského stavu povýšen až r. 1431. Kancléř Kašpar Šlik z Chebu byl nepřetržitě od r. 1415 do své smrti 4. 5. 1449 ve službách německých císařů Zikmunda, Albrechta a Frydrycha III. jako jejich kancléř. Získal si svou píli a právníckými a diplomatickými službami jmění, ale na založení rodiny pomyslel až po své čtyřicítce. Vybral si nezámožnou knížecí dceru, ale založit rod, jehož měšťanský původ by byl přesvětlen a vyvážen knížecím původem ▶

děti po manželce, se nepodařilo. Děti kancléře Šlika a Anežky Olešnické zemřeli mladé a poslední porod byl pro asi 37 letou kněžnu osudný a zemřela krátce po něm na podzim roku 1448 ve Vídni. Ve svých dopisech, vydaných F. Palackým, se kancléř Šlik zmiňuje o listech od „kněžny mé“ v letech 1445-48 jen několikrát, sám ji přežil o necelý rok.

Kněžna Barbora Olešnická (*1465) byla jediné dítě Konráda IX. Černého knížete olešnického (†1471) a kněžny Margarety Mazovské. Když osiřela, pečoval o ní otcův mladší bratr Konrád X. Bílý a zasnoubil ji r. 1472 Albrechtovi nejstaršímu synovi Jindřicha z Poděbrad knížete Minstrberského. Mladá kněžna Barbora Olešnická se však konzumace sňatku nedočkala a r. 1478 zemřela. Snoubenec Albrecht Poděbradský pak díky svému otci našel jinou knížecí nevěstu, druhorozenou dceru posledního knížete zaháňského.

Olešnické knížetství shodou okolností pokněžněnému rodu pánů z Poděbrad však přece jen neuniklo. Stalo se r. 1492 smrtí snoubenčína strýce Konráda X. Bílého odumřelým lénem české koruny a král Vladislav Olešnicko ponechal své rodině podobně jako Hlohovsko. Již r. 1495 jako král český se chopil příležitosti rozšířit komorní královské statky v Čechách a směnil Olešnicko s Jindřichem Poděbradským-Minstrberským za jeho poslední český statek Poděbrady. Olešnice se tak i přes neuskutečněný dynastický sňatek olešnické kněžny s mladým Albrechtem Poděbradským přece jen stala trvalým sídlem pánů z Poděbrad i jejich rodinným archivem a zdědili ji i s připojeným Moravským Šternberkem pak knížata Wirtemberská a od 1492 rod Brunšvický.

10. Kněžny a knížata opolská, bytomská a nemodlínská

Piastovský rod knížat Opolských, založený r. 1177 vyčleněním východoslezské oblasti s hrady a městy Opolí, Těšínem, Rybníkem, Nemodlínem, Bytomí a Kozlím je genealogický soubor 82 potomků zakladatele nového knížetství a rodu Měška Platonogého Opolského, nepočítaje v to později vytvořený rod knížat Těšínských. Míra intenzity partnerských vztahů mezi rodem knížat Opolských a mezi českým prostředím byla značně vysoká, protože 3 manželky z 25 si knížata Opolští vybrali v Čechách (tedy 12,0 %) a 3 manželé z 21 manželů Opolských kněžen byli též z českých zemí (tedy 14,2 %).

13. ok.1177	<i>Lidmila Česká</i>	<i>Měšek Platonogi Opolský †1211</i>
14. ok.1347	<i>Margareta ze Šternberka</i>	<i>Bolek Bytomský a Kozelský †1354</i>
15. 1365	<i>Kateřina Lucemburská</i>	<i>Jindřich Nemodlínský †1382</i>
16. 1372	<i>Alžběta Opolská</i>	<i>Jošt Lucemburský †1411</i>
17. 1374	<i>Anežka Opolská</i>	<i>Jošt Lucemburský †1411</i>
18. 1380	<i>Bolka Bytomská</i>	<i>Čeněk z Vartenberka †1405</i>

Zakladatel rodu knížat Opolských Měšek Platonogi odešel s matkou ze Slezska již r. 1146, kde si nebyl jist životem stejně jako jeho otec Vladislav Vyhnanec a bratr Boleslav Vysoký, protože celé Polsko bylo rozvráceno krvavými spory mezi pěti syny Boleslava Křivoústého a jejich stoupenci, kteří v rozporu s otcovým rodovým ustanovením chtěli pro sebe získat ce nejvýhodnější a největší část Polska a velkoknížecí trůn. Bojům učinil konec r. 1177 velkokníže Kazimír Spravedlivý a tehdy se mohl teprve vrátit na své Opolsko, jako na rodový úděl (dzelnice), i Měšek. O jeho životě v emigraci nejsou zprávy, ale podle jména jeho manželky připouští i pisatovský genealog K. Jasiński, že Lidmila byla z přemyslovského knížecího rodu. Dosud se nepodařilo zařadit ji do některé z početných rodin údělných moravských knížat okolo roku 1150, kam asi připadá její narození. V úvahu přichází rodina Vratislava Brněnského (†1156) nebo Konráda II. Znojemského (†1150) či Oty III. Olomouckého (†1160). Manželství bylo poznamenáno vyhnanctvím a válečnými událostmi, takže přineslo jediného syna pokřtěného Kazimír po strýci, který se zasloužil o mír v Polsku a o trvalé usazení rodiny Měška a Lidmily ve východní polovici otcovského Slezska r. 1177. Lidmila přežila manžela Měška Platonogého Opolského (†16. 5. 1211) o rok či dva.

Při systému tří, čtyř i pěti synů od 13. století pochopitelně piastovský knížecí rod opolský vytvořil ve 14. století čtyři velké pobočné linie usazené na Těšíně, Opolí, Ratiboři a Bytomi-Kozlí. Již r. 1354 či 1355 však vymřela linie bytomská-kozelská. Po bezdětném starém knížeti Kazimírovi (†1342-7) bylo na jeho mladším bratru Bolkovi Bytomském Kozelském, zda rod bude pokračovat. Boleslav Bytomský-Kozelský, bohatý pán čtvrtiny někdejšího sekundogeniturního opolsko-těšínského knížetství, se nechal přilákat leskem královského dvora v Praze, kde byl uvítán jako živé ztělesnění loajality slezských bohatých knížecích lenníků vůči českému králi, mladému Karlovi IV. Zcela mladý (*ok. 1332) se sžil zcela s novým prostředím a r. 1347 se zde oženil s Margaretou dcerou Jaroslava ze Šternberka a podal tak doklad o identitě knížecího slezského a panského moravského rodu. Stal se tak zetěm bohatého severomoravského šlechtice, který byl za svou věrnost a oddanost štědře odměněn králem Janem; dostal velká severomoravská panství Zábřeh a Šumperk, zemřel již r. 1360, ale rod pokračoval dále jeho dvěma syny Zdeňkem a Smilem. Jeho knížecí zeť však zemřel před ním. Nemohl chybět při italské cestě novomanželů Karla IV. a piastovské kněžny Anny Svidnické do Říma r. 1354-5 a během ní ve Veroně r. 1355 zemřel a byl tam i pohřben. Knížecí vdova Margareta Šternberková sotva 25 letá se již neprovdala a její neknížecí původ nebyl na překážku sňatkům jejich dvou starších dcer manželek knížat Přemyslava Noszaka Těšínského, Václava Nemodlínského a Bolka III. Minstrberského; zemřela někdy po r. 1365.

Bolka kněžna Bytomská a Kozelská, třetí dcera Boleslava Bytomského ►

a Margarety Šternberkové (*kol. 1353), byla vedena v piastovských rodokmenech jako jeptiška třebnického klášteřa a tak ji také v opolském rodokmenu (číslo biogramu 5/54) uvedl do moderní genealogické literatury K. Jasinski i s údajem, že v klášteři r. 1427 či 1428 zemřela. Přesný a spolehlivý genealog české panské šlechty R. Procházka však tuto Bolku bytomsko-kozelskou správně řadí do rodu pánů z Vartenberka.⁷⁾ Byla manželkou Čenka z Vartenberka, kladského purkrabí a pána na Zvířeticích (†1405) a matkou jeho tři synů a dcery Machny. Přesto rod pánů Vartenberk-Veselských již jejím vnukem Jindřichem Vartenberkem r. 1434 vymřel a dědicem se stal Oldřich z Rožmberka, manžel Kateřiny z Vartenberka, vnučky kněžny Bolky a Čenka Vartenberka. Bolka sama se těchto konců nedočkala a z české země snad krátce po svém ovdovění či později za husitských válek odešla do klášterního ústraní, kde dožila. Její životní román se stal příspěvkem k vážnému genealogicko-historickému problému masového vymírání českých panských rodů v období husitských válek a poválečného regresu (Flaškové, Častolovicové, Michalicové, Koldicové, Ptáčkové, atd.) a dokladem neustálého doplňování a ověřování genealogických informací.

Manželství knížete Jindřicha Nemodlinského (* kol. 1340 †1382) a Kateřiny Lucemburské (*1353 †1378) je nesmírně poučné pro poznání zvrátů a intrik sňatkové politiky doby Karla IV. a pro poznání postavení nebohatých piastovských knížecích rodů. Kateřina byla nejstarší dcerou moravského markrabího Jana Jindřicha Lucemburského a neušla osudu všech dětí panujícího rodu, který z nich dělal prosté figurky na politické šachovnici. Otcem a i strýcem, králem Karlem IV. jí byl za ženicha krátce po narození určen Albrecht III. habsburský, syn rakouského vévody (*1349), aby byla zajištěna jižní fronta českého státu; nestačilo totiž, že do Vídně byla právě r. 1353 již provdána za Rudolfa Habsburského králova dcera Kateřina Lucemburská (*1342). Opatření se ukázalo moudré a zdvojení příbuzenských svazků mezi Prahou a Vídní nezbytné, protože Kateřina a Rudolf (†1365) nezaložili rodinu a obnovilo se nebezpečí, že rakouští panovníci budou získání protičeskou německou a bavorskou skupinou. Císař Karel IV. tomuto ohrožení opět čelil svou metodou zavazující potencionálního nepřítelů manželstvími pouty. Pro Albrechta III. Habsburského však nyní nestačila pouhá neteř císařova a proto Karel IV. bez otálení Rudolfovi Habsburskému dal svou vlastní dceru Alžbětu Elišku (*19. 4. 1358); byla to zbytečná a nešťastná otcova oběť, protože obětovaná dcera zemřela ve svých 15 letech r. 1373, nedala manželovi pokračovatele v rodu Habsburků a diplomatický boj o pacifikaci rakouských Habsburků vůči Čechám pro stárnoucího Karla IV. začal potřeť od začátku. Třináctiletá císařova neteř Kateřina Moravská byla patrně poslední, kdo do zasnub a do jejich zrušení mohl zasáhnout. Ocitla se ve svých 12 letech náhle bez snoubence a svět očekával, jak její otec a strýc své

anulující rozhodnutí odčiní. Učinili to zcela prostě, takže kronikář Krabice mohl konstatovat, že „Jan zrodil Kateřinu, kterou dal za ženu knížeti z Falkenberka“; manželem mladičké císařovi neteře se stal poslední ze tří bratří knížat nemodlínských (falkenberských) Jindřich. Manželství vyznělo špatně, Kateřina kněžna Nemodlínká rozená Lucemburská zemřela již r. 1378, manželství zůstalo bezdětné, takže linie nemodlínských piastovských knížat vymřela (starší dva bratři, Boleslav císařův rádce a nejspíše původce brněnsko-nemodlínského sňatku, a Václav děti neměli) a česká genealogie dostala další doklad neúspěchů sňatkové politiky.

O několik let později r. 1372 byla uskutečněna malá repriza nezdařeného spříznění mezi rodem moravských Lucemburků a piastovským knížecím rodem opolským. Kníže Vladislav zvaný Opolčik, palatin uherský toho roku zasnoubil svou sotva 15 letou dceru Alžbětu (* ok. 1360) Joštovi Moravskému, nejstaršímu synovci císaře Karla IV., synovi moravského markraběte Jana Jindřicha Lucemburského, tehdy 21 letému. Zásnuby jsou doloženy jediným záznamem z 22. 10. 1372 a K. Jasinský v stručném biogramu kněžny Alžběty Opolské (č. 5/56) o ní další zprávy neuvádí. Zemřela nejspíše následujícího roku 1373 a r. 1374 se mladý Jošt Moravský žení s jinou kněžnou opolskou Anežkou dcerou knížete Boleslava II. Opolského.

Třetí partnerství mezi knížecím rodem Opolským a mezi moravskou linií královského rodu Lucemburků bylo nejzdařilejší i když nakonec skončilo bez dětí a znamenalo tak vymření této moravské linie. Mladý Jošt Moravský (*1351 †1411) se oženil s Anežkou Opolskou, jejíž genealogické zařazení jen s nesnázemi mohl K. Jasinski realizovat. Byla sestrou Vladislava knížete Opolského zvaného Opolčik, tedy tetou své předchůdkyně v manželství Joštově. Její otec Boleslav II. Opolský (*kol. 1300 †1356) se jako asi 50 letý vdovec oženil s Margaretou neznámého rodu a z manželství se narodila mezi lety 1349-56 jediná dcera pokřtěná jménem Anežka, i když dosud žila stejnojmenná dcera Boleslava II. Opolského (*před 1348 †po 1390), ale autor stručného životopisu (č. 5/50 jeho piastovských rodokmenů) o svém řešení nepochybuje. Anežka Opolská vyrostla na dvoře uherského krále, který také o sňatku s prvorozeným synem moravského markraběte rozhodl. Stala se pomocnicí svého manžela Jošta v hromadění majetku, protože Jošt Moravský po svém dědovi a strýci zdědil diplomaticko-finanční umění jak získat bohaté a početné země. Byl po otci a bratrovi moravským markrabětem, od 1387 braniborským markrabětem, od 1388 lucemburským vévodou, lužickým markrabětem a obratným manévrováním mezi znesvářenými bratry Václavem IV. a Zikmundem si získal i vysoký politický vliv. Měl dosti majetku na zabezpečení a vytvoření čtyř linií čtyř synů, děti však neměl žádné a celé jmění si po něm r. 1411 rozdělili jeho pražští bratřanci Václav a Zikmund. Jeho knížecí manželka jej přežila jen o několik měsíců

V žádné ze zbývajících čtyřech generací knížecí linie Opolské již nedošlo k navázání manželských svazků mezi kněžnami a knížaty polskými s partnery z českých zemí, naopak se množily případy dcer-kněžen umístěných v klášteře a neženatých synů; rod od sklonku 14. století a celé 15. století šel nezadržitelně k vymření, ačkoliv uprostřed 14. století byl svými početnými liniemi nepřehlednou a významnou genealogickou jednotkou. Vymření rodu knížat opolských Janem Opolským r. 1532 opět znamenalo přínos pro český stát, protože Opolsko i s připojeným Ratibořskem Valentina Opavského se stalo přímou součástí zemí koruny české. Habsburští čeští králové je buď spravovali královskými hejtmany (např. Jan z Operstorfu), ale častěji Opolsko používali jako zástavu či propůjčené léno (1532-51 krnovští, od 1622 Gabriel Bethlen a od 1645 králové polští).

11. Knížata a kněžny těšínská, ratibořská, osvětimská a zátorská

Rod piastovských knížat Těšínských i s oběma vedlejšími liniemi osvětimskými je genealogický soubor 67 potomků Měška I. Těšínského (*1252 †1314). Rod těšínských knížat vznikl oddělením od velké země opolské, když bylo třeba uspokojit dědické nároky nejstaršího syna Vladislava Opolského a určit jeho rodině vlastní sídlo. Vysoká intenzita navázaných partnerských vztahů kněžen a knížat těšínského rodu byla dána těsným sousedstvím s českými zeměmi. Ze všech 19 partnerů těšínských kněžen bylo 7 z českých zemí (tedy 38,8 %) a i výběr partnerek pro těšínská knížata byl dosti častý.

19. 1305	Viola Těšínská	Václav III. král český †1306
20. 1306	Viola Těšínská dř.král.česká	Petr z Rožmberka †1347
21. 1363	Alžběta Těšínská	Jan Jindřich Lucemburský †1375
22. 1395	Anna Osvětimská	Půta z Častolovic †1403
23. 1473	Johanna Těšínská	Viktorin z Poděbrad †1503
24. 1480	Kazimír Těšínský	Žofie z Poděbrad
25. 1492	Helena Osvětimská	Jiří z Šelenberka †1512
26. 1540	Václav Adam Těšínský	Marie z Pernštejna
27. 1618	Alžběta Lukrecie Těšínská	Gundakar z Lichtenštejna †1658

Těšínsko-česko-moravské partnerské kontakty nejsou však jen početné. Všechny jsou většími či menšími a šťastnými či méně šťastnými romány, jak jen je život a genealogie mohly sestavit. Bezspornu nejpoutavější z nich je první, Violy Těšínské.

Krátký život Violy Těšínské (*kol. 1290 †21. 9. 1317), dcery zakladatele rodu těšínských knížat Měška I. Těšínského (†1314-5) je otevřeným problé-

mem pro historiky i genealogy. Její svatba 5. října 1305 otřásla všemi jejími současníky. Vybral si ji tři měsíce po otcově smrti 16 letý král Václav III. a oženil se s ní v den po svých 16. narozeninách. Viola byla, jak napsal F. Palacký „jedna z největších krás věku svého“ a shodl se se souvěkými kronikáři i s historiky, že sňatek Violy těšínské s králem Václavem III. byl sňatek z lásky a mesaliance. Byla sestrou průměrných piastovských knížat, Vladislav panoval v Osvětimi a Kazimír v Těšíně a o politické výhodnosti či o proklamaci polského kurzu nemohlo být ani řeč. Pravdě nejpodobnější, ač historicky nezachycený počátek románu Violy byl dán asi tím, že Viola byla dámou na dvoře nepřítelů starší Elišky Rejčky, velkoknížecí polské dcery a manželky českého krále Václava II. Na královském otcově dvoře ji velice dobře mohl poznat králův syn a když otcovou smrtí a vdovstvím Elišky Rejčky hrozilo nebezpečí, že Viola se z Prahy vrátí k bratrům do Těšína či Osvětimi a bude provdána nejspíš za některého piastovského knížete stejně jako český mladý král za některou německou princeznu, oba mladí lidé jednali. Král Václav III., náhle osamělý po otcově smrti, ohrožen energií své macechy a králových rádců, dokázal výběrem své partnerky, že má svou vůli a odvalu. Život oběma mladým manželům ukázal svou drsnou tvář již příští rok, kdy byl král Václav III. v Olomouci zavražděn a kdy se ukázalo, že 16 letá vdova Viola není v jiném stavu a stala se druhou královskou vdovou vedle Elišky Rejčky.

Viola Těšínská, křtěná nejspíše Alžběta, jak ji také někteří kronikáři jmenují, pokud prostě neřikají „ta dívka“ (haec puella, zbraslavský kronikář), se ani nevrátila zpět domů na Těšínsko, ani nenárokovala věnné vdovské sídlo. Zvolila druhý sňatek s o málo mladším pánem Petrem z Rožmberka (*1291), nesporně prvním mužem po králi. I druhé manželství Violy-Alžběty Těšínské (jméno Viola si zvolila po své prababičce Viole Bulharské, manželce Kazimíra Opolského, zemřelého 1220 či 1230) zůstalo bezdětné, takže rožmberský rod by ohrožen. Snad Violina časná smrt v 27 letech byla stejně jako bezdětnost výslednicí nezdravé konstituce. Mladý vdovec Petr Rožmberk se bezodkladně oženil s Kateřinou z Vartenberka, žil do r. 1347, sepsal právní kompendium „Kniha starého pána“ a svými jedenácti dětmi zajistil další trvání rodu Rožmberků.

Neteří české královny, těšínské kněžny Violy, byla Alžběta Těšínská, nejmladší z devíti dětí Kazimíra knížete těšínského. Z jejich sourozenců jen tři založili rodiny, protože čtyři dožili v celibátu (klariska Jolanta Heiena, kanovník Boleslav, klerik Jan a johanitský převor Semovít) a pátý se neoženil (Vladislav †1355). Život Alžběty (*kol. 1342) se stal dalším románem v genealogii piastovských knížecích rodů. Stala se jeptiškou v třebnickém klášteře, ale řeholní slib zrušila a provdala se za moravského markraběte Jana Jindřicha Lucemburského; papež Urban V. toto manželství neuznal a 20. 1. 1364 ►

Alžbětě nařídil takový konkubinát zrušit a vrátit se do kláštera. Z. Jasinský ve své piastovské genealogii (biogram 6/15) předpokládá, že Alžběta Těšínská poslechla a dožila v Třebnici jako jeptiška. Jan Jindřich Lucemburský (*1322 †1375) byl poután ke svému staršímu bratru císaři Karlu IV. trvalým přátelstvím, i když právě bratr s otcem zinscenovali jeho tyrolský krachem a rozvodem končící první sňatek. Po rozvodu manželství s Markétou Tyrolskou se usadil v Brně jako moravský markrabě, oženil se r. 1350 s kněžnou Markétou Opavskou, pocházející z královské poboční linie (byla pravnučkou krále Přemysla Otakara II.) a prožil s ní spokojené manželství; třemi syny založili moravskou linii lucemburského rodu. Markrabě Jan Jindřich však r. 1363 ovdověl a nesporně uzavřel snad ještě týž rok své třetí manželství, trvající jen krátce, protože po několika letech se oženil po čtvrté s Alžbětou z Oettingen. Tuto třetí manželku nepochybně identifikuje papežská bula z 20. 1. 1364 jako těšínskou kněžnu Alžbětu a se stejným datem i když odchýlným rodovým zařazením ji uvedl do rodokmenu moravských Lucemburků R. Procházka. Německé rodokmeny však předpokládají, že Jan Jindřich Moravský se oženil v únoru 1364 s Markétou Habsburskou, vdovou po Menhartovi III., který zemřel 13. 1. 1363; odtud tato zpráva přešla do českých rodokmenů Z. Fialy a J. Spěváčka.⁸⁾ Tento rozpor je jen zdánlivý a vysvětlí se. Jeptišce, kněžně těšínské s markrabím moravským Alžbětě však nesporně patří místo v rodokmenu těšínských Piastů a českých Lucemburků svým krátkým životem s ještě kratším manželstvím.

Z rodu piastovských knížat osvětimských, trvajícího jen čtyři generace jako vedlejší linie těšínského rodu, se do Čech provdala před r. 1396 Anna Osvětimská (*před 1375). Byla nejmladším dítětem mladšího knížete Jana II. Osvětimského (*kol. 1350 †1376) a matka, bratr a těšínská příbuzní si jistě péči o její provdání hleděli usnadnit; její sestra Anna se neprovdala vůbec a bratr Jan III. Osvětimský si musel nevěstu přivést až z Litvy. Provdala se za jediného syna bohatého českého pána Půty z Častolovic a již r. 1396 jí její tchán zajišťoval vysoké věno 2750 kop gr. č. na Skuhrově, Solnici a Liberku pod Orlickými horami.⁹⁾ Půta z Častolovic, předposlední ze čtyř stejnojmenných vlivných českých pánů, manžel kněžny Anny Osvětimské však brzy r. 1402 zemřel a vdova spravovala české statky a vychovávala syna Půtu.¹⁰⁾ Zažila ještě synovy vojenské a diplomatické úspěchy na straně katolického císaře Zikmunda a jeho vynucený odchod z východních Čech ovládaných Husity i smrt v dalekých Uhrách na císařově dvoře r. 1434. Jako babička pečovala se snachou Annou z Koldic a jejím novým manželem Hynkem Krušinou z Lichtenburka o neprovdané čtyři dcery, ale po r. 1440 již zemřela. Slezské tradice knížecí realizoval Půta z Častolovic tím, že již na začátku husitské revoluce si dal v částce 6000 kop gr. č. zapsat knížetství minstrberské; knížete Jana Minstrberského označuje přitom jako svého ujce.¹¹⁾

Velmi podobně probíhal hospodářský a populační vývoj v knížetství osvětimském o století později a byl opět genealogicky svázán s osobností českého partnera panského rodu s knížecí dcerou z Osvětimi. Nová knížecí linie osvětimská, založená bezprostředně po vymření stejnojmenné linie první r. 1405, existovala také jen čtyři generace, musela však provést dělení Osvětimska na dva a pak tři díly (Tošek, Zátor) a zchudla. Pro soumrak osvětimských knížat je zákonitým průvodním jevem výběr partnerek a partnerů z měšťanského nebo nižšího šlechtického prostředí či odchod dcer do kláštera. Do této nepříznivé ekonomické a společenské situace spadá život kněžny Heleny (*kol. 1475), jediné dcery Jana IV. Osvětimského (†1495-97), který rodině získal sňatkem s Barborou Opavskou další knížetství Krnov. Kněžna Helena byla knížetem Janem Osvětimským a Krnovským provdána r. 1492 za českého pána Jiřího staršího z Šelenberka (*1475 †1512), zakladatele slezské linie tohoto českého rodu erbu sviní hlavy. Její manžel po tchánově smrti dosáhl r. 1502, že mu bylo knížetství uděleno jako české korrunní léno, ale když po r. 1521 zemřel, tři synové prostě a bez skrupulí knížecí velkostatek Krnov prodali Jiřímu Piu Hohenzollernovi z linie Anspašské. Finanční důvody zřejmě znemožnili třem synům kněžny Heleny osvětimské a Jiřího Šelenberka, aby vytvořili z Krnova jádro nové rodové linie, zemřeli bezdětní a jejich sestra Helena Šelnberková provdaná Krajířová mohla knížecí krev matky-piastovské kněžny a babičky-přemyslovské kněžny uchovat v rodu svého manžela Arnošta Krajíře. Datum úmrtí její matky Heleny Osvětimské-Šelenberkové nezjistila ani pilná monografická literatura ani genealog K. Jasinski.

Těšínské knížetství, zmenšené o Osvětimsko a další rodové oddíly, neměnilo posledních 10 generací svůj rozsah, protože další pobočné linie se nevytvářely a bratři těšínských knížat buď zůstávali bezdětní, nebo měli jen dcery či syny-kněze. Těšínský kníže Boleslav II. (†4. 10. 1452) zanechal své vdově péči o jediného syna a dvě dcery. Rodině se stal vítanou oporou Viktorin z Poděbrad od r. 1473 manžel starší dcery kněžny Žofie Těšínské (*kol. 1451). Viktorin (*29. 5. 1443) měl za sebou i před sebou pohnuté životní osudy a Těšín se stal konečnou etapou jeho bouřlivé cesty. Brzo ovdověl a z manželství s bohatou dědičkou Rataj nad Sázavou, Žofií Ptáčkovou z Pirkštejna, sebou na Těšín přivedl dceru Johanu z Poděbrad. Po svém otci králi Jiřím Poděbradským měl knížetství Opavské a panství Kolínské a zemřel r. 1500 v Těšíně.

Kníže Kazimír Těšínský (*kol. 145x †1528) se r. 1480 oženil s Johanou z Poděbrad, dcerou svého švagra Viktorina z Poděbrad a položil trvalé základy zpříznění rodu těšínského a minstrberského. Ze dvou synů Kazimíra a Johany Těšínské pokračoval pak rod mladším synem Václavem Těšínským (†1524), protože starší syn zemřel svobodný r. 1507 a rod knížat Těšínských ►

byl na začátku 16. století v reálném nebezpečí vymření. Kníže Kazimír se po smrti manželky Johany (*kol. 1463 †1496) totiž již neoženil a jediného syna přežil.

Malý pohrobek kníže Václav Těšínský (*1524), vnuk Johany Poděbradské byl jako naděje piastovského rodu knížat Těšínských zpočátku v péči dědečka a matky z rodu Hohenzollern-Anspach, držícího ve Slezsku knížetství krnovské. Trvalý a největší podíl na jeho výchově měl jeho poručník a moravský zemský hejtmán Jan z Pernštejna zvaný Bohatý (†1548). Zajišťoval si svůj vliv na malého poručenca a moudře i případný dědický nárok po něm a dlouholeté užívání jeho těšínského knížetství tím, že jej r. 1540 provdal za svou dceru Marii z Pernštejna. Dobře míněné spojení přední panské rodiny a vymírajícího rodu knížat těšínských však nebylo štátné a nesplnilo naděje Jana z Pernštejna. Manželům se narodil jediný syn Frydrych Kazimír, obě mladší dcery r. 1543 zemřely v dětství a mladí manželé Václav Těšínský a Marie Pernštejnová pak již další děti neměli. Kněžna Marie pak po 26 letech manželství zemřela r. 1566 v Pardubicích u svého bratra a r. 1571 stejně v Pardubicích skončil mladý kníže Frydrych, není tedy vyloučen hlubší manželský rozkol, který by měl za následek vymření knížat Těšínských již r. 1571 v Pardubicích, nebýt prozřetelného sňatku vdovce Václava Těšínského již r. 1567; z nového manželství se pak narodil syn Adam Václav Těšínský.

Zánik rodu knížat Těšínských byl oddálen jen o jednu generaci a byl doprovázen typickými dekadentními rysy, výskytem nemanželských dětí (syn Václav Gottfried legitimizovaný později jako sv. p. Hohenstein), nízkým věkem umírajících synů (Frydrych Vilém r. 1624 jen 24 letý) a výběrem partnerů z netradičních vzdálených oblastí (dcera knížete kurlandského, manželka Adama Václava Těšínského, †1601). Mladší ze dvou sester posledního knížete těšínského, Frydrycha Viléma, byla Alžběta Lukrecie (*1599) r. 1618 provdaná za moravskokrumlovského Gundakara z Lichtenštejna, bratra všemocného českého místokrále knížete Karla Lichtenštejna. Ani pokračování rodu knížat těšínských po přeslici v rodu Lichtenštejnů nemělo trvání, protože jediný syn Ferdinand Lichtenštejn zemřel bez dědiců r.1666 na Moravském Krumlově. Jeho matka Alžběta Lukrecie kněžna těšínská dosáhla toho, že jí bylo knížetství doživotně ponecháno, po její smrti r. 1633 bylo jako léno české koruny připojeno bezprostředně k českému státu.

12. Kněžny a knížata lehnická a březská

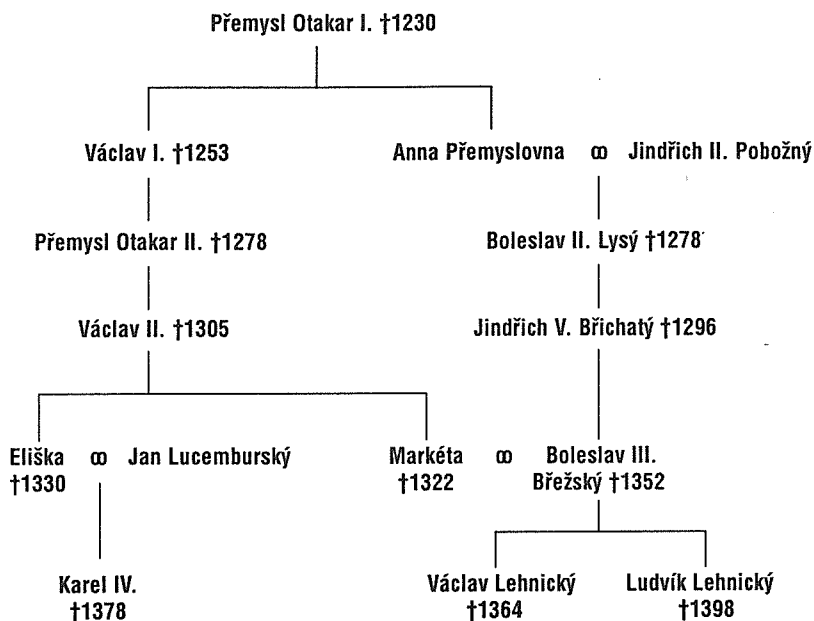
Rod piastovských lehnických a březských knížat je genealogický soubor 99 potomků zakladatele rodu Boleslava III. (*1291 †1352), který podle rodo-

vé smlouvy z r. 1311 pro svou rodinu z otcovského knížetství slezského dostal oblast s městem Břehem a rozšířil ji o Lehnicko, původně úděl třetího bratra Vladislava. Obě knížetství byla českými korunními lény a zůstala vcelku v rodě do vymření r. 1675 a střídavě se stávala na čas sídlem krátce trvajících sekundogenitur. Rod lehnicko-břežských knížat byl po celých 300 let během 12 generací trvale ohrožen vymřením a přestože nevytvořil žádnou vedlejší linii na rozdíl od ostatních piastovských slezských knížat vymřel z nich nejpozději. Ze všech 35 partnerek lehnických knížat pocházela jen jedna z českého a moravského prostředí a ze všech 20 partnerů lehnických knížat jen dva.

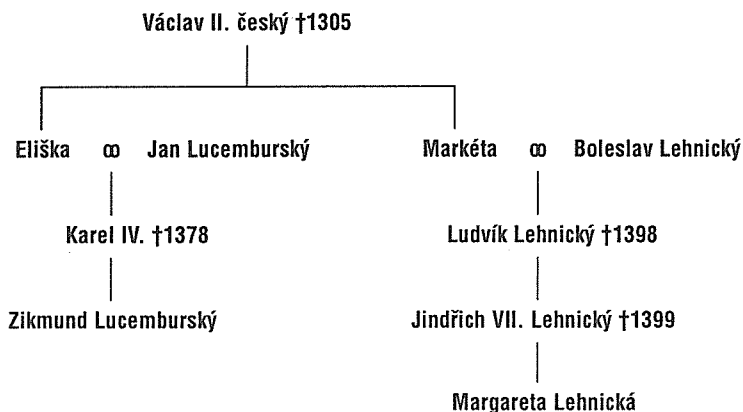
28. 1310	<i>Markéta Přemyslovna</i>	<i>Boleslav Lehnický †1352</i>
29. 1401	<i>Zikmund Lucemburský</i>	<i>Margareta Lehnická</i>
30. 1474	<i>Lidmila z Poděbrad</i>	<i>Frydrych Lehnický †1488</i>

Mezi slezskými knížetstvími mělo Lehnicko a Břežsko mimořádné postavení díky těsnému příbuzenství s českými králi rodu lucemburského již při svém založení; lenní příslušnost k Čechám proto byla jasná a s jedinou výjimkou r. 1537 uznávaná. Tolerantní i když poněmčená lehnická knížata poskytla po Bílé hoře asyl početným českým a moravským panským a rytířským rodinám, které chtěly zachovat poslušnost českému králi a ponechat si své náboženství.

Po obvyklém třígeneračním odstupu mohlo být navázáno nové spříznění mezi Přemyslovci a slezskými Piasty, kteří byli vlastními bratrance díky sňatku Anny Přemyslovny a Jindřicha Pobožného, až za téměř sto let. Markéta Přemyslovna, mladší sestra české královny Elišky, dcera krále Václava II. (*1296), byla svým otcem již r. 1303 zasnoubena prvnímú břežskému knížeti Boleslavovi (*1291) a toto manželství uskutečněné r.1310 položilo na stáletí dobré základy přátelských vztahů obou zemí i obou rodů. Provdání české princezny Markéty do slezského Břehu připadlo vůbec do doby s významnými příbuzenskými partnerskými kontakty česko-polsko-slezskými. Významná úloha při jejich navazování připadla energické osobnosti královny-vdovy Elišky Rejčky, sídlící trvale v Hradci Králové a pak v Brně a měla pochopitelně i neskrývaně politický ráz a cíl, připojení Polska k Čechám. Zákonitě k polské Elišce Rejčce inklinovala i mladá břežská kněžna Markéta. Její pobyt a porod v Hradci Králové r. 1322 se jí stal osudný; po porodu tu zemřela a byla i s malým synem pohřbena v klášteře Zbraslavi u Prahy. Jejími syny Václavem a Ludvíkem pak rod knížat lehnických a břežských pokračoval.

Nový partnerský vztah mezi rodem Lucemburským a lehnickým vznikl krátce po r. 1395, byl však zcela pomíjivý, pochybný a bez příbuzenských důsledků. Margareta Lehnická (*ok. 1383), dcera knížete Jindřicha VII. Lehnického (†1399) vyrůstala na dvoře svých dvou knížecích bratrů v Břehu právě v době, kdy uherský král a braniborský markrabí Zikmund Lucemburský r. 1395 ovdověl. Piastovský genealog K. Jasinski našel výslovný doklad z 8. 4. 1401, ve kterém Zikmund uvádí Markétu Lehnickou jako svou manželku slovy „paní Margareta kněžna z Břehu, manželka má nejdražší“¹²⁾. Přesto je pak r. 1409 tato Margareta uváděna znovu v Břehu u svých bratrů a Zikmund Lucemburský se r. 1408 žení s Barborou Cillskou ve Vídni. K. Jasinski ponechal otevřenou otázku, zda manželství Zikmunda a Markety bylo konsumováno, či zda jde o chybný výklad dokumentu, či bylo zrušeno. Po všimnutí zasluhuje a pro poslední řešení mluví i blízký stupeň příbuznosti obou partnerů; Zikmund byl Margaretin prastrýc.

Smrt Margarety Lehnické, praneteře, a snoubenky či manželky uherského krále Zikmunda ke dni 2. října zaznamenaly březské nekrology bez udání roku, byl jím nejspíše rok 1409.

Po další všechna staletí si knížata lehnicko-břežská vybírala své partnerky z ostatních knížecích slezských rodů nebo z rodu markrabského braniborského. Závažnou výjimkou byl osmiletý kníže Frydrych I. Lehnický (*1446), kterého dal zasnoubit se svou dcerou Zdenou správce českého království a pozdější král český Jiřík z Poděbrad. Byla to diplomaticky, politicky i majetkově velmi dobře promyšlené partnerství, malý kníže byl jediným žijícím členem svého rodu a existovala reálná možnost, že by eventuelní odumřelé knížetství po něm zdědil ctížadostivý tchán. Když pak Jiří Poděbradský Zdenčino zasnoubení anuloval a provdal ji do Saska v rámci sasko-českého spojení, svého plánu se nevzdal a dal snoubenci r. 1474 svou další dceru Lidmilu (*16. 10. 1456). Bylo tak vzdor diplomatické povaze sňatku založeno spokojené a šťastné manželství, ukončené až r. 1488 smrtí knížete Frydrycha. Vdova Lidmila Lehnická se již neprovdala vychovala tři syny a dožila v Lehnici r. 1503. Obě sestry, Zdena a Lidmila, vnesly do saského a lehnického rodu otcovo křestní jméno Jiří, které se v lehnickém knížecím rodě udrželo v téměř každé generaci včetně posledního knížete lehnicko-břežského Jiřího Viléma (*1660).

Rod knížat lehnicko-břežských se stal od 16. století rodem vyhraněně německým a protestantským. Zánik dobrých tradic lehnicko-českých a spříznění s rodem českých králů i lenní povědomí vůči české koruně byly tak silné, že r. 1537 se smluvně zavázal kníže lehnický pro případ vymření svého rodu odevdat své knížetství do rodu braniborského a smlouvou dal jako právně neplatnou zrušit jako lenní pán král Ferdinand I. Silná berlínská orientace lehnických knížat však trvala dál, zesílená řadou oboustranných partnerských vztahů a opět se s dědickými nároky r. 1675 braniborský rod přihlásil a byl po právu ►

odmítnut, takže Lehnicko a Břežsko od r. 1675 po krátkém dořešení dědických nároků příbuzných posledního knížete trvale spojeny s českým státem.

13. Poslední rodu knížat lehnicko-břežských

Nedílnou genealogickou součástí rodu knížat lehnicko-břežských jsou i dva synové a jeden vnuk knížete Jana Kristiana Lehnického, kteří však v některých lehnických rodokmenech nejsou uváděni. Jan Kristián totiž po smrti své první manželky Doroty Sibylly Braniborské (†19. 3. 1625) uzavřel druhý sňatek hodnocený jako morgantický, vnesl do závěru dějin svého rodu neobvyklý až senzační právní a genealogický moment a zkomplikoval důkladně genealogii lehnických knížat Piastů. Jeho druhá manželka, Anna Hedvika Lehnická od r. 1626 byla skutečně z prostého šlechtického úřednického rodu a její otec Frydrych Sitsch von Siebendorf byl maršálkem dvora biskupského ve Vratislavi. Čtyři bratři, synové knížete Jana Kristiána Lehnického z otcova prvního manželství s kněžnou braniborskou proto snadno dosáhli toho, aby jejich dva bratři August (*1626) a Zikmund (*1632) a sestra Johana Alžběta (*1636) byli z rodu knížat lehnických vyloučeni a zbaveni dědických nároku na díl z lehnicko-břežského knížetství a na užívání jména „kníže lehnický“, protože pocházeli z nerovného otcova manželství s Annou Hedvikou Sitschovou. Ani rod knížat lehnicko-břežských před svým koncem tedy neunikl dekadentnímu stadiu, kterým byly poznamenány některé slezské knížecí vymírající rody deklasované ekonomicky i společensky a zpestřeny někdy již stereotypní a málo zajímavé řady řádných manželství, manželek, synů a dcer v jejich rodokmenech.

Nový rod svobodných pánů a pak hrabat von Liegnitz vzniklý z morgantického sňatku knížete Jana Kristiána Lehnického a mladé 15 leté dcery biskupského úředníka (byla jen o 7 let starší než manželův nejmladší syn) se skládal ze tří dospělých dětí a jednoho vnuka knížete Jana Kristiána Lehnického. Byl však nedílnou genetickou součástí rodu knížat lehnických, zkomplikoval časový údaj o vymření rodu knížat lehnických, protože je o 4 roky přežival a vymřel r. 1679, a byl zcela po právu zařazen do pisatovských rodokmenů K.Jasinského (biogramy 1/147 až 147 a 1/154 až 165) jako baroni von Liegnitz. Právě v této neknížecí části trvajících jen dvě generace byly navázány dva partnerské vztahy s moravskými rody pánů z Lipé a Roupova.

31. 1651	Čeněk z Lipé	Johana Alžběta von Liegnitz †1673
32.	Alžběta z Roupova ovd.
ze Zahrádky	August sv. p. Liegnitz †1679

Ke škodě věci a díla o slezských Piastech však právě údaje o těchto dvou partnerech byly z německé literatury převzaty v špatně čtených či pokaže-

ných formách (baron z Lipy Zdenek Howora, Alžběta baronova z Ruppy, vdova z Zaradek) a nedoplněny ani ze základních prací moravské literatury genealogické.¹³⁾

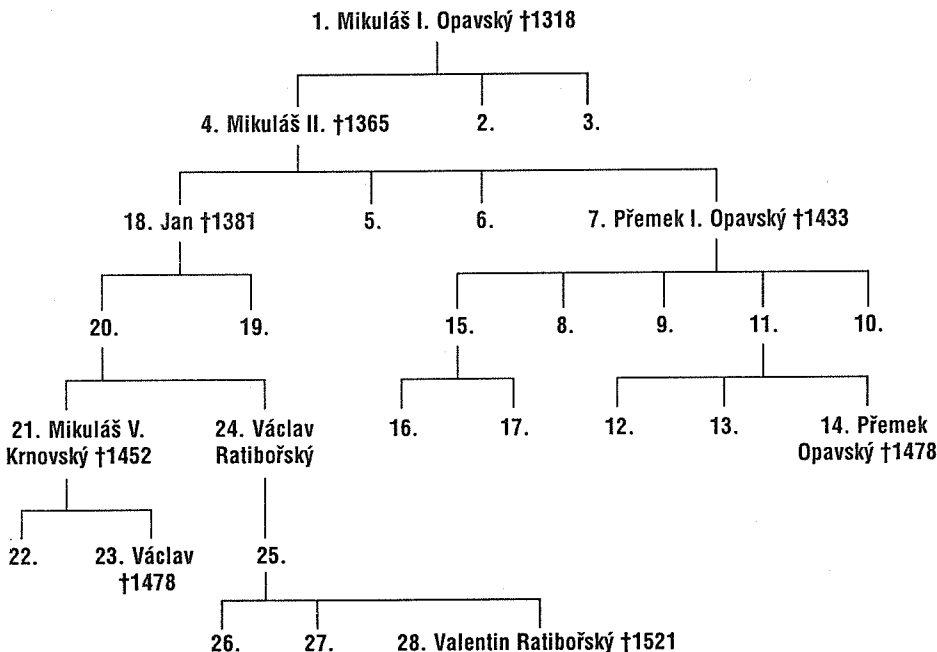
V knížetství lehnicko-břežském ovdověla r. 1652 či 1651 Alžběta z Roupova, manželka císařského podplukovníka Karla Bohobuda (Deodota) ze Zahradky, kterým tento moravský rod vymřel; své moravské statky Višňové, Hozbízí, Krhov a další ztratil v serii krid během dvou posledních generací. Vdova se již 1. 10. 1655 provdala za Augusta sv.p.Liegnitz (*1627), vyloučeného z knížecího rodu lehnicko-břežského a spojila dva tak téměř protikladné rody českých rytířů a pak moravských pánů z Roupova a piastovských knížat. Několik let trvala možnost, že lehnický rodu bude pokračovat na Moravě, protože z manželství se narodil 1655 nadějný syn Kristián August von Liegnitz a i když Alžběta z Roupova r. 1660 zemřela, rod sv.p.Liegnitz byl r. 1664 povýšen do hraběcího stavu pro království české; měl na Moravě vlivné příbuzné v rodech Kouniců (Maxmilián i Lev Vilém Kounicové byli děti Lidmily z Roupova). Všem učinila konec smrt 16 letého Kristiána Augusta hraběte von Liegnitz r. 1671 a nové, ale bezdětné manželství r. 1665 s Karolinou kněžnou Nassavsko-Dillenberskou a naposledy i smrt hr. Kristiána Augusta von Liegnitz, kterou byl piastovský rod knížat lehnicko-břežských r. 1679 zcela uzavřen.

Malý „Čeníček“ (*1624), syn Pertolda z Lipé a synovec Kateřiny Žerotinové, byl miláčkem a nadějí své tety, která ho v každém dopise svému bratrovi Pertoldovi z Lipé, tehdy emigrantu ve Skalici a pak v Břehu v letech 1632-34 připomíná.¹⁴⁾ Čeněk z Lipé nevyužil vlivu svých příbuzných pánů z Valdštejna a Zárubů i dalších a nevrátil se ani po smrti svého otce na Moravu, zakoupil si malý statek Světníky ve Slezsku a r. 1651 se oženil s Johanou Alžbětou sv.p.von Liegnitz, mladou vnučkou knížete Jana Kristiána Lehnického (*1636). Partnerství předního moravského rodu a piastovského knížecího rodu a dvou osamělých mladých lidí, vyřazených ze svého rodu a ze své země, za 22 let svého trvání však skončilo bezdětné, protože manželka Čenka z Lipé zemřela 30. 10. 1673 a nový pokus o zachování rodu sňatkem s Bibianou hr.z Promnic r. 1674 byl stejně neúspěšný a manželství zůstalo bezdětné. Smrtí Čenka z Lipé 1. 1. 1680 vymřel rod dědičných maršálků království českého a při pozůstalostním řízení vznikl navíc ojedinělý problém vlastnictví rodného archivu pánů z Lipé, který Pertold z Lipé vyvezl při svém vystěhování z Moravy. Pergameny od 14. století a řada královských listin zajišťující majetková práva pánů z Lipé vedla dědice pána z Lipé, aby celý archiv poslali do Prahy kde byl prostě deponován ke korunnímu či stavovskému archivu stejně jako například rodný archiv pánů z Koldic po jejich vymření a jako další menší provenienční celky. Měl však nezáviděníhodný osud s groteskním dopadem do současnosti. Pražští a vídeňští registrátoři v 18. století pochopitelně nevážili depot rodného archivu pánů z Lipé jako jedinečný doklad ▶

o archivní péči 14.-17. století a v dobrém úmyslu vnést řád do celého českého korunního archivu roztrhali tento provenienční celek a rozřadili ho podle dat listin mezi ostatní pergameny korunního archivu do jedné chronologické řady. Jejich dílo překonalo staletí a i když dnes známe archivní provenienční princip a přemanipulaci starých nevyhovujících registraturních systémů, archiv pánů z Lipé je dodnes ztracen ve fondu Archiv koruny české a čeká na své vysvobození z tohoto „hrobu obíleného“.

14. Rod opavských knížat z rodu Přemyslovců

Knižata opavská z rodu Přemyslovců je genealogický soubor 47 potomků zakladatele rodu knížete Mikuláše Opavského (*kol. 1255 †1318), syna Přemysla Otakara I. a Anežky z Kuenringu, legitimovaného r. 1260. Majetkovou základnou rodu bylo vlastní Opavsko, zvětšené r. 1336 o dodatečně propůjčené lenní Ratibořsko. Rod opavských knížat má jednoduché schema, protože během sedmi generací své existence do vymření r. 1521 vytvořil jen dvě vedlejší linie, hlubčickou vymírající r. 1493 a dále trvající linii ratibořskou. Dějiny rodu knížat Opavských v celé šíři v nedávné době nezávisle na sobě zpracoval F. Chocholátý a W. Wegener. F. Chocholátý provedl pročíslování všech členů rodu podle linií a rodin.

Rod opavských knížat má trvale vyrovnaný charakter s třemi až sedmi dospělými syny v každé generaci s nevýrazným vrcholem v 8. a 9. generaci. Obě rodové linie tradičně udržují oblíbené křestní jméno Mikuláš, Jan a Václav bez snahy navázat na typická křestní jména pražských Přemyslovců. Křestní jméno Přemek je totiž upraveno ze jména Přemyslav a do rodu opavských knížat přešlo po dědečkovi Přemkovi Těšinském.

I. generace	1 dospělý
II.	3
III.	4
IV.	7
V.	7
VI.	3
VII.	3

28 dospělých členů rodu

Pro výpočet intenzity partnerských kontaktů mezi rodem opavských knížat a rody z českých zemí byla zjištěna tedy z rodokmenu a ze seznamu dospělých mužů rodu daleko užší číselná základna než u piastovských slezských rodů.

28 dospělých členů rodu

17 uzavřených manželství

47 dětí opavských knížat (27 synů, 20 dcer)

13 synů uzavírajících manželství

1 syn kněz

13 synů neženatých

15 dcer provdaných (16 manželů)

4 dcery v klášteře

1 dcera neprovdaná

Daleko největší počet partnerských vztahů i ve srovnání s knížecími rody slezskými vykazuje opavská sekundogenitura označovaná ve svém závěru jako hlubčická a majetkovou základnou hraničící s Moravou.

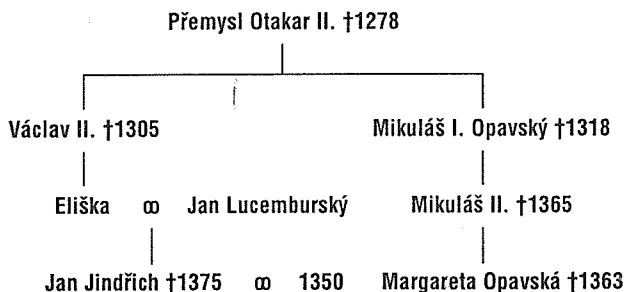
15. Kněžny a knížata opavsko-hlubčická

Přímá linie rodu opavských knížat prvních generací i linie hlubčické je soubor 30 potomků zakladatele rodu Mikuláše I (†1318) a zakladatele hlubčické linie Přemka I. Opavského (*ok. 1365 †1433). Početná manželství knížat a kněžen opavských s partnery z Čech a z Moravy dokazují těsné propojení knížecího rodu opavského s českým a moravským prostředím, z něhož

pocházelo 20 % manželek knížat opavských a 60 % manželů opavských kněžen.

33. 1350	Margareta Opavská	Jan Jindřich Lucemburský †1375
34. 1379	Anna Opavská	Petr ze Šternberka †1397
35. 1420	Václav Opavský †1446	Alžběta z Kravař
36. 1424	Anežka Opavská	Jan VI. z Kravař †1434
37. 1435	Vilém Opavský †1452	Salomena z Častolovic
38. 1436	Anežka Opavská ovd. z Kravař	Jiří ze Šternberka †1438
39. 1445	Kateřina Opavská	Jan Jičínský z Cimburka
40. 1461	Anna Opavská	Jan Zajíc z Hazmburka †1495

Pro rod opavských knížat a jejich prestiž a postavení na císařském dvoře v Praze byl rozhodný výběr kněžny Margarety Opavské za manželku císařova mladšího bratra Jana Jiřího Lucemburského, markraběte moravského, roku 1350. Byl to snad jediný sňatek za vlády obou králů-diplomatů, který nebyl motivován politicky a nenesl sebou mezistátní smluvní závazky a zisky. Jan Jindřich Lucemburský pocítil druhou stranu mince těchto politických sňatků snad nejtvrději. Byl zasnouben a oženěn za ctižádostivou a energickou dědičku Tyrolska ukázalo se, že adaptace obou dětských partnerů při dosažení jejich fyzické dospělosti, jak ji prostě jejich rodiče předpokládali, se neuskutečnilo, ke konzumaci manželství Jana Jindřicha a Markéty Tyrolské nedošlo a bylo proto hladce r. 1349 papežem jako nekonzumované zrušeno; oba partneri se v dalších svých manželstvích plně osvědčili. Jan Jindřich Lucemburský se vrátil z Tyrolska zpět k bratrovi do Prahy a oženil se zakrátko s kněžnou Margaretou Opavskou (*kol. 1330). Na skutečnost, že manželé jsou pravnukem a pravnučkou krále Přemysla Otakara II. a tedy pokrevně blízce spřízněni, nebylo třeba brát zřetel.

Ženich i nevěsta byl vyrovnaný pár především tím, že každý z nich měl na své osobě malý společenský defekt; Jan Jindřich Lucemburský skandální debakl tyrolského manželství a Margareta Opavská nemanželský původ svého dědečka. Z manželství vznikla vedlejší linie lucemburského rodu, protože v rozmezí asi šesti let se Janovi Jindřichovi Lucemburskému a kněžně Markétě Opavské narodili tři synové (Jošt, Prokop a Jan Soběslav), na nichž bylo aby v linii pokračovali. Když Margareta r. 1363 zemřela, oženil se vdovec Jan Jindřich markrabí moravský brzo znova.

Kněžna Anna Opavská (*kol. 1360), nejmladší sestra markraběnky Markéty Lucemburské, byla také dcera Mikuláše II. Opavského, ale z jeho třetího manželství s Jitkou kněžnou Nemodlínskou, a provdala se r. 1379 za moravského pána Petra ze Šternberka. Moravští Šternberkové usazení na Moravském Šternberku, Veselí, Račicích a dalších statcích, patřili k nejbohatším moravským rodům, pevně a věrně stojících za svými českými králi již od r. 1295. Byli za svůj postoj, služby a spolehlivost štědře odměňováni úřady (1305 komornictví olomoucké cúdy, olomoucké biskupství) i statky (panství Holič). Petr ze Šternberka se stal svým sňatkem s Annou Opavskou prvním mužem na Moravě po svém švagru Janovi Jiřím Lucemburským a jeho nástupci Joštovi Lucemburskému. Rod však biologicky nerostl, měl od generace prvního Zdeslava až do generace Petra vždy jen dva dospělé syny a byl stále ohrožen vymřením. Protože Petr ze Šternberka a Anna Opavská děti neměli, vymřela přímá šternberská linie r. 1397 Petrovou smrtí. Rodové statky zdědil jeho synovec Petr Plumlovský z Kravař. Ovdovělá kněžna Anna Opavská zemřela krátce po manželovi a oba byli pochováni v augustiánském klášteře v Moravském Šternberce, který založili.

V následující generaci knížat opavských došlo přímo k lavinovému navazování manželství mezi praprapravnučky a praprapravnučkami krále Přemysla Otakara I. a mezi partnery z českých a moravských panských rodů. Někdy okolo r. 1420 se oženil kníže Václav Opavský s Alžbětou z Kravař. I když pro sňatek není výslovný doklad a ani podrobná monografie rodu pánů z Kravař F. Dvorského z r. 1910 tento sňatek a rodinu Alžběty z Kravař nezná, připustil tuto možnost autor poslední české studie o rodu knížat opavských a opřel ji o výskyt kravařského erbu odřívouse na náhrobku kněžny Anny Opavské z r. 1495 v Budyni nad Ohří. Na náhrobku jsou totiž znaky kněžni na dědečka Přemka Opavského (†1433, štěpený štít) a babičky Kateřiny Minstrberské (†1422, piastovská orlice) a zákonitě tedy třetí štít a štít čtvrtý musely patřit prarodičům z matčiny strany; matka Anny Opavské provdané Zajícové je uváděna v soudobých pramenech vždy jen křestním jménem, naposledy r. 1443 a zemřela někdy před r. 1454. Pro doměnku o panském původu manželky knížete Václava Opavského (*kol. 1397 †1446) mluví i ob-

dobný sňatek jeho bratra Viléma s panskou dcerou, neklidná doba začínajících husitských válek s řídkými listinnými a kronikářskými doklady a i stará tradice o sňatku mimomanželské dcery Přemysla Otakara II. s Vokem z Kravař někdy před r. 1283.

Kníže Vilém Opavský (*kol. 1410 †1452), také syn Přemka Opavského a piastovské Kateřiny Minstrberské, úspěšný exponent zikmundovské a pak habsburské politiky na Moravě a ve Slezsku, vyjádřil svou příslušnost ke špičkám katolické šlechty i svým sňatkem se Salomenou z Častolovic. Salomena (*kol. 1420 †1489) byla totiž nejstarší dcera Půty III. z Častolovic, předního rádce uherského krále a císaře Zikmunda v Budíně. Měla patrně po své babičce kněžně Anně Osvětimské, která se provdala za Půtu II. z Častolovic r. 1396 nejen po svém otci, krátce po jejím sňatku jako poslední svého rodu umírajícím, nesporné kvality a vlohy i bohatství a svému knížecímu manželovi byla přiměřenou partnerkou. Nezachránila téměř nic z opavského majetku, který po manželově smrti r. 1452 se svým švagrem Arnoštem Opavským spravovala. Syn Václav získal slezské knížetství Stínavské a převedl je smluvně r. 1473 na svou matku Salomenu z Častolovic. Všechny ostatní majetkové transakce Salomeny a jejich tří synů byly zcela pasivní a r. 1456 a 1464 tak z finančního úpadku rodiny Viléma Opavského vytěžil mistrně co jen možné král český Jiří Poděbradský jako lenní pán Opavska pro sebe a pro svou rodinu a převedl do rodiny poděbradské jak knížetství opavské, tak i knížetství minstrberské. Nazval-li B. Balbín Viléma Opavského podle starých slezských genealogů příjmením „Letrocinator“, platí to i pro jeho syny a část viny padá i na jejich matku, Salomenu z Častolovic. B. Balbín do svých slezských rodokmenů zařadil omylem její jmenovkyni jako manželku Václava knížete Stínavského, chybně zařazeného do rodu hlohovského; jeho genealogický pramen zaměnil manželku a matku Václava Stínavského.

F. Chocholatý postihl ve zdánlivě úspěšném období bohatého a vlivného knížete Přemka Opavského (†1433), diplomata evropského formátu, první negativní rysy a označil je jako „začátek konce rodu knížat opavských“ v letech 1433-50. Doložil svou charakteristiku hospodářským poklesem knížetství i poklesem společenské prestiže, postižitelné právě v genealogické analýze výběrem partnerů pro oba Přemkovy syny (Alžběta neznámého rodu či z rodu pánů z Kravař, Salomena z Častolovic) a pro jeho tři dcery (Jan z Kravař, Jiří z Pezinoku, Jiří ze Šternberka a Jan z Cimburka) a i faktem, že čtyři děti slavného válečníka a diplomata knížete Přemka Opavského nenalezli partnery vůbec. Nejstarší sestra Václava a Viléma Opavských, kněžna Anežka Opavská (*kol. 14xx †1438) se provdala 12. 9. 1424 za Jana VI. z Kravař (*kol. 1400 †1434), jehož život pečlivě vysledoval F. Dvorský.¹⁶⁾ Byl svými severomoravskými statky Novým Jičínem a Štramberkem sousedem tchána ▶

a současně jeho lenníkem (statky Fulnek a Bílovec). Svě manželce r. 1431 znova zajistil věno 400 hřiven v obnovených deskách zemských knížetství opavského, takže po něm právě z titulu věna podržela i jako vdova věnné statky Bílovec a Fulnek. Manželství Jana z Kravař a Anny Opavské bylo bezdětné.

Kněžna Anežka Opavská, vdova po Janovi z Kravař, se ještě stačila provdat asi r. 1436 podruhé za Jiřího ze Šternberka a převedla na něj svá práva na statky Fulnek a Bílovec, protože její bratři, lenní dědici páni obou statků, se s ním o jejich věnných titulech a nárocích r. 1437 dohodli. Ne tak úspěšný byl dědic a vdovec Jiří ze Šternberka a dávno po smrti Anežky Opavské (†1438) a i když uspokojil její oba bratry, ještě r. 1454 měl úspěch ve sporu o vrácení Fulneku Janovi Píovi Opavskému, tehdejšímu lennímu pánu.

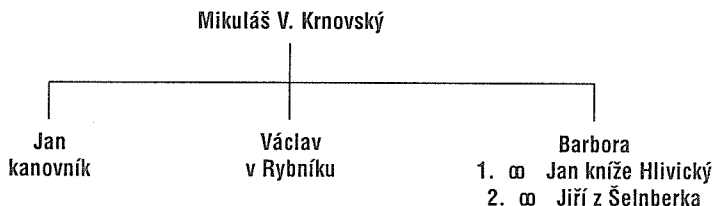
Kněžna Kateřina Opavská (*kol. 1425), předposlední dcera knížete Přemka Opavského je v některých opavských rodokmenech i se svým manželem Janem z Cimburka zpochybněna a W. Wegener ji označuje s otazníkem. Provdala se někdy okolo r. 1445 za bratrance a dědice své sestry Anežky Opavské, Jana z Cimburka, která se podle zděděného statku Nový Jičín označoval pro odlišení od tlumačovských Cimburků jako Jan Jičinský. Byl stejně vnukem Voka III. z Kravař, majitele Nového Jičína, Šternberka a Fulneku jako Jan VI. z Kravař, první manžel kněžny Anežky Opavské a to byl také jeho dědický titul pro získání Nového Jičína. Ani historik rodu knížat opavských, ani historik rodu pánů z Kravař manželství Kateřiny Opavské s Janem z Cimburka ani nevyvrátili, ani nepotvrdili; v každém případě bylo to manželství bezdětné.

Partnerem kněžny Anny Opavské-Hlubčické, dcery knížete Václava Opavského (*kol. 1430) se r. 1450 stal již v tradicích knížecího rodu s neknížecími zeti bohatý český pán Jan Zajíc z Hazmburka z rodu, který v té době k původním statkům v Poohří (Budyně, Hazemburk) připojil bohatý velkostatek Kost a další. Jeho dva bratři se před ním oženili s dvěma vnučkami Půty II. z Častolovic a Anny kněžny osvětimské (Oldřich s Annou a Jan s Kateřinou), ale děti neměli. Teprve sňatek Jana Zajíce rod Zajíců zachránil, protože nejstarší syn Mikuláš Zajíc (*1462) v rodě pokračoval. Anna Hlubčická zemřela v Budyni nad Ohří 29. 4. 1478 a její náhrobek již A. Sedláčkovi byl předmětem heraldicko-genealogické analýzy, ale poslední slovo o něm nebylo řečeno, protože na jeho výkladu a rozboru záleží přijetí domněnky o kravařském sňatku Václava knížete opavského; ostatně i pro pozdně gotickou heraldiku piastovskou i opavskou a kravařskou jsou znaky na náhrobku kněžny Anny Hlubčické cennými doklady sochařského umění a kusem Slezska v západních Čechách.

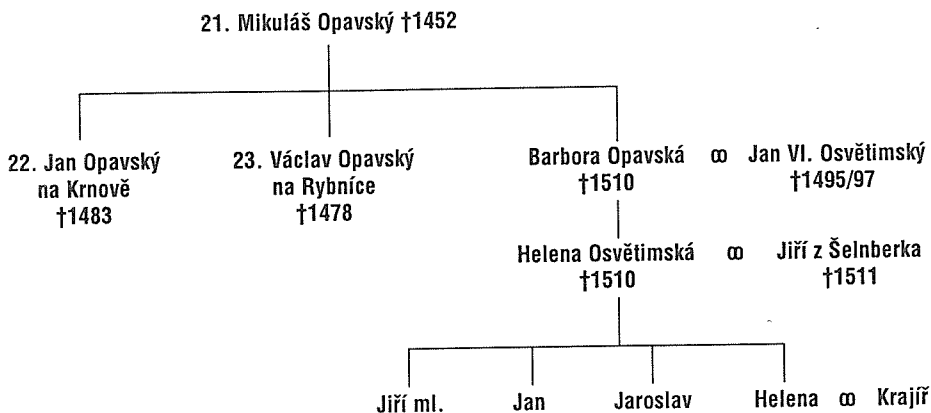
16. Kněžny a knížata opavská a ratibořská

Ratibořsko-krnovská linie rodu opavských knížat je genealogický soubor 17 potomků zakladatele linie Hanuše Opavského (*kol. 1332 †1381). Majetkovou základnou této linie byla celá krnovská část opavského knížetství a celé ratibořské piastovské knížetství, získané pro opavská knížata od krále Jana Lucemburského jako léno po vymření pisatovských ratibořských knížat r. 1336. Majetek opavsko-ratibořských knížat byl dále rozdělen r. 1457, když starší Mikuláš si vzal Krnovsko a mladší Ratibořsko s Rybníkem. Žádný kníže ani kněžna této linie si nevybrali partnery z královské nebo panské rodiny českých zemí. Původ sedmi knížecích manželek a šesti manželů kněžen opavsko-ratibořských jasně dosvědčuje, že tato knížecí linie má zcela odlišný charakter a že zcela prohospodařila své přemyslovské tradice a genetický vklad. Ze 17 partnerů totiž přišlo do ratibořsko-krnovské linie opavských knížat jen šest partnerů z řad piastovských knížecích rodů (Anna Hlohovská, Magdalena Opolská, Bolek Těšínský, Přemyslav Osvětimský, Hanuš Zátorský, Kazimír Těšínský-Osvětimský) a jeden partner z Litvy (Helena Korybutovna). Zbylých šest partnerů pro knížata a kněžny této linie pocházelo z řad krakovských měšťanů (Barbora Reckenbergová) nebo z řad místní nižší šlechty (Markéta von Ellgut, Marketa Szamotulská, Anna z Teczyna, Jan Ostrorog a Vladislav z Domoborz).

Již z tohoto důvodu odcizení je nápadný údaj B.Balbína, že Barbora Opavská, dcera Mikuláše Opavského (*kol. 1445 †1510), provdaná nejprve za Hanuše Těšínského-Zátorského na Hlivicí, se podruhé provdala za českého pána Jiřího z Šelnberka.¹⁷⁾ Situace podle B.Balbína tedy v rodině Mikuláše Opavského vyhlížela takto:

Pak by bylo třeba zařadit Barboru Opavskou do souboru kněžen, které si vybraly partnery z českého a moravského prostředí a přece jen by tedy míra partnerských vztahů této krnovsko-ratibořské linie opavských knížat nebyla nulová. Balbínova předloha se dopustila však chyby obdobné jako u Salomeny z Častolovic a ztotožnila dvě osoby. První byla Barbora Opavská, která svého manžela Jana III. Osvětimsko-Hlivičského (†1495/97) přežila ▶

a zemřela r. 1510/11. Druhou byla její dcera Helena kněžna osvětimská, provdaná r. 1492 za českého pána Jiřího staršího z Šelenberka, jemuž přinesla dědický nárok na Krnovsko získaný po matce kněžně Barboře Opavské díky přežití dvou bezdětných Barbořiných bratrů knížat Jana a Václava Opavských; tento dědický nárok skutečně rod Šelenberků uplatnil, ale jen na několik let než Krnovsko prodal r. 1513. Správně by tedy Balbínův rodokmen po doplnění byl poučnou ilustrací o majitelských změnách krnovské části opavského knížetství v letech 1483-1523 a o nezdaru krnovské knížecí linie českých Šelenberků r. 1523.

Omyl Bohuslava Balbína s Barborou a Helenou Osvětimskou je tedy jen dalším dokladem složitých genealogických propojení slezských a opavských knížecích rodin.

17. Význam genealogického šetření o sňatcích mezi rody slezských knížat a rody českých pánů a králů

Za současného stavu historické statistiky českých, moravských a slezských feudálních velkostatků lze majetkový a mocenský obsah pojmu „kníže, kněžna“ vystihnout spíše genealogickými metodami a položit důraz na lidskou stránku problému rovnorodosti či nerovnorodosti sňatků mezi knížecími, panskými a královskými rody. Genealogické zmapování kontaktů piastovských a přemyslovských knížecích rodů a jejich linií připravila podklady pro příští přesné propočítání velikosti velkostatků a majetku knížecích a panských i královských partnerů. Z genealogického hlediska byly zjištěny různé míry intenzity navazování partnerských sňatkových vztahů v jednotlivých knížecích rodech a liniích.

MÍRA INTENZITY PARTNERSKÝCH VZTAHŮ SLEZSKÝCH KNĚŽEN A KNÍŽAT 1177-1653

knížecí rod	počet všech dětí	počty dospělých synů, všech jejich manželek manželek z českých zemí a podíl (na 100 manželek)				počty provdaných dcer, všech jejich manželství počet manželů z českých zemí a podíl (na 100 manželů)			
		20	15	2	13,3 %	14	16	1	0,75 %
Slezský	57	20	15	2	13,3 %	14	16	1	0,75 %
Svídnický	36	12	9	1	11,1 %	11	11	1	9,0 %
Hlohovský	52	22	14			17	26	5	19,2 %
Olešnický	16	10	8			6	7	2	28,5 %
Opolský	82	36	25	3	12,0 %	19	21	3	14,2 %
Těšínský	67	32	30	2	6,6 %	16	19	7	26,8 %
Lehnický	99	37	35	3	8,5 %	20	20	2	10,0 %
Opavský	47	28	17	2	11,7 %	15	16	6	37,5 %
	456	197	153	13	8,4 %	118	136	27	19,8 %

Šetřením o 153 manželkách slezských a opavských knížat a o 136 manželích slezských a opavských kněžen bylo zjištěno, že každá dvanáctá manželka knížat a každý pátý manžel kněžen pochází z některého královského či panského rodu z Čech či Moravy a že tedy genealogickému propojování Slezska, Opavska a českých zemí ve špičkových královských, knížecích a panských rodech byla právem a nadále bude věnována pozornost. Celková míra intenzity partnerských sňatků všech knížecích slezských rodů a královských a panských rodů českých a moravských je 13,1 %, protože ze všech 289 knížecích manželů a manželek bylo 40 z Čech či Moravy. Zřetelně rozdílný je přitom královský a panský původ těchto českých a moravských partnerů. Partnerů z rodu Přemyslovců a Lucemburků méně a jen z provních třech století existence slezských knížecích rodů a rodu knížat opavských.

***Královští partneri slezských a opavských kněžen
v časovém pořadí jejich sňatků
1177-1401***

Rok	Slezský partner	Český partner
1177	Měšek Platonogi †1211	Ludmila Přemyslovna
1190	Adelaida Zbyslava Slezská	Děpolt III. český †1223
1214	Boleslav Slezský †1217	Anežka Přemyslovna
1218	Jindřich II. Pobožný †1241	Anna Přemyslovna
1305	Viola Těšínská	Václav III. král český †1306
1310	Boleslav Lehnický †1352	Markéta Přemyslovna
1316	Jindřich Javorský †1346	Anežka Přemyslovna

1350	Alžběta Těšínská	Jan Jindřich Lucemburský †1375
1350	Margareta Opavská	Jan Jindřich Lucemburský †1375
1353	Anna Svídnická	Karel IV. král český †1378
1365	Jindřich Nemodlínský †1382	Kateřina Lucemburská
1372	Alžběta Opolská	Jošt Lucemburský †1411
1374	Anežka Opolská	Jošt Lucemburský †1411
1401	Margareta Lehnická	Zikmund Lucemburský †1437

Pro sledovanou otázku sňatků panských a knížecích a jejich mesalianční nebo rovnorodý charakter jako indicie pro hypotézu „Kniže rovná se pán“ a jako podklad pro 26 monografických zpřesnění těchto zjištěných partnerských vztahů panských a knížecích rodů je důležitější seznam 26 sňatků slezských kněžen a knížat s českými pány a panskými dcerami.

Panští partneři slezských a opavských kněžen v časovém pořadí jejich sňatků

Rok	Slezský partner	Český partner
1306	Viola Těšínská, ovd. královna česká	Petr z Rožmberka †1347
1347	Bolek Bytomský a Kozelský †1354	Margareta ze Šternberka
1379	Anna Opavská	Petr ze Šternberka †1397
1380	Bolka Opolská	Čeněk z Vartenberka †1405
1395	Anna Osvětimská	Půta z Častolovic †1405
1420	Václav Opavský †1446	Alžběta z Kravař
1424	Anežka Opavská	Jan VI. z Kravař †1434
1435	Vilém Opavský †1452	Salomena z Častolovic
1436	Anežka Opavská ovd. z Kravař	Jiří ze Šternberka †1438
1437	Anežka Olešnická	Kašpar Šlik †1449
1445	Kateřina Opavská	Jan Jičínský z Cimburka
1454	Anna Hlohovská	Jan z Rožmberka †1472
1461	Anna Opavská	Jan Zajíc z Hazmburka †1495
1472	Barbora Olešnická	Albrecht z Podě.-Minstr. †1511
1473	Johana Těšínská	Viktorin z Poděbrad †1500
1474	Frydrych Lehnický †1488	Lidmila z Poděbrad
1480	Kazimír Těšínský †1528	Žofie z Poděbrad
1487	Salomena Zaháňská	Albrecht z Podě.-Minstr. †1511
1488	Hedvika Zaháňská	Jiří z Poděbrad Minstrb. †1502
1488	Anna Zaháňská	Karel z Podě.-Minstrb. †1532
1492	Hedvika Osvětimská	Jiří z Šelenberka †1512

1503	<i>Hedvika Zaháňská ovd. z Poděbrad</i>	<i>Zikmund z Vartenberka †1518</i>
1540	<i>Václav Adam Těšínský †1579</i>	<i>Marie z Pernštejna</i>
1618	<i>Alžběta Lukrecie Těšínská</i>	<i>Gundakar z Lichtenštejna †1658</i>
1651	<i>Johana Alžběta v.Liegnitz</i>	<i>Čeněk z Lipé †1680</i>
1653	<i>August v.Liegnitz †1679</i>	<i>Alžběta z Roupova ovd. ze Zahrádek</i>

Ne bez nesnází sestavený soubor 40 sňatků včetně několika nekonzomovaných právně platných zasnoubení je pochopitelně jen výchozím elaborem pro 40 prohloubených monografií o každém partnerském vztahu a sňatku či zasnoubení mezi knížaty, pány a králi a mezi kněžny, panskými dcerami a princeznami. Zvláště pečlivě přitom bude třeba věnovat všem 26 sňatkům šesti knížat a 20 kněžen s členy předních panských rodů Čech a Moravy. Tam je tato předběžná prostá mapovací a evidenční funkce této studie, navazující na díla K. Jasinského, F. Chocholatého a W. Wegenera, nejmarkantnější. Byla však nutná pro utřídění nalezených partnerských kontaktů, pro jejich ověření, pro jejich doplnění a dovedení na stejnou úroveň. Není vyloučeno, že po nových nálezech typu Bolky manželky Čeňka z Vartenberka a po zpřesnění typu Čeňka z Lipé a Augusta v. Liegnitz budou následovat i další genealogické doplňky jako doplňky díla K. Jasinského; je to volný prostor pro spolupráci české, moravské, slezské a polské genealogie a heraldiky.

Bližší monografická šetření o všech 26 sňatcích typu kníže-pán teprve řeknou, které sňatky byly skutečně rovnocenné, kdy šlo o sňatky výhodné jen pro jednu stranu a kdy slezská a opavská kněžna či kníže získávající partnery ze špičkových panských rodů v Čechách a na Moravě si dokonce své ekonomické a společenské postavení zlepšoval. Z dosavadních prostých slovníkových i jiných monografií Rožmberků, Šternberků, Kravařů, Zajiců a dalších se otázkou mesaliance či rovnorodosti sňatků mezi rody panskými a knížecími řešit nedá; pochopitelně prostý formální přístup o nadřazenosti pojmu „pán“ a „kníže“ neřeší nic. Přesně bude třeba přitom vážít otázku výše věn a vdovských rent a rozsah velkostatků knížecích a panských partnerů. Pro pracovní hypotezu z šetření zatím vyplývající, že špičkové české a moravské panské rody označované jako rody magnátské jsou po ekonomické a společenské stránce rovnocenné knížecím rodům, jak tomu 26 sňatků knížat a kněžen slezských a opavských svědčí, a pro hypotezu, že pojmu „kníže, kněžna“ odpovídá pojem „bohatý pán, bohatá panská dcera“ je snesený materiál v tomto článku pevnou výchozí základem.

P o z n á m k y :

- ¹ Kazimierz Jasinski, *Rodowod Piastow Slaskich, Tom I Piastowie (300 starn) Wroclawscy i Legnicko-brzescy*, Wroclaw 1973, *Tom II Piastowie Swidniscy, Ziebicy, Glogowscy, Zaganscy i Olaesniscy*, Wroclaw 1975 (223 stran) a *Tom III Piastowie Opolscy, Cieszynscy i Oswiecimscy*, Wroclaw 1977 (248 stran), čímž antikovány obě starší práce H. Goretefeld, *Stammtafeln der schlesischen Fürsten bis zum Jahre 1740*, Vratislav 1887 (2. vyd. 1889) a K. Wutke, *Stamm- und Uibersichtstafeln der Schlesischen Fürsten auf Grund von Grotefends Stammtafeln*, Vratislav 1911
- ² František Chocholatý, *Genealogie opavských Přemyslovců 1255-1525 Listy genealogické a heraldické společnosti 6 (1978)*, str.129-153 a Wilhelm Wegener, *Die Herzöge von Troppau und Leobschütz, Jägerndorf und Ratibor des Stammes der Přemysliden 1278-1521*, 2. vyd. Göttingen 1964 in: *Genealogische Tafeln zur Mitteleuropäischen Geschichte*
- ³ Bohuslav Balbín, *Tabularium stemmographicum se Genealogicae tabulae Regni Bohemiae (Mischellanes, dec.II, liber II, pars I-III)*, Praha 1687, rodokmeny 30-41 v nečíslované části I
- ⁴ Václav Novotný, *Čechy královské za Přemysla I a Václava I 1197-1253 (České dějiny I/III)*, Praha 1928, str.555 a zvláštní exkurz 1002-1004 nevytěžené K. Jasinským I, str.81 a proto záměna Dépolta II a Dépolta III (zemřel 1190 a 1223)
- ⁵ Josef Pelikán, *Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481 (Prameny a studie 4)*, str. 532 a 623
- ⁶ B. Balbín na uv.m.díl I, rodokmen 36 „Joannes ultimus Sagan.Dux + Wohlawise A.1504 in summa paupertate, zato s chybami v počtu, jménech a manželích dcera Jana Zaháňského
- ⁷ Roman Procházka, *Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien*, Neustadt an der Aisch 1973, str.332
- ⁸ Zdeněk Fiala, *Předhusitské Čechy 1310-1419*, Praha 1968, rodokmen a Jiří Spěváček, *Král diplomat*, Praha 1981, str. 263
- ⁹ František Palacký, *Výpisy ze starých desk zemských od roku 1391 do 1456 (Archiv český 2, 1842)*
- ¹⁰ F. Palacký na uv. m. str. 378
- ¹¹ František Palacký, *Registra zápisův královských i obecných r.1453 a 1454 sepsaná (Archiv český 1, 1840)*, str. 543 („... na knížetství a zemi Minstrberské, kteréž jest na krále spadlo po knězi Hanušovi z Minstrberka jeho ujci“)
- ¹² K. Jasinski I, str. 207 „... pro conducenda serenissima principe domina Margaretha, ducissa de Brega, conthorali nostra carissima“
- ¹³ C.A.Schimmelpfennig, *Herzog Johann Christians von Brieg zweite Ehe mit Adam Hedwig von Sitsch und die aus derselben abstammende piastische Nebenlinie der Freiherren von Liegnitz*, *Zeitschrift für Geschichte Schlesien* 1876, XI
- ¹⁴ František Dvorský, *Listy paní Kateřiny z Žerotína rozené z Valdštejna (Historický archiv 3)*, Praha 1894, např.ze 30. 6. 1631 (č. 64) aj.
- ¹⁵ František Dvorský, *O starožitném panském rodě Benešoviců. II. O rodě pánů z Kravař*, Brno 1910, str. 46 a násl.
- ¹⁶ B. Balbín, část I, rodokmen 39 „Barbara conj. I Joannus D.Sslivicii vel Glivicii II Georgii de Sselnberg“

Příručka praktické genealogie

Na podzimních pultech našich knihkupectví se objevila útlá knížka formátu A 6 s názvem „Příručka praktické genealogie“. Každý přírůstek do rodiny publikací genealogického zaměření je přínosem nejen pro propagaci rodopisného bádání, ale i nadějí pro zvýšení kvality obsahu.

Autorka jmenované publikace v jejím závěru uvádí výběr z literatury, z níž v průběhu celé knihy vyniká a autorka se tím ani netají, obsah publikace B. Lutonského – Základy genealogie 1. Bohužel vyniká se všemi svými nepřesnostmi a chybami, k nimž přistupují ještě nepřesnosti vlastní. Zjevné je i neověření a neprovedená aktualizace přebíraných údajů (viz.zákon o matrikách, adresa SOA Praha).

Např. v kapitole 1.3.3. je uváděna jednotná matriční úprava zákonem ze 7. prosince 1949, což byl zákon č. 268/1949 Sb., již zrušený a nahrazený zákonem č. 301/2000 Sb.; v kapitole 1.3.4. je uváděn zcela svérázně způsob pořizování výpisů ze „živých matrik“, nejen chybně interpretující ustanovení zrušeného zákona č. 268/1949, ale opomíjející zcela zákon č.301/2000 Sb. o matrikách. V kapitole 1.3.8. je zcela opominut archiv města Brna, který soustřeďuje matriky z Brna a je postaven na roveň oblastním archivům. Určitým anachronismem působí kapitoly

4.1.3. Osobní listy a 4.4. Vedení seznamu předků, osobní číslo člena rodu, zejména v souvislosti s nově používanými technikami zpracování a s použitím genealogických programů. Zcela nesmyslným je z knihy B. Lutonského – Základy genealogie 1 převzaté označování, resp. číslování osob v rodokmenu, vyžadující další seznam (kdo si to má pamatovat) použitých zkratk, např. NO = Novák, NT = Novotný, ap. V kapitole 4.6.1. chybí např.zmínka o Lánských rejstřících existujících na Moravě. Jako nadbytečné se jeví uvedení celého zákona č. 97/1974 Sb.o archivnictví (kapitola 5.1.), když by postačovaly pasáže dotýkající se přímo rodopisného badatele (např. odd. 3, § 11, příp. § 17, 18 a 19). Problematickým se jeví uvádění i adres archivů (kap.5.2.) neboť s ohledem na přípravu a vydání publikace jsou mnohdy zastaralé a neplatné. Jako markantní příklad může posloužit adresa SOA Praha, Horská 7, který v době vydání této publikace již třetí rok sídlí v areálu na Chodovci.

Zvláštní kapitolu tvoří Přílohy, obsahující 30 ukázek písma. Z nich však pouze 5 spadá do období, kde se genealog při svých bádáních pohybuje. Ostatní spadají do období, kam se genealog při své práci ani nedostane, navíc jsou z nepatřičných oblastí (Německo, Polsko, Florencie). Příloha č.33.působí nelogicky při porovnání s významem značek uvedených v příloze č.35, jakoby od prvního manželského páru dále obsahovala jen potomky neženatých synů ▶

a neprovdaných dcer. Také značky – adoptovaný syn/dcera a nemanželský syn/dcera – uvedené v příloze č. 35 jsou spíše produktem lidové tvořivosti a fantazie než reality, neboť se nikde v práci genealoga neužívají (viz. kap. 4.4.1., 4.4.2., 4.4.3.).

Bylo by možné se zamýšlet nad dalším obsahem, způsobem zpracování i použitelnosti. Ale jen z uvedeného se jeví, že jmenovaná příručka bude praktickou jen co do velikosti.

Jan Podhola

Marie Marečková, Příručka praktické genealogie. Jak sestavit rodokmen. 187 s., Paseka 2004, 199 Kč

Vánoce v české kultuře

Podrobně popsané lidové zvyklosti spojené s vánočními svátky, doplňují části o české vánoční hudbě, o vánočních motivech v českém výtvarném umění i v české literatuře. Závěr publikace seznámí čtenáře s proměnami svátečních vánočních dnů na konci 20. století.

Vánoce v české kultuře, Václav Frolec a kolektiv, nakladatelství Vyšehrad, rok 2001, 3. vydání

Velikonoce v české lidové kultuře

Autorka si vybrala časový úsek od Květné neděle do Velikonočního pondělí. Dlouhodobým výzkumem sesbírала lidové obyčeje, básně i říkanky, které se váží k tomuto křesťanskému svátku. Kniha obsahuje nejen jednotlivé lidové zvyklosti z Čech, Moravy a Slezska, ale i zvyklosti z částí bývalého německého osídlení. Publikace je doprovázena velkým množstvím barevných a černobílých ilustrací.

Velikonoce v české lidové kultuře, Věra Frolcová, nakladatelství Vyšehrad, rok 2001

Narození a smrt v české lidové kultuře

Staré lidové tradice i tradice spojené s křesťanskou vírou, provázející obě strany lidské existence, jsou bohatě popsány v této publikaci. Podrobný výzkum na celém území republiky přinesl velké množství regionálních zvyklostí, říkanek, pověr i celkový náhled na mezilidské vztahy našich předků.

Helena Voldánová

Narození a smrt v české lidové kultuře, Alexandra Navrátilová, nakladatelství Vyšehrad, rok 2004.

Mezi středočeskými a zahraničními archivy

Pro návaznosti při pátrání po předcích je někdy nutné využít kromě našich i služeb zahraničních archivů. Rodový sled by nebyl dostatečně vypovídající bez znalostí doby, místa a činnosti dávných členů rodů.

Můj zájem o příbuzné kolínské rody Formánků a Morstadtů mne vedl nejdříve do SOKA Kolín a SOA Praha v roce 1982. A naposledy jsem v březnu 2004 zavítal na adresu Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Minoritenplatz 1, A - 1010 Wien. Ještě na začátku 20. století v tomto archivu působil Václav Kratochvíl, otec spisovatele M. V. Kratochvíla a přítel básníka J. S. Machara. Praxi získal nejdříve v italských archivech - Florencii, Římě. Ve Vídni vedl pak oddělení slovenských archiválií a zřídil zde i kabinet pro fotografické snímání dokumentů. Hned po 1.světové válce uskutečnil Kratochvíl předání archiválií české provenience do českých archivů.

Rakouský dvorní a státní archiv byl původně založen Marií Terezií roku 1749 jako tajný, sloužící pouze císařskému domu. Tuto událost znázorňuje velká nástěnná malba na schodišti od C. J. Peyfusse z roku 1903. Během 19. století se v archivu

shromažďovaly i závažné dokumenty, týkající se císařského dvora a mocnářství vůbec. Archiv registruje zahraniční politiku habsburské monarchie v rámci kancléřství z let 1742-1848. Dokumenty datované před rokem 1806 se týkají také Svaté říše římské, včetně mohučského arcikancléřství. V archivu je uloženo na 250 tisíc archiválií. Vše je rozděleno do deseti velkých skupin.

Mne zajímal zakladatel kolínského rodu Morstadtů Jakub, který přišel do Čech roku 1757 jako granátník mohučského pěšího pluku pod velením hraběte Kazimíra Lambergera bojovat proti Prusům. Dle zprávy městského archivu v Mohuči z 30. 10. 2001 jsou příslušné archiválie uvedeny v knize Rudolfa Schatze „Inventar des Aktenarchivs der Erzbischöfe und Kurfürsten von Mainz“ z roku 1993. Tuto knihu vlastní Staatsarchiv Würzburg, Residenz - Nordflügel, D-97070 Würzburg. A tady při návštěvě v září 2003 jsem si vybral archiválie, které jsou uloženy jen ve vídeňském archivu na Minoritenplatz jako „Militaria faszikel 79, 81, 92“ pod hlavičkou „Formierung des Lambergischen Regiments ...“. Tyto údaje jsem uvedl do ohlášení své vídeňské návštěvy a ve čtvrtel 4. března 2004 byly pro mne obsáhlé kartony č. 79, 81 a 92 připraveny ke studiu od 9. do 16. hodin (bez polední přestávky - služby v sále pracují na směny). Používání propisky při vypisování mi netolerovali a přidělili mi kratičkou obyčejnou tužičku, skvěle ořezanou. No ▶

vinkou je, že v rakouském archivu se od 1. ledna 2004 platí 7 euro za každý započatý týden (5 dní) studia v roce. K archivu vede metro U 3 se stanicí Herrengasse, kde je České centrum a při výstupu na opačné straně nástupiště je Minoritenplatz.

Odtud získané výsledky bádání navazují na údaje z jiného vídeňského Österreichische Staatsarchiv, Nottendorfergasse 2-4, A-1030 Wien, které jsem tu čerpal v letech 2001 a 2003. Nejdůležitější součástí tohoto zařízení je válečný archiv (Kriegsarchiv), založený roku 1711 z iniciativy Evžena Savojského. Všechny záznamy starší třiceti let jsou přístupny veřejnosti. Okolo 250 tisících archiválií, 400 tisíc map a 300 tisíc vyobrazení je členěno do 11 skupin, z nichž jsem využil pátou, tj. stará polní tažení (Alte Feldakten). Nejcenějším je odtud seznam granátníků mohučského pluku ze 17. června 1757, mezi nimiž je i Jakub Morstadt.

První cestu za archiváliemi do Rakouska jsem však podnikl již roku 1996. Cílem byl premonstrátský klášter hned za hranicemi naproti Lipnu: Stift Schlägl, A-4160 Aigen in Mühlkreis. Podnětem mi byla zpráva badatele Ferdinanda Tadry (1844-1910) z konce 19. století, že v tomto klášteře jsou zlomky berního rejstříku ze třicátých let 14. století se zaměřením na Kolínsko. Chtěl jsem vidět originál. Na písemný dotaz mi přišlo ze Schläglu, že v klášteře je nějaké množství starých rukopisů a abych si to přijel

přebrat. Podmínkou bylo, že budu vybaven doporučením od českého Státního archivu. V červnu 1996 jsem tam přijel s osvědčením od SOKA Kolín. Mé pozvání na tuto akci přijal i odborník na staré rukopisy Dr. Stanislav Petr z ČAV. Velice vstřícně nás přijal za vedení kláštera prof. Dr. Istried H. Pichler. V krátkém čase jsme pak hledané listiny našli. Sám pan profesor mi nechal udělat kopie a byl také rád, že tu dokumentaci může zařadit.

V začátcích nebyla česko-rakouská hranice ještě stabilní. Klášter Schlägl založený roku 1218, byl propojen nejen s českou zemskou (Rožmberkové) i duchovní (klášter Milevsko) správou. Berní rejstřík ukazuje na tehdejší sociální rozvrstvení Kolínska i na to, že v českých krajích (na rozdíl od Německa) se ještě nepoužívala příjmení. Například v Plaňanech měl své lidi Jan (Homines Jan de villa Planyass): Mukař a dva koně, Mařík s jedním koněm, ... Vavřinec provozoval krčmu a platil z ní stejně jako za dva koně. Berně platili také držitelé krav a mlýna.

Studiu pomáhají i staré soukromé archivy. Potomci kutnohorského advokáta Antonína Morstadta vlastní korespondenci z 19. století s Institutem pro genealogii a heraldiku H. Hermana se sídlem ve Vídni I, Sonnenfelsgasse 7. A také s italským Archivio Araldico Milano. Později mi posloužil archiv Korsičana pana Pierre Giansily z Ajaccio, rovněž archivy v Musée Bonnat v Bay-

onne, Musée national d'art moderne v Paříži a Archives du Palais de Monaco ve věci malířky Anny Morstadtové (1874-1946). Důležitým zdrojem historických faktů o Morstadtech ve Vídni byl i tamní archiv Otty Vogela.

Předpokladem pro efektivní bádání je též síť schopných a ochotných spolupracovníků doma i v zahraničí. Velice mi pomáhal ing. Vladimír Slouka (1906-1997) a to především v německé korespondenci. Na začátku 1.světové války žili jeho rodiče ve Vídni. Seznámili jsme se ve studovně SOA Praha roku 1983. Pracovali jsme na Morstadtech společně i nezávisle. V osmdesátých letech jsme vykorespondovali údaje o původu a pohybu Morstadtů v Německu i ve Vídni. O několik let později významně rozšířil tyto údaje prof. Gerhard Morstadt z Freiburgu nad Rýnem i rakouský Hans-Peter Formanek. Konečně vše jsem ověřil a doplnil osobně při návštěvách Německa a Vídne. Ing.Stloukal navázal na konci osmdesátých let také spojení s tehdejším konzulátem ČSSR v Záhřebu ve věci pátrání po závěru života světoznámého astronoma Josefa Morstadta (1797-1869) na území Slovinska. Vodítkem nám bylo oznámení úmrtí ze srpna 1869 v Lichtenwaldu (Sevnica-Slovinsko), městečku na Sávě mezi Lublaní a Záhřebem, na železniční trati Vídeň-Terst. Výpis z knihy úmrtí byl na popud konzulátu vyhotoven v Sevnici 17.května 1991 pod úřední hlavičkou Socialistična republika

Slovenija a republikovým znakem s velkou rudou hvězdou. Tuto zprávu zahrnul do svého sdělení z 11. června 1991 Republiški sekretariat za mednoradno sodelavanje Ljubljana již pod úřední hlavičkou Republika Slovenija (v republikovém znaku jen malá komunistická hvězda) pro konzulát ČSFR v Záhřebu – mimoděk jsou zde zachyceny prudké změny republikových útvarů. Při návštěvě Slovinska v letech 1998 a 2002 jsem vše viděl na vlastní oči v lublaňském archivu v Sevnici (Upravna enota, Glavni trg 19 A i místo úmrtí na nádraží, kam přijel Morstadt za rodinou své dcery Vileminy na zotavenou). Konečně i v mariborském biskupském archivu (Škofijski arhiv Maribor, Koroška c.1) mi ochotně umožnili nahlédnout do matriky s originálním záznamem o úmrtí Josefa Morstadta ze srpna 1869 – z doby druhé světové války jsou v matrice revizní zprávy s úředním razítkem německé okupační správy (orlice a hákový kříž).

Hans-Petr Formanek (nar. 1934), se kterým jsme se seznámil prostřednictvím SOA Praha a SOKa Kolín roku 1996, se věnuje především svému rodu, za jehož prvopůčátek považuje Formanny (Formann, Fuhrmann) z Pomořanska, usedlé při dopravníkm zaměstnání i v českých zemích s přesahem na Slovensko. Jejich další potomci u nás si povětšinou německé příjmení (povolání) počeštili a zdrobnili. Předkové Hanse-Petera F. jsou doloženi v Kolíně nad Labem a po ▶

tomky má v Rakousku i v Kanadě. Údaje z Pomořanska (dnes Polsko) se snažil získat z polského Archiwum panstwowe, oddział Slupsko, ul. Lutoslawskiego 17. Po negativní odpovědi se s úspěchem obrátil do Německa na Landesarchiv Greifswald, M. A.-Nexö-Platz 1.

Toto zkrácené ohlédnutí po vazbách na zahraniční archivy ukazuje některé možnosti a cesty jejich využití při hlubším rodopisném bádání jako doplňku v našich archivech. Střeodočeské archivy mi také umožnily objevit příbuzné a spolupracovníky doma i v zahraničí. Zároveň je tu dokumentována současnost posledních změn v Evropě – vždyť při přejezdu meziněmeckých hranic vlakem ze saského Zwickau do Würzburgu koncem června 1990 tu ještě vlála velká vlajka NDR.

Jaroslav Formánek

K počtě selských genealogů amatérů

Zvidavost laiků, kteří objevili po svých rodičích nebo prarodičích zápisky z jejich života a některá osobní data jejich předků, rozmnožili řady odborníků v druhé pol. 20. století. Přicházeli do archivů, aby čerpali ze starých matrik a jiných pramenů v době, kdy staré matriky – původně uložené na farách a přestě-

hované na Národní výbory – byly soustředěny do příslušných archivů a tím se staly dostupnější. Avšak mnoho nadšenců se potýkalo se čtením švabachu, novogotického písma a kurentů, klopýtalo o staročeské a staroněmecké výrazy, někteří z nich neznali německy, latinsky, neuměli dedukovat a vyhledávat. Jestliže neprokázali dostatečnou trpělivost a vytrvalost, odcházeli zklamaní a víc se nevraceli.

Tím více je nutno si vážit těch, kteří navzdory všem překážkám vytrvali a před čtyřiceti lety dosáhli nevšedních výsledků, ačkoliv je nepodporovalo žádné vzdělání, jenom vysoký stupeň zvidavosti a přirozená inteligence. Mezi takové patří dva muži, s jejichž pracemi jsem se mohla seznámit. Oba se narodili před konce 19. století a po celý život sedlačili na Malé Hané. Ačkoliv žili ve dvou vesnicích nepříliš od sebe vzdálených, vzájemně nevěděli o svém bádání a také jejich cíl byl trochu odlišný.

Na prvním místě musím jmenovat pana Josefa Seiferta z Moravské Huzové, s kterým jsem se setkala v létě roku 1970. Stařec mohutné postavy s pomněnkovými očima a bílými kníry se ve svém volné čase po své práci po léta věnoval sepisování dat svých předků a jejich dětí jak ze strany otcovy tak matčiny, a to od r. 1648 až do dnešní doby. Zářil, že se někdo o jeho „konička“ zajímá a hrdě mi ukazoval tři hustě popsané svazky v černých deskách, do nichž uložil

nejen veškerá zjištění o jednotlivých členech Seifertova a Běhalova rodu z matrik, pozemkových knih i starých gruntovních a urbářů, ale i zkazky a příhody, o nichž se dozvěděl. Ještě do nedávna pilně dojížděl až do Olomouce do archivu. Po návštěvě v jeho chaloupce jsem ještě zašla na místní hřbitůvek, kde měli být pochováni moji prarodiče. Zajel tam se mnou na kole, ač mu již táhlo na osmdesátku a kulhal (před časem se totiž na mopedu srazil s šestsettrojkou a musel být operován).

Bohužel, 4. října 1970 náhle umřel. Když jsem v r. 1982 začala s vlastním genealogickým studiem, ptala jsem se na něho v olomouckém archivu. Pamatovali se, že k nim dojížděl často starý výminkář, který „napadal na nohu“. Škoda, že odešel dříve než se mohl dozvědět, že jsem později našla dva naše společné předky ze 17. století; tak jsem vlastně byli „vzdálení příbuzní“.

Pídila jsem se, kde je uschována jeho celoživotní práce a úplně šokovaná jsem se dozvěděla, že jeho nejbližší po starečkově smrti „hodili všechno do pece“? Naštěstí se mi podařilo odjinud vypůjčit spisek, který badatel kdysi věnoval svému příbuznému Janovi Seifertovi v Bystřici p. Hostýnem

k 88. narozeninám. Na zašlých oranžových deskách tlustého školního seštitu je nápis: RODINNÁ KRONIKA SEIFERTU a BĚHALU. VYPSAL JOSEF SEIFERT V MOR. HUZOVĚ. Tento sešit obsahuje osobní data členů obou rodů a to ze všech generací, dokonce i jména rodičů, jejich žen, místa odkud pocházely (viz. Příloha č.1). Badatel tu vypsál i svědky na jejich svatbách a kmotry jejich dětí. U všech příbuzných je poznamenán dosažený věk, od 19. století vedle diagnos zaznamenává i okolnosti, které přivodily smrt (např. umřela po malém, umřel na plíce, raněn mrtvi-

*Ondřej Seifert syn Karla a Kláry Seifertových
se nar. 1815 1659.*

*z Lučovic: Italy se ohlásily; v neděli:
psátou, sestou a sedmou, po sv. duchu
a nenachází se žádná překážka,
mají se známi, že oba vstupují ve
stav svatomanželský i ja František
v chrámu sv. Marie - Jhojiského
poctivý mládenec Ondřej Seifert
syn po neb Blazěji Seifertu here si
poctivou, děvečku! Kateřinu Majerovu
dceru po neb Karlu Majerem z Lučovic
o stavu svatém manželském
sem potvrdil 26/6 1688.*

*svědci: Ondřej Loufal.
Pavel Prost. oba: z Lučovic*

*Ondřej Seifert přebíral místo
od Otčima za 450 křiven.*

*štimina 31. srpna;
Lučovic toho roku!
20/8 1688.*

ci když si obouval boty do kostela, při požáru vlezl do sklepa s duchnou a na druhý den ho našli udušeného, umřel ve 22 letech na transportu na vojně v Medice u Přemýšla, kde je také pohřben, v Bruntále večer po umytí nohou se svalil a byl mrtev – tam ležel myslím 2 dny než se na něj přišlo, ap.).

Josef Seifert dále uvádí i texty z Půhonných knih, Zemských desk a Urbárů šternberského panství, které se dotýkají jeho rodiště. Pořídil kompletní seznam majitelů usedlostí v počtu 69 z r. 1851 a 108 v r. 1960, jména starostů obce od r. 1848, všímá si složení domácností dle „Sčítací knihy“ v r. 1900. Jako každý Hanák nesmírně miloval koně. Vypisuje „Stručný přehled koní za těch přes 5 roků hospodaření“. Poněvadž kůň byl prvním pomocníkem v hospodářství? Nejvěrnější a nejděčnější přítel hospodáře? Připojuje „Stručné události a pořizování z paměti Jos. Seiferta“, kdy od r. 1909 každým dalším rokem připomíná různé záležitosti (např. r. 1911 sem začal dělat pohunka, byly zaorávky, r. 1912 se vdávala sestra Lidka. Zamrzlo se s řepami. ... r. 1917 bylo takové sucho že se obilí nevymetalo: R. 1924 zemř. bratr Ciril, měl 12 r. ... r. 1930 spravoval konírnu. Hortysy a nosiči, v Prostějově byl pro ně všechno na dluh, poněvadž chlévy, maštal, komůrka trámy zhnílé. ... r. 1933 koupil od Zapletala chaloupku pod dochem. Prodal pole za kovárnou 910 sáhů. ... r. 1956 zemřela máma v Be-

nátkách 20/X., ... r. 1957 sme poslední rok hospodařili, měli sme řepy přes 800 q“. Jen s pohnutím čteme řádky z roku 1958 jsme šli do J.Z.D.se vším co sme pořídili! Pak vypisuje odvádění dobytka a milovaných koní, jak kvůli nim po celých šest let bez nich zůstal, jak se měl zle ... „Pro sebe jakživ bych to nedál, co sme mohli dělat, když sme chtěli být živi! ... Na konec se člověk musí se vším smířit a spokojit se s trochou zdraví na sklonku života!“

V dochovaném spisku sedlák – filosof píše: „V přemýšlení napadne člověku myšlenka kolik potu, starosti a strádání i práce za ty staletí a různých časů, válek, robotování, splácení poplatků výměníků, kdy kolikrát peněz nebylo, v hřivnách, florénech, šajnech, zlatých, v korunách i krejcarech, za různých režimů a robotování! Rekl bych, že není brázdy na poli, ve stavení místa, které by nebylo skropeno potem rodu! Kolikrát to místo přestavěno, proplaceno daněmi různými, dávkami, taxami, pojištění, náradí, stroji, různým dobyt-kem, že si to nedovede člověk ani přemyslet! Všechno sme to rádi dělali k vůli rodině, celku a národu! Nakonec připojuje vyznání své lásky k Bohu a přírodě (viz. Příloha č. 2).

Dalším genealogem amatérem byl Adolf Smetana, sedlák ze Štarnova. Výsledky jeho bádání obsahuje veliký sešit v tuhých deskách, který jsem měla příležitost pročíst asi před patnácti lety. Svě zápisky psal v letech 1940-70. Na linkovaných strán-

Dívčí a Boha!

*Sto boha má za první hrady, nic nemusí,
se slého bát i v bouři může klidem být,
nad ním - Bůh drží svůj štít.*

*Ta přikoda je má v sobě, tu
nepřesitelnou moc větší než má, člověk
v sobě. To je to božstvo, před kterým se
musí člověk poklonit!*

Ta si poradila - vždy se vším a s každým!

*Dívčí je člověk v moci nemá!
Musí promýšlet jak chytí svou člověka,
zahradu a budovu - snad nikdy
neprobádám!*

*Když to člověk nouze sám se brně
postřesá! Proti přirodě těžký boj!
Ta si nenechá do kase koukat!*

*Les - však nemá blaha více ani kovář.
Ta krásná zem to své bouře má!*

Jého všeho koloběhu, šechomira!

kách vypsali osobní data od r. 1648 všech usedlíků, kteří jsou abecedně seřazeni a doplnil je vlastními stručnými poznámkami. Zatím, co J. Seifert se úzkostlivě vyhýbal hypotézám, A. Smetana často vysvětluje původ některých rodů nad rámec prokazatelných dat obsažených v pramenech. Také častěji chybuje v číselných údajích a dopouští se i jiných nepřesností. Zaměňuje např. křestní jména Mathias a Mathaeus, pleť si Obšily alias Regenty s Obšily vulgo Pavlíky, příjmení Krejši s Kuřen ap. Přesto však musíme vysoce ocenit snahu prostého venko-

vana, který dokázal vytvořit sbírku téměř všech štarnovských rodů, sepsal hlavní údaje o majitelích jednotlivých stavení tak, jak je po sobě dědili, chodit po vsi od domu k domu a tak získávat další informace. Předmluva, kterou napsal do záhlaví po skončení svého bádání ostatní dokresluje: ŠTARNOVSKÉ RODY (Výpisky z matrik v letech 1940-1970 napsal Adolf Smetana, rolník a člen JZD v Štarnově č. 44, okres Olomouc).

Na štarnovských rodech pracoval jsem - ve volné chvíli a s přestávkami i několikaletými - třicet roků. Když jsem za druhé světové války byl na Hnojické faře vyžádat arijský původ pro mé příbuzné,

ukázal mně tehdejší farář páter Hendrych nejstarší velké matriky z r. 1648, kam tehdy Štarnov patřil. Viděl jsem tam zapsáno i jméno mého rodu a tak mne to chytlo a začal jsem jezdit do Hnojic - když byl čas, kterého nebylo mnoho - vyhledávat a vypisovat svůj rod Smetanů a rody zpřízněné. Farář Hendrych byl ochotný mě nechat bádát v matrikách, zamknul faru a šel do školy v Liboši nebo Žerotínu a přišel až před večerem, tak mě věřil. Byl na faře sám. Těž jsem si vyžádal výpisky z matrik Újezda u Uničova - ještě za německé okupace, odkudž mně

p. Langer – Němec, ochotně česky odpověděl.

Později jsem na faře v Újezdě byl, už po odsunu Němců. Byl tam nový farář Novák a velmi ochotně vyhověl. Taktéž velmi ochotni byli faráři p. Slavík ve Štěpánově, p. Petržela v Nákle, p. Vavroušek v Medlové a pan děkan Pospíšil v Moravské Huzové a vypsalí mi potřebná data. Jen pan farář Nováček z Bohuňovic odmítnul, až jsem si, ale později, ve státním archivu vše vyhledal.

Někdy po r. 1948 byly všechny farní matriky z far vyzvednuty, starší uloženy ve Státním archivu v Janovicích na zámku u Rýmařova, mladší matriky pak uloženy v matričních úřadech MNV.

Na zámku v Janovicích jsem nebyl. Byla to daleká a zdlouhavá cesta. Později byly matriky z celého bývalého Olomouckého kraje přemístěny z Janovic do Státního archivu v Olomouci a tak jsem tam jezdil znovu bádát a z hrobu vyzvedávat dávné předky své i všech ostatních starších rodů šternovských. Později jsem začal i na mladších rodech, těch před nedávnem do Štarnova příšedších. Někteří z těchto nedali nic na mé požádání, potřebná data o svých předcích, abych dostal spojitost mezi nimi a staršími členy rodu z archivu. Nezajímalo jich to a tak se zde nenajdou.

Byla to práce pracná, zvlášť u některých rodů, kde se stěhovali často z kraje do kraje. Práce, která potřebovala zájmu o věc a ten jsem měl a myslím, že nikdo po mně by to

nedělal. Je mi jasné, že to většinu lidí nezajímá, hlavně ne mladé, ale ještě se najdou ojediněli, které bude zajímat, jak se jmenovali jeho předci, kde a čím byli, kdy se narodili, s kým ženili a kdy zemřeli. Hlavně pro ty jsem psal. Jako jsou dějiny národa, dějiny obce, tak jsou dějiny rodů a někdy hodně zajímavé. (Následuje seznam všech obcí, jejichž matriky A. Smetana četl, je jich celkem 69!).

U některých jmen ještě data chybí – buď nebyla v matrice zapsána nebo jsem je nenašel, a pak, v některých starých matrikách jest písmo velmi těžko čitelné i vůbec nečitelné. Není v mé knize hodně dat úmrtí, ty se velmi zdlouhavě hledají. Pokud mně to bude možné, doplním aspoň částečně. Nechtěl jsem se zdržovat zdlouhavým hledáním smrtí a snažil se historii rodů – aspoň z větší části – ukončit. Života už nemám, nevím kdy svíce dohoří – aby to bylo. Půjde-li někdo po mých zápisech v bádání a najde nějakou chybu, nechtěný omyl, budiž mi prominuto. Jsme chybující všichni.

Tato kniha zůstane v majetku mé rodiny, neničte ji. Když ne vás, tak někoho po vás z rodu zajímat bude. Napsal jsem podrobněji dvě knihy našeho Smetanova rodu i rodů s ním sousedících, jedna je určena pro rodinu mé dcery M. S., druhá pro rodinu mého syna ve Stádle. Jsou obě stejného obsahu. Neničte je!

Jiným inkoustem později: „Jedna byla určena pro archiv obce Štarnova, který asi není, jsme teď s Bohuňovicemi sloučení, tam o to zájem

nebude. Odborníci v genealogii, bude-li to který číst, nechť na mě dílko hledí shovívavě. Nemám žádných vyšších škol a psal jsem dle svého rozumu a stylu, tak aby tomu – hlavně prostý občan, rozuměl“.

Adolf Smetana umřel v roce 1977. Tak jsou oba rodopisci už dávno „na pravdě Boží“, ale jejich zásluhou tu zůstala po nich trvalá vzpomínka na ně i na všechny, o nichž pasli. Faktem je, že se nepotvrzují hořká slova, která v roce 1635 vepsal německý farář do své matriky v Giebau (Jívová, obec jv. od Šternova):

„Wir Sterben Alle Und Verschliessen
Wie Die Wässer So Nicht
Wiederkommen!“

(„Zemřeme všichni a zanikneme
jako ty vody, co se nikdy nanavrací!“)

/přel. Dr. E. S. /
Eva Stupková

Kolik osob má v České republice stejně příjmení jako já?

Jméno se nenesí jako šat, nýbrž jest k osobě naší přirostlé jako kůže k tělu.

Jednou z prvních otázek, která každého rodopisce napadá, je otázka, kolik nás se stejným příjmením vlast-

ně žije? Do nedávné doby se to nedalo přesně zjistit. Rodopisci se dlouhá léta trápili s různými odhady svých jmenovců. Prohledávali úmorně telefonní seznamy a pomocí nejrůznějších koeficientů, v závislosti na rostoucím počtu telefonních stanic, propočítávali počty nositelů daného příjmení. Nikdy však nedokázali přesně toto důležité číslo zjistit. A nedovedli tak určit, zda již dohledali do svého rodového stromu všechny žijící zpracovávaného příjmení.

Časy se mění a technický pokrok výrazně ovlivňuje i tak usedlou práci jakou je rodopis. Nenahraditelnou pomůckou jsou dnes pro všechny rodopisce internetové stránky Ministerstva vnitra České republiky s uveřejněnou statistikou obyvatelstva dle centrálního registru obyvatel. Počátky budování počítačové evidence občanů sahají do roku 1972, kdy Usnesení vlády ČSSR č. 233 uložilo resortu ministerstva vnitra připravit převedení evidence obyvatel na výpočetní techniku. Výstavba systému probíhala pod názvem Centrální registr občanů (CRO). Budování systému probíhalo několik let a provázelo ho příliš problémů (velká chybovost, programové a personální zabezpečení, malá kapacita počítačů aj.).

Zveřejněním těchto zajímavých stránek se statistikou obyvatelstva České republiky a především s četností příjmení, se stává převratnou událostí v dějinách našeho rodopisu. Do této doby nebylo možné zjistit přesný počet svých jmenovců a nyní by tedy pečlivým rodopiscům neměla ▶

DVACET NEJČETNĚJŠÍCH PŘÍJMENÍ V ČESKÉ REPUBLICE K 1. 8. 2002:

Mužská příjmení		Ženská příjmení	
1. Novák	34 522	1. Nováková	35 982
2. Svoboda	25 363	2. Svobodová	26 725
3. Novotný	24 416	3. Novotná	25 546
4. Dvořák	22 410	4. Dvořáková	23 689
5. Černý	17 994	5. Černá	18 749
6. Procházka	16 187	6. Procházková	17 087
7. Kučera	15 255	7. Kučerová	16 031
8. Veselý	12 973	8. Veselá	13 508
9. Horák	12 266	9. Horáková	12 908
10. Němec	11 221	10. Marková	11 771
11. Pokorný	10 827	11. Němcová	11 574
12. Pospíšil	10 823	12. Pokorná	11 376
13. Marek	10 777	13. Pospíšilová	11 366
14. Hájek	10 346	14. Hájková	10 930
15. Jelínek	10 018	15. Jelínková	10 715
16. Král	9 979	16. Králová	10 531
17. Růžička	9 684	17. Růžičková	10 162
18. Beneš	9 569	18. Benešová	10 031
19. Fiala	9 334	19. Fialová	9 787
20. Sedláček	8 957	20. Sedláčková	9 527

uniknout v jejich rodokmenu ani jedna živá „dušička“.

Každý nositel stejného příjmení je náš potenciální příbuzný, ač to zcela jistě neplatí u velmi početných příjmení (Novák, Svoboda, Dvořák, Černý, Horák apod.).

Na stránkách si můžete zjistit nejpočetnější příjmení v ČR, zvláště mužská a ženská. Mezi muži a ženami nejsou pochopitelně velké rozdíly, pořadí v první dvacítkě je téměř shodné, žen však u nás žije celkově více. Své příjmení můžete vyhledat i abecedně a zjistit tak počet nositelů Vašeho příjmení i s celkovým pořadím dle četnosti v ČR. Statistika je zpracována dle Centrálního registru obyvatel, tedy dle evidovaných osob s trva-

lým bydlištěm na území České republiky. V první uveřejněné statistice se stavem k 1. 9. 1999 bylo uvedeno 65 530 příjmení s četností 4 a více. V současné době je na stránkách českého ministerstva vnitra k dispozici druhá tabulka stavu k 1. 8. 2002, a tak si můžete pročíst 60 769 příjmení s četností 5 a více.

Každý rodopisec si tak dnes může porovnat, kolik žijících nositelů daného příjmení má v rodokmenu a kolik mu jich ještě chybí dohledat. Ani tyto statistiky Vám však nezjistí počet již zemřelých nebo příbuzných žijících trvale za hranicemi. K hledání zemřelých předků zůstanou navždy základním pramenem genealogů staré matriky. Při pátrání po příbuzných za hranicemi

vlasti zjistíte, jak mnoho krajanů se za lepším životem z Čech vystěhovalo do všech koutů světa. Sledovat historii rodové větve v cizí zemi bývá obtížné a je často velká detektivka. Většinou jste zpočátku bádání i nadále odkázáni na vyhledávání v mezinárodních telefonních seznamech nebo na četné internetové vyhledávače.

V první dvacitce nejčastějších příjmení jsou samá krásná česká příjmení. Všeobecně známá skutečnost, že nejvíce mezi námi žije Nováků, je pravdivá, jsou na špičce s téměř deseti tisícičovými náskokem.

Zajímavostí jistě je, že dlouhý abecední seznam začíná i končí příjmeními nečeskými: Abadžiev, Abari, Abbas, Abbrent, Abdul..... Žytek, Żywczok, Żywiak. A víte jaká jsou nejpodivnější česká příjmení? Už jste se setkali s člověkem se jménem Červenobrada, Nejezchleba, Polehniďale, Přineskarladomů, Rádsetoulal, Skočdopole, Snělditětikaši, Starýchfojtů, Vítámvás nebo třeba Zabijelito? Všechna tato úsměvná příjmení jsou málopočetná a některá již ani nepřekročila hranici potřebnou k uvedení do statistiky, tzn. počet jejich nositelů je menší než 4. Dá se tedy čekat, že časem vymizí.

Jaké je v našich krajích nejkratší příjmení? Je s podivem kolik se v seznamu najde dvouhláskových příjmení: Ač, Áč, El, Hu, Le, Och, Re, Ré, Uc, Uj, Vu. Naopak v přehledu nenalezeme příliš dlouhá příjmení, opomeneme-li dlouhá složená německá příjmení, mají nejdelší naše příjmení 12 nebo 13 hlásek např. Nademlejnský,

Rouchovanský, Zřidkaveselý či Stanislavišín. Nejvíce příjmení je dvouslabičných a jednoslabičných. Česká ženská příjmení však bývají delší o přechýlenou formu -ová. Krátkost dokazuje, že jména i příjmení sloužila a slouží k oslovování či volání. Volat na někoho s třicetihláskovým jménem by nebylo zrovna snadné...

A kde tyto cenné údaje najdete? Na internetové adrese www.mvcr.cz. Najdete odkaz „Jména a příjmení“ a za okamžik si můžete hledat v nejrůznějších statistických přehledech Centrálního registru obyvatel.

Vývoji českých příjmení je věnováno mnoho knih a studií, neboť je to velmi zajímavé téma. Snad každý někdy o svém příjmení přemýšlel a vymýšlel, jak mohlo vzniknout. Naše příjmení vznikala během několika století, od 14. do 18. století, nejdříve u šlechty, pak měšťanů a nejspíše u těch nejchudších. Zavedení stálého příjmení bylo nařazeno na základě guberniálního nařízení z 20. října 1770. Dědičnost a neměnnost byla uzákoněna patentem císaře Josefa II. až roku 1780. Přesto se nadále stávalo, že jméno po chalupě zatlačilo dědičné rodové příjmení, které pak potomci získali natrvalo. To bývá při bádání dost velkým problémem a častokrát nás zavede na špatnou cestu. Dědičná příjmení se vyvinula postupně z nedědičných přízvisek a přezdivek, kterými se lidé stejného křestního jména ve svém nejbližším okolí rozlišovali. Křestní jméno totiž pochopitelně často nestačilo k přesnému rozlišení jednotlivých osob ve společenství. Samo vlastní ▶

slovo „příjmení“ naznačuje jeho druhotný vztah ke křestnímu jménu, tzn. stálo při jméně. I proto je mezi námi tolik příjmení vzniklých odvozením z křestních jmen. Další příjmení vznikla z místních jmen, z názvů řemesel, sociální skupiny, podle tělesných i duševních vlastností, počestováním cizích jmen a příjmení. Mnoho osob má příjmení podle názvů zvířat a rostlin, je pozoruhodné kolik lidí se jmenuje podle ptáků např. Čáp, Holub, Husa, Kos, Orel, Pěnkava, Slavík, Sýkora, Spaček atd. Současná podoba

našich příjmení se ustálila v druhé polovině 19. století, kdy došlo k reformě pravopisu, která je základem moderního českého pravopisu. Málokterá příjmení si do dnešní doby udržela starou grafickou podobu.

Ať již jsme zdědili příjmení jakékoli, platí pro každého krásné biblické verše z knihy Sírachovec 41, 12 – 13: Pečuj o své jméno, to tě přetrvá spíše než tisíce velkých pokladů zlata. Dobrý život je přesně vyměřen, ale dobré jméno přetrvá věky.

Martin Slaboch

Informace k úhradě členských příspěvků

Vážení přátelé,

současně s tímto číslem GHM do-
stáváte složenku na úhradu členského
příspěvku na rok 2005. Již další
rok se nám díky efektivním hospoda-
řením dařilo udržet členský příspě-
vek na nezměněné výši proto letošní
Valná hromada odsouhlasila členský
příspěvek na rok 2005 v následující
výši:

*300 Kč u výdělečně činných členů
a 200 Kč u nevýdělečně činných členů*

Na přiložené složence je pře-
depán VS (variabilní symbol), který
tvoří Vaše členské číslo. Protože pro-
vedené úhrady jsou zpracovávány
automatizovaně právě na základě to-
hoto VS, který nám banka uvádí na
výpisech z účtu jako jediný indenti-
fikační údaj, žádáme Vás, abyste

tento VS žádným způsobem neupra-
vovali (např. doplňováním roku, ap).
Pokud použijete k úhradě převodní
příkaz, žádáme Vás rovněž o uvedení
členského čísla v kolonce VS.

Řádné uvádění VS nám pomáhá
nejen k rychlejšímu zpracovávání,
ale šetří i čas a náklady spojené ve
styku s bankou při identifikaci ne-
označených plateb.

Současně si dovoluujeme upozor-
nit na členskou povinnost uhradit
členský příspěvek do konce března
příslušného roku. Splnění této po-
vinnosti nám rovněž pomáhá šetřit
čas a náklady spojené se zasláním
upomínek, ale i včasné zajištění fi-
nančních prostředků pro činnosti
Společnosti a především pro vydává-
ní GHM.

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ V ROCE 2005

Sobota 9. dubna 2005

Sobota 7. května 2005

Jubilea členů v roce 2005

70 let

Daňhel Jaroslav

Čejková Markéta

Čítková Božena

Janáček Jiří

Miháliková Ingeborg

Taušová Stanislava

Vambera Rudolf

Šisler Lubor

Šorf Jaroslav

Tomis Karel

Votápek Vladimír

Weber Josef

Zemánek Stanislav

75 let

Čádová Blanka

Černohouzová Helena

Černochová Věra

Halusková Zdena

Honcová Jaroslava

Jelenová Blanka

Jilichová Ludmila

Kirschnerová Zdeňka

Klicpera Jaroslav

Kut Karel

Práger Milan

Soukupová Hana

Střecha Radim

Srkalová Zdenka

Šeda Josef

80 let

Hájek Ján

Šach Josef

Volkeová Věra

85 let

Balabán Vojmír

Hebáj Jiří

Králíček Bohumil

90 let a více

Flidr Josef

Melichar Rudolf

Procházka Ladislav

Rychlý Vladimír

Sedláček Miroslav

Ullrich Oldřich

Věcovský Stanislav

Jubilantům přejeme dobré zdraví a ještě mnoho chuti do rodopisných bádání!

Jan Podhola

Pozvánka na valnou hromadu

České genealogické a heraldické společnosti v Praze

**kteřá se koná
v sobotu 5. března 2005 od 10.00 hodin
v zasedací místnosti
Ústavu pro zemědělské a potravinářské informace
Praha 2, Slezská 7**

PROGRAM:

Zahájení

Volba zapisovatele, volební a návrhové komise
Zpráva Správního výboru o činnosti ČGHSP
za rok 2004 a celé volební období
Zpráva o finančním hospodaření ČGHSP
za rok 2004 a celé volební období
Zpráva Revizní komise k činnosti a hospodaření ČGHSP
za rok 2004 a celé volební období
Diskuse k předneseným zprávám
Udělení čestného členství a uznání za práci pro ČGHSP
Volba Správního výboru a Revizní komise na nové období

Přestávka

Plán práce na rok 2005
Návrh na usnesení a jeho schválení valnou hromadou
Závěr

POZNÁMKA:

*Prezentace účastníku započne již v 9 hodin.
Před valnou hromadou je možno uhradit členský příspěvek na rok 2005
a zakoupit publikace s genealogickou a heraldickou tematikou.
Po ukončení valné hromady proběhne volná diskuse na téma genealogie a heraldiky.*

SPOJENÍ K ÚZPI:

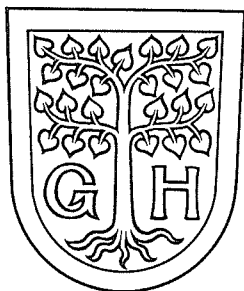
Od stanice Metra A Náměstí Míru
Od stanice TRAM 4, 10, 16, 22 Náměstí Míru

Úřední hodiny v místnosti Společnosti:

každé pondělí od 15,00 do 17,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Knihovna v místnosti Společnosti:

každé první úterý v měsíci od 17,15 do 19,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Autoři tohoto čísla:

† PhDr. Jaroslav Honc (práce otištěna se svolením PhDr. Ing. Jaroslavy Honcové, CSc.)

Mgr. Karel Chobot, Jiráskova 305, 431 41 Údlice

PhDr. Jan Podhola, Amforová 1901/12, 155 00 Praha 13

Genealogické a heraldické listy, ročník XXIV., číslo 3 - 4/2004

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Fantova 1784, Praha 5, 155 00, tel.: 251 613 490

<http://www.genealogie.cz>

e-mail: cghsp@email.cz

Bankovní spojení: 108696177/0300 (ČSOB), 122991359/0800 (ČS)

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.

Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Připravuje Redakční rada ve složení:

PhDr. Karel Černý, PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc.,

PhDr. Vladimíra Hradecká, Jan Oulík, JUDr. Marek Starý, Ph.D.

Jazykové korektury: PhDr. Jan Podhola

Grafická úprava: Šárka Klomínková

Uzávěrka: prosinec 2004 – dáno do tisku v lednu 2005 – Počet výtisků: 1000

ISSN 1212-9631

Tisk: Polygrafické SOU Svoboda s.r.o., Bellova 352, 109 00 Praha 10

**Upozorňujeme členy, jakož i další zájemce
o genealogii a heraldiku, že pořádáme**

v sobotu a neděli 23. – 24. dubna 2005

ve východočeském muzeu Pardubice (zámek)

II. ODBORNOU KONFERENCI

**Genealogica
ac heraldica bohemica**

Účelem akce je zprostředkování kontaktu mezi odbornými i laickými genealogy a heraldiky a navázání na tradici setkání genealogů a heraldiků, pořádaných v osmdesátých letech v Ostravě a obnovenou v roce 2001 setkáním v Nečtinách.

Program bude sestávat z několika bloků odborných příspěvků (šlechtická genealogie, občanská genealogie, heraldika, ostatní PVH), dostatek prostoru bude poskytnut i volné diskusi mezi účastníky.

Skladba přednášek bude uveřejněna a aktualizována na internetové stránce Společnosti.

Podmínkou účasti je uhrazení účastnického poplatku 300 Kč, zahrnujícího nocleh ze soboty na neděli a sborník konferenčních příspěvků, který bude vydán v průběhu následujícího půlroku.

V případě zájmu je možno zajistit nocleh již z pátku na sobotu.

Přihlášky s podrobnými informacemi je možné získat na adrese nebo internetových stránkách Společnosti. Vyplněné přihlášky jako závazné je možné zaslat na adresu Společnosti nejpozději do 27. března 2005.